

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

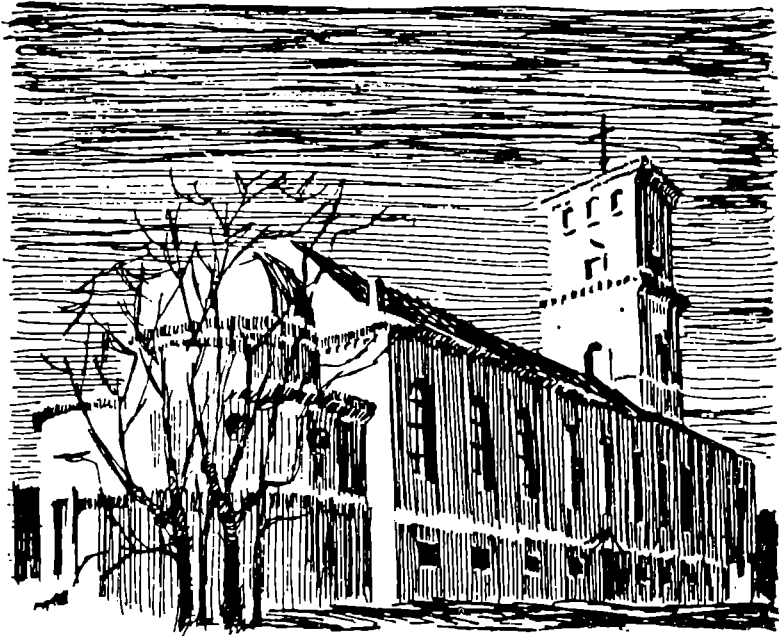
Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Årbog for
KØBENHAVNS STIFT

Årbog for
KØBENHAVNS STIFT
1990

Københavns Stiftsårbog 1990
Udgivet af Københavns Stifts landemode

Redaktionsudvalg:

**Kirsten Boas, Arne Bugge, Annelise Jørgensen,
Hans Chr. Sørensen og Anders Gadegaard (redaktør).**

Tryk: Nørrebro Bog- & Offsettryk ApS

Trykt på 115 g Designers Matt

Sats: 10 pkt. Times

ISBN 87-89096-04-5

ISSN 0902-4190

*Omslagsillustration:
Kristus i kræfterne –
kaldes denne russiske
15. årh.s. ikon fra Tverj.
Det er de himmelske
åndemagter og kræfter
– serafjerne og de
fire livsvæsener
symboliserende evangelisterne –
der omgiver tronen*

INDHOLDSFORTEGNELSE

Jeres hjerte forfærdes ikke! Prædiken den 9. april 1990 i Københavns Domkirke af biskop Ole Bertelsen	s. 5
---	------

I TEMA: REINKARNATION OG KRISTEN TRO

Indledning af sognepræst Anders Gadegaard	s. 11
--	-------

Reinkarnation – en oversigt af cand. mag. Helle Lausten Nielsen	s. 15
--	-------

Reinkarnationstanker hos gnostikere af professor Søren Giversen	s. 27
--	-------

Død og genfødsel i Norden i ældre tid af mag. art. Morten Lund Warmind	s. 41
---	-------

Åndelig vækst af skuespiller Lane Lind	s. 50
---	-------

Jeg tror på reinkarnation af sekretær Gerda Gøttsche	s. 52
---	-------

Reinkarnationsforestillingen i den nye religiøsitet af sognepræst Ole Skjerbæk Madsen	s. 54
--	-------

Reinkarnationstanker og kristendom af sognepræst Torben Gudmand-Høyer	s. 65
--	-------

Reinkarnation og kristen tro af univ. lektor Peder Nørgaard-Højen	s. 75
--	-------

Man kunne også læse... af sognepræst Una Jart	s. 90
--	-------

II ACTA SYNODI DIONYSIANAE

Prædiken ved landemodegudstjenesten i Vor Frue kirke den 10. oktober 1990 ved provst Karsten Arboe Woll	s. 105
Landemodeberetning 1990 ved biskop Ole Bertelsen	s. 108
Kirken i Grønland 1990 ved vicebiskop Kristian Mørch	s. 116
Kirken på Færøerne 1990 ved vicebiskop Ejvind Vilhelm	s. 119
Referat af landemodeforhandlingerne den 10. oktober 1990 i Københavns Bispegård ved stiftskontorchef Jørgen Christiansen	s. 124
Beretning og vedtægter for Det Mellemkirkelige Stiftsudvalg ved sognepræst Anders Gadegaard	s. 128
Rapport fra Stiftsudvalget for Ydre Mission ved stiftspræst Inger Krogh Nielsen	s. 133
Folkekirkens skoletjeneste – rapport fra en arbejdsgruppe ved sognepræst Gert Mogensen	s. 136
Folkekirkens Lønservice ved stiftskontorchef Jørgen Christiansen	s. 140
Præster: Tilgang – afgang 1/10 1989 – 30/9 1990 ..	s. 142
Navne og adresser	s. 147
Regnskab for Københavns Stiftsfond 1989	s. 155
Regnskaber for landemodelegaterne	

Jeres hjerte forfærdes ikke

*Prædiken 9. april 1990 i Københavns domkirke
Af biskop Ole Bertelsen*

Johannevangeliet, kap. 14,1-11:

»Jeres hjerte forfærdes ikke! Tro på Gud, og tro på mig! I min Faders hus er der mange boliger. Hvis ikke, havde jeg sagt jer det; thi jeg går bort for at gøre en plads rede for jer. Og når jeg er gået bort og har gjort en plads rede for jer, kommer jeg igen og tager jer til mig, for at hvor jeg er, dér skal også I være. Og hvor jeg går hen, derhen kender I vejen.« Thomas siger til ham: »Herre! vi ved ikke, hvor du går hen; hvordan kan vi så kende vejen?« Jesus svarer: »Jeg er vejen og sandheden og livet; ingen kommer til Faderen uden ved mig. Havde I kendt mig, så havde I også kendt min Fader; og fra nu af kender I ham og har set ham.« Filip siger til ham: »Herre! vis os Faderen, og det er os nok.« Jesus siger til ham: »Så lang en tid har jeg været hos jer, og du har ikke lært mig at kende, Filip? Den, som har set mig, har set Faderen; hvordan kan du sige: Vis os Faderen? Tror du ikke, at jeg er i Faderen, og Faderen er i mig? De ord, jeg siger til jer, taler jeg ikke af mig selv; men Faderen, som bliver i mig, gør sine gerninger. Tro mig, at jeg er i Faderen, og Faderen er i mig; men vil I ikke, så tro for selve gerningernes skyld.«

De, som er seks-syvoghalvtreds år og derover, kan vel erindre, at disse vældige ord fra tredie søndag efter påske mødte os den 14. april 1940, den første søndag efter den 9. april, i den totale forvirring og overraskelse, men også i den næsten uovervindelige skam, og da også i bevidstheden om den sære kollision mellem en rationel overvejelse over, at det da var bedre, at tyskerne kom først, når galt endelig skulle være, og forfærdelse over, at noget så dæmonisk som en besættelse af den tyske værnemagt kunne overgå os som folk, midt i alle fredsbesættelsesideologiens idelige formaninger til ro og orden – midt i alt dette kunne vi så høre ordene om ikke at forfærdes. Det var et glædeligt, godt budskab.

Uværdigt ville det være, om vi ville bilde os ind, at vi kunne bruge, jeg havde nær sagt genbruge, disse bindende og bydende Johannesord. Vi hører dem nu i en ganske anden situation. Og dog er der en sammenhæng. De døde er i stadig levende erindring; længere er vi ik-

ke væk. De, der skulle gå den militære lydigheds vej og vovede antiautoritært at gå den civile ulydigheds vej med den allerstørste opfindsomhed, og på de forskelligste måder, de lever endnu adskillige af dem. Dog – »Vi mindes stille de tapre døde, hvis navne lever i Danmarks navn, og takken søger til dem, der segned, dem, der sidder med tunge savn. Gud trøste dem, der har lidt og stridt....« Ikke blot er det sådan, at større kærlighed har ingen end den, der sætter livet til for sine venner, men det er også sandt, at friheden er en kostelig gave, en gave, der koster. Vore døde, de kendte, de ukendte, de, der hviler i internationalt eller dansk hav, eller i dansk eller fremmed jord, de er vort klenodie som folk. Men kan vi finde vej gennem tågerne omkring 9. april, de særlige tåger, som hedder myter?

Der er et væld af dem. De fleste klæder os ikke. Derfor har vi som danske et dybt traumatisk forhold til den del af vor fælles historie, som besættelsesårene er. Vi har svært ved at komme tilrette med dem. 4. maj-friheden, jubelen, ja, dette: »Gud trøste dem, der har lidt og stridt, til det blev forår og Danmark frit, ja Danmark frit« – det er noget andet. Det er også historie; det er også vor historie, men vi har svært ved at komme igennem de dybt ualvorlige løfter, vi op gennem årtierne efter den 9. april gav hinanden med parolen: Aldrig mere en 9. april.

Der er derfor al mulig grund til dyb og taknemmelig besindelse, hvad angår alle dem, der betalte dyrt, enten ved at dø eller ved at leve videre uden at kunne, men de skulle; men der er også grund til det, som de danske biskopper skrev i deres hyrdebrev februar '44 efter Kaj Munks død som følge af Hitlers ordre om terror mod terror: ».. måtte viljen til at stå last og brast altid være levende hos os, så at den folkelige og nationale enhedsfront ikke brydes, heller ikke, når de sociale spørgsmål trænger sig på til løsning. Måtte vi være rede til at bringe de fornødne ofre, idet vi bærer hinandens byrder og således opfylder Kristi lov. Det er ikke os givet i det enkelte at vise vej til klaring af de vanskeligheder, verdenssituationen medfører; i mangt og meget må det bero på hver især, hvorledes han bevarer en god samvittighed over for Gud, men vi skal være med til at opflamme det sind, som alene kan hidføre en ny, menneskeværdig tilværelse, og her vil det være afgørende, om den kristelige børnelærdom kan komme til ære og værdighed i vor folkeopdragelse«. Lad os så sammen i dagens situation lytte til den kristelige børnelærdom i Johannesevangeliet.

Niels Bohr skal engang i Videnskabernes Selskab i en forelæsning om den såkaldte kvanteteori have sagt, at den, der kan høre om den-

ne teori uden at blive forfærdet, har ikke forstået den. Den, der kan høre Jesu ord uden at blive forfærdet, har heller ikke forstået dem. Den forfærdelse, som Han skaber, og som han taler til, er ikke forfærdelsen over de andres liv og færden, den forfærdelse er vellystig og ugudelig, og der er penge i den, som vi véd. Nej, der tale om forfærdelsen over os selv. Jesu disciple blev virkelig rystede, da de få sekunder før ordene her bliver vidne til ordvekslingen mellem deres talsmand og ordfører, Peter, og Jesus. Afskeden med ham her skærtorsdag aften er bitter, Peter er manden, der sagde engang, da Jesus spurgte dem, om de lige som så mange andre også ville forlade ham: »Hvor skal vi gå hen, Du har det evige livs ord!« Men nu siger han, at han vil gå sin vej, og de kan ikke længere følge ham. »Men det vil jeg«, siger Peter, »jeg vil sætte mit liv til for Dig.« Og så kommer afsløringens hug, det bitre spørgsmål: »Vil du sætte dit liv til for mig? Hanen skal ikke gale, før du har fornægtet mig tre gange«. Disciple- ne bliver ikke forfærdede over Peter, men over sig selv. Det er jo klart, at hvis det går sådan med Peter, så er de alle på vej ind i nej'et. Nej'et til livets ord, til meningen og sammenhængen i livet, og det har alt sammen noget med frygt at gøre; terror, magten triumferer.

Hvorfor i alverden kunne man beskyldte Jesus af Nazareth for gudsbespottelse senere hen, hvad man jo gjorde? Naturligvis ikke over for hedningen Pilatus; dér måtte de politiske argumenter om, at han vildleder folket, forbyder at give kejseren skat og kalder sig selv en konge, gøres gældende. Men anklagen for gudsbespottelse er den centrale anklage. Det er simpelthen frækt og ugudeligt at påstå, at en taber som Jesus, svag og afmægtig i hænderne på denne verdens magthavere, har noget som helst med Gud den Almægtige at gøre. Det, han siger om kærlighedens ubetingede fordringer og tilgivelsens betingelsesløse gave, er derfor løgn og bespottelig tale. Han er en ren urovækker. Og må derfor dø. Det er jo bedre, som ypperstepræsten Kaifas profeterede, at én dør for folket, end at hele folket går til grunde. Forfærdet på sin egen måde sønderriver Kaifas sine klæder, da Jesus påstår, at Han skal sidde ved Guds, Almagts, højre hånd og komme på himlens skyer på historiens sidste dag, hvor det afgørende ord skal siges om enhver.

Men det går dybere endnu. Kristus blev svag og fattig, fordi vi er svage og fattige. Han blev forfærdet og angst i Gethsemane have, fordi det er menneskeligt at forfærdes over døden, og det er guddommeligt at ville dø dén, ikke, fordi den er hans, men fordi den er vores.

Tænk på, hvordan vi bruger ord fra dødens verden, fra ligets ver-

den så at sige, når vi skal skildre, hvordan vi forfærdende nok hjælper med til, at døden breder sig i livet. Han lukkede sine øjne for hendes nød. Han rørte ikke en finger for ham. Jog kold og klam mennesker fra sig, o.s.v. Vor Herre Jesus gik ind i dette liv, som er vores, Han bar ikke blot alle vore ja'er til synden, men Han bar byrden af vore nej'er til nåden. Det er Ham, som er Herren i livet, Guds inkarnerede kærlighed. Han ikke blot vil gå dødens vej alene, men Han er oprejst fra de døde og kommer til os i evangeliets levende frihedsord. Vi kan ikke gå Hans vej, vi kan ikke efterligne Ham, Han er gået vor vej, og det er nok for os, for enhver.

Helt uden hensyn til almindelig tolerance og til, at der vel må være alle muligheder åbne for frie mænd og kvinder af god vilje, siger Han hensynsløst – fordi det er sandt, og fordi det er nødvendigt: Jeg er vejen, sandheden og livet, ingen kommer til faderen uden ved mig.

Stands lige et øjeblik! Er dette her ikke rent privat snak? Hvilket budskab er der for os som danske mennesker, som folk for eksempel? Det er jo en temmelig forfærdelig anvendelse af Guds hellige ord, hvis det skal være enten lidt garniture til en nostalgisk, national mindedag, eller helt malplaceret presses ind for enhver pris, også velanstændighedens, i en helt anden sammenhæng.

Jamen, der er jo netop ikke evangeliet, der er en privat tale. Det er kun tilsyneladende, at det er tilfældet. Lad mig give et underfundigt og krast eksempel på dette fra vor efterkrigshistorie: Meget hurtigt efter befrielsen organiseredes kirkelig betjening, som det hedder med et misforståeligt udtryk, for de 200.000 tyske flygtninge, som vi havde her hos os i ca. 4 år fra 45-49. 60 præster var i gang med denne vanskelige opgave, men et formeligt raseri rejste sig i befolkningen over denne kirkelige tjenestes etablering. Blandt »tysk pøbel«, som det så smagfuldt blev udtrykt. De 60 præster rykkede ud med en erklæring, som det er værd at lytte til: »Vi har bekæmpet nazismen, fordi den ikke i jøden ville se et medmenneske, og vi vil på samme måde kæmpe mod en ny nazisme, som ikke i tyskerne vil se et medmenneske.« Det virkelig spændende i dette her er, at kritikken viser dels de forfærdende tegn på nynazismens indre terror, der slår ud i den billige diskriminations straffeekspedition, og dels, at det at holde gudstjeneste og høre evangeliet sammen, og dele dåb og nadver, det er altså trods al påstand om det modsatte netop ikke en privat sag. Kritikken udtrykker uden at erkende det, at kristendom ikke er en privat sag til pleje af private religiøse behov, det er en folkelig sag, offentlig sag, – der klart forkynder, at Kristus er Herren i livet og i døden, at Han er ve-

jen, sandheden og livet, den nødvendige Frelser og Herre, som just derfor giver os den frihed, vi ikke kan skaffe os selv, som ingen kan give os og ingen tage fra os. Det er ikke partiet, staten, økonomien, den politiske magt, det politiske maskespil, der er herren. Alle de påståede nødvendigheder, som man kommer rendende med for at tvinge os til tavshed, eller til gudhengiven passivitet og resignation i forhold til de utrolig raffinerede solidaritetsfjendske kræfter i et samfundsfællesskab, hvor enhver hytter sine egne interesser, og hvor bevidstløsheden over for, hvordan de svage, de unge, de gamle og udtjente, de mange, som fik unyttighedens sorte kokarde på sig, hvordan de har det, og hvordan tingene kan ændres, alt dette er overvældende. Den milde terror, den demagogiske forkyndelse af den økonomiske nødvendigheds konsekvenser for vort liv og fællesskab som danske mennesker er i stigen, og den fortsætter sit narreværk i forbindelse med og som følge af folkets korte hukommelse. Her får måske det fromme ønske om Aldrig mere en 9. april endelig en klang og mening som aldrig før. Friheden koster, den frihed, der består i, at jeg, den enkelte, tages til nåde af den levende Gud, der gav mig livet, og som jeg har ansvaret overfor. Den frihed, der består i frihed til at tro, til at elske og til at håbe, den frihed betalte Gud selv for ved Kristus, vor Herre. »Jeres hjerte forfærdes derfor ikke, I tror på Gud, tro på mig. I min Faders hus er der mange boliger, hvis det ikke var tilfældet, ville jeg da have sagt, at jeg går bort, og gør plads og kommer igen og tager jer til mig, for hvor jeg er, dér skal også I være«, som det måske snarest skal forstås. Påsken forkynder højt og klart, at den frihed er urokkelig, fordi den kostede dyrt, og at den er betalt af den levende Gud selv. Men Han, som har sat alle de undertrykkende kræfter og nødvendigheder ud af kraft ved at overvinde dem, han har efterladt os en ny befaling, at vi skal elske hverandre, og den kærlighed er så kendetegnet på et folk, der nemmede sin kristelige børnelærdom, der ikke blot fortæller os, at den basale frihed har Han betalt, men som fortæller os, at det er vore givne vilkår, at her er vi i dette land, dette samfund, dette folk, og det er ikke gratis at følge Hans befaling. Man kan navnlig ikke følge den ved at udskrive regninger til alle de andre. Og man kan ikke klare livet ved at lade andre leve og værne det for én.

Vi arvede en fortid den 9. april, som vi har ansvaret for. Men arven forandrede sig, vi blev narrede, viste det sig, og bestandig må vi kæmpe som danske frie mænd og kvinder mod at blive narrede af den afstumpethed og åndløshed, der spekulerer i, at vi almindelige menne-

sker her i landet stort set opfatter vort eget liv som en privat sag. En fremtrædende besættelsestidshistoriker siger bl.a. sådan om arven fra '40-'45: »Vort syn på magt og myndighed og på oprørsretten blev aldrig det samme efter besættelsen som før, da en lille gruppe mænd og kvinder havde sat deres liv og samvittighed op imod staten og magteliten og sejret... Når historikerne har gennemdissekeret frihedsbevægelsen, blotlagt dens politiske strukturer, dens mål og motiver, dens splittelse og opløsning, står dog uantastet tilbage modstandens frie valg under den personlige samvittigheds højeste lov som arven og inspirationen til efterkrigens generationer.«

Vi må turde uforfærdet gå til kamp for den kærlighedens solidaritet, som er frihedens fordring til enhver. Kristus, vor egentlige, eneste Herre, lever. Han er virkelig og uomgængeligt nødvendig, for at vi døde mennesker, der er fortabte i vort frihedsræs, kan blive levende, frie, benådede mennesker og Guds børn. Det levende, uovervindelige håb er kosteligt, og når os også gennem den 23-årige dødsdømte frihedskæmper Christian Ulrik Hansens brev til sine venner. Denne dyrebare arv, håbet som kærlighedens impuls i troen. »Lad geværskalverne knitre og lad dem pine og piske, lad kun Langfredags mørke sænke sig over landet – vi lurer dem påskemorgen, når den gyldne sol frembryder gennem den kulsorte sky. Farvel drenge, og på gensyn, håber jeg. Gud i vold«.

Amen.

Tema: Reinkarnation og kristen tro

Indledning

Af sognepræst Anders Gadegaard

Det er efterhånden ikke så få, der interesserer sig for reinkarnation. Det tiltaler mange at tænke på, at når livet er slut, fødes ens inderste, sjælen eller ånden, igen i et nyt legeme, hvorved man får mulighed for enten at rette op på fortidens fejltagelser eller høste frugterne af sit forbilledlige liv. Også indenfor folkekirken kan man finde folk, som tror på reinkarnation – eller ihvertfald anser den tanke for sandsynlig, at sjælen forlader den døde krop og vandrer et andet sted hen.

Med denne stiftsårbog ønsker vi at tage dette emne op indgående og grundigt for at få klarlagt, hvilke forestillinger, der egentlig gemmer sig bag de mange forskellige måder at tale om reinkarnation eller sjælevandring på.

Der findes på dansk meget lidt litteratur, som behandler reinkarnationsbegrebet bredt historisk og fænomenologisk og i dets forhold til kristen tro – også derfor tager vi emnet op. Vi søger at få belyst hvilke grunde, der kan være til reinkarnationstroens stigende popularitet og ikke mindst, hvad der ville være kristendommens svar på de spørgsmål, der får mange til at finde svarene i en tro på reinkarnation – og sluttelig har vi også stillet et par af forfatterne spørgsmålet, om der skulle være tanker og forestillinger indenfor reinkarnationstroen, som eventuelt i ændret skikkelse muligvis kunne forenes med protestantisk kristen tro.

Som det vil fremgå af artiklerne, er det ikke svært at påvise uoverstigelige modsætninger mellem reinkarnationstro og kristen tro. Det forholder sig, som man kunne vente. Mere interessant kan man måske sige det er, at vi får afdækket nogle af motiverne til at tro på reinkarnation. Der er ingen tvivl om, at det tab af autoritet, som naturvidenskabelige forklaringer lider i disse år, fordi de forklarer så lidt og ofte skaber flere problemer end de løser, har medført en længsel efter andre måder at tolke tilværelsen på. At forstå sig selv som en del af det store kosmos, at finde en dyb og fascinerende sammenhæng imellem fortid, nutid og fremtid, og herind i tilmed også finde mening med ens eget personlige liv, giver stor tilfredsstillelse og ro. Og her er

det en oplagt og påkrævet opgave for den eksisterende kristendom, for os, kirken, at søge at svare på denne længsel med kristen forkyndelse. Men det kan vi ikke, hvis ikke vi véd lidt om, hvad der ligger bag reinkarnationstroens fascinationskraft – og erkender, at der måske i kirkens måde at forkynde på er opstået en for stor kløft mellem på den ene side de gamle kristne trosudsagn og på den anden side folks dagligliv og de tanker, man går og gør sig om livets indhold og mening.

Reinkarnationstanken er, som de fleste ved, primært et indisk fænomen, men man møder den også i ægyptisk og græsk filosofi, som vi skal se i den første religionshistoriske oversigtsartikel.

Ofte hører man fra tilhængere af reinkarnationsideen, at den også har rod i den tidligste kristendom, at man endog kan finde spor af den i Ny Testamente dels i tanken om, at sjælen kommer fra Gud og skal vende tilbage til Ham, dels i troen på, at de store profeter skal komme igen (at f.eks. profeten Elias er »reinkarneret« i Johannes Døberens skikkelse), og dels at der, som i Jesu samtale med Nikodemus, tales om en genfødsel. Det er dog især indenfor de såkaldt gnostiske retninger, man mener at kunne finde belæg for en kristen reinkarnationstro. Langt de fleste af disse retninger blev i de første århundreder lukket ude fra kirken på grund af deres lære om menneskets mulighed for at opnå frelse eller enhed med Gud i kraft af sin egen voksende erkendelse. Vores førende ekspert på dette område, Søren Giversen, tager dette emne op til behandling i en dybtgående artikel og afviser mange af de udbredte forestillinger om, hvad gnostikerne troede på.

Hvordan går det overhovedet til, at en for vores kultur og religiøse tradition så fremmed forestilling vinder så kraftigt gehør, som det tilsyneladende er sket med reinkarnationstanken? Skulle det måske hænge sammen med, at der i vores egen folkelige (over)tro gemmer sig forestillinger om sjæle, der vandrer over i nye legemer efter døden? Det spørgsmål har vi stillet Morten Lund Warmind, som svarer, at rent faktisk er tanken slet ikke usædvanlig i Norden.

Til illustration af typiske, men meget forskellige måder at antage en tro på reinkarnation bringer vi to korte indlæg af en kendt og en ukendt dansker, hvorefter Ole Skjerbæk Madsen gør rede for reinkarnationsbegrebets anvendelse indenfor dominerende nyreligiøse retninger herhjemme – for til sidst at påvise dets principielle uforenelighed med kristen tro.

Reinkarnation....?

I modsætning hertil forsøger Torben Gudmand-Høyer at afdække indsigter og intentioner i reinkarnationstanken, som måske kunne ikke bare forenes med luthersk kristendom, men ligefrem berige den. Det handler bl.a. om den såkaldte »helliggørelsestanke«, at den troende »vokser« i sit (tros) liv. På samme måde forestiller reinkarnationstroen sig en personlig vækst gennem de enkelte liv hen imod det guddommelige.

Til sidst samler Peder Nørgaard-Højen op og gennemfører en systematisk teologisk modstilling af reinkarnationstro og opstandelsestro og afviser pure, at der dem imellem skulle bestå et slægtskab, selvom der måske nok findes enkelte vers både fra Det Nye Testamente og fra Den Danske Salmebog, der kunne foranledige til en sådan misforståelse.

Dette års »Man kunne også læse...« er betroet Una Jart, som har et forbløffende kendskab til litteratur, der enten flirter med eller direkte iscenesætter reinkarnationstroen eller sjælevandringstanken. Så hendes tour de force gennem store dele af den 3,3 meter lange bogliste om reinkarnation, hun blev præsenteret for på det lokale kommunebibliotek, har næsten karakter af en hel litteraturliste til vort emne.

Hvis troen ikke skal stivne, må den altid være rede til at mødes med og lade sig udfordre af andre former for tro. En levende kristen tro ejer i sig evnen til på én gang at fastholde sin egen kerne, det som giver den identitet som netop kristen tro, og at sætte sig i forhold til alle mulige udefra kommende ideer, tanker og forestillinger. Meget af dette viser sig at måtte forkastes, mens andet med fordel kan indoptages, forvandles eller fornys i lyset af troens centrum: Evangeliefortællingen om Jesus fra Nazaret.

Reinkarnation – en oversigt

Af cand. mag. Helle Lausten Nielsen

Reinkarnation kaldes på dansk også genfødsel eller, med et uheldigt ord, sjælevandring. Hvorfor ordet er uheldigt, skal vi senere komme tilbage til.

Reinkarnation kommer af latin »re-«, der betyder igen og »incarnatio«, der betyder legemliggørelse, og det er betegnelsen for en opfattelse, der kort fortalt går ud på, at et menneske efter døden lever videre her på jorden i et nyt legeme. Der er altså ikke tale om »åndevæsener«, spøgelser eller lignende.

Skønt tanken er fremmed for mange, der er opdraget i en vestlig, kristen tradition, findes der indenfor alle religioner bevægelser, der går ind for forestillinger, der minder om reinkarnation. Det vil dog her føre for vidt at komme ind på dem alle. Hovedvægten vil derfor blive lagt på indiske forestillinger, da det er herfra, man har de ældste og de fyldigste kilder.

Mange mennesker, der ikke er helt fortrolige med, hvad begrebet reinkarnation dækker, forestiller sig, at det især er noget, der gælder for indere, der ikke har »opført sig godt«, og at de bliver genfødt som f.eks. hunde eller rotter. Det er imidlertid kun de færreste indere, der tror noget sådant. Den almindelige opfattelse i indiske religioner er, at mennesker bliver genfødt som mennesker.

Reinkarnations-forestillinger hos eskimoerne

Flere naturfolk har forestillinger, der af forskellige forskere er blevet beskrevet som reinkarnation. Hvis et nyfødt drengebarn f.eks. ligner sin afdøde bedstefader, er der måske ikke så meget at sige til, at forældrene kan få den ide, at det er bedstefaderen, der er kommet tilbage.

Hos eskimoerne på Grønland var det en almindelig opfattelse, at et menneske efter sin død kunne blive genfødt ved, at man opkaldte et nyfødt barn efter afdøde.

Der findes flere beretninger om hvordan små børn, der overhørte forældrenes diskussioner om, hvilket navn, barnet skulle have, har protesteret med voldsom gråd og ikke har kunnet trøstes før forældrene valgte det navn, som barnet selv ville have, et navn på den person, som barnet vidste, at det var.

Tegning fra KILUT, Den grønlandske kvindebevægelses blad

En lignende beretning omhandler et dansk udsendt ægtepar som havde mistet en datter, der hed Marie. Kort efter kom nogle grønlandere til ægteparret med en lille pige og sagde: »Se, her er Marie, jeres datter«. Da danskerne afviste, at barnet var deres datter, blev grønlænderne meget krænkede.

Ovenstående giver indtryk af en grønlandsk opfattelse, der med lidt god vilje kunne kaldes for reinkarnation. Ved at opkalde et barn efter en afdød, identificeres barnet med den afdøde og overtager vedkommendes egenskaber, idet navnet er en vigtig del af et menneskes identitet. Der er således ikke tale om, at man opkalder »til minde om« afdøde, men rent bogstaveligt at man genskaber vedkommende. Det skal dog understreges, at det ikke er noget, der sker automatisk, men kun ved de efterlevendes medvirken.

Det er ikke ualmindeligt, hverken hos grønlandere eller andre naturfolk, at en shaman, »åndemaner«, i levende live kan omskabe sig til et dyr og tilbage igen til et menneske, men dette er ikke reinkarnation, da personen ikke er død, når forvandlingen sker.

Reinkarnationstanken i hinduismen

Det er på indisk grund, at man først finder reinkarnationsbegrebet udviklet til det, de fleste mennesker i dag forbinder med det.

Den ældste gruppe af skrifter i Indien, de fire *Veda'er*, kender ikke til begrebet; de er opstået hos kvægavlende nomadestammer, der kom til Indien nordfra engang i løbet af 2. årtusinde før vor tidsregning. De tilhørte en sproglægt, der senere er blevet benævnt den indo-europæiske, og de kaldte sig selv for ariere, »de ædle«, og den betegnelse har de bevaret lige siden. Den uheldige brug af ordet, der er sket i Europa i vort århundrede, kan de dog ikke lastes for.

Efterhånden erobrede disse ariere mere og mere af det nordlige Indien, og de modtog påvirkninger fra et oprindeligt, ikke-arisk miljø. Dette gav sig udslag i en gruppe af skrifter, *Upanishad'erne*, der formelt er knyttede til *Veda'erne*. De ældste af dem er formodentlig blevet til i Gangesdalen omkring 600-500 f.v.t., det afgørende er imidlertid ikke det nøjagtige tidspunkt, men det faktum, at de indfører helt nye og hidtil ukendte tanker og er udtryk for en ændret sammensætning af befolkningen.

Ordet *Upa-ni-shad* betyder at »sætte sig ned hos«, og skrifterne hedder sådan, fordi de i langt overvejende grad former sig som dialoger mellem en lærer og en elev, hvor eleven ærbødigt sidder foran læreren og lytter til hans belæring. Det nye i *Upanishade-religionen* er, at der indføres to begrebspar, nemlig *bráhman* og *atman* samt *karma* og *samsara*.

Bráhman er et intetkønsord, der i *Upanishad'erne* tit oversættes med »verdensaltet«, en altomfatteende, upersonlig kraft, der gennemsyrrer hele verden. (Ordet må ikke forveksles med *brahmán*, der er den indiske betegnelse for en præst). *Atman* oversættes tit med »selv« eller »jeg« og er betegnelse for det inderste, det essentielle i hvert menneske.

En væsentlig del af *Upanishad'ernes* lære går nu ud på at forklare, at *bráhman* og *atman* er identiske således at forstå, at det individuelle »jeg« er en del af verdensaltet og derfor det samme.

Karma betyder gerninger og *samsara* kredsløb af fødsler. Et menneskes *karma*, de handlinger, der udføres i dette liv, er bestemmende for, hvorledes ens næste liv skal forme sig; som man handler, således bliver man. Ved en god gerning bliver man god, ved en ond gerning bliver man ond. Dette er en verdensorden, der er helt afhængig af det enkelte menneske selv. Man får, hvad man har fortjent, absolut ret-

færdighed uden nogen form for guddommelig indgriben, endelige frelse.

Inderne opfatter ikke dette evige kredsløb af genfødsler og nye liv som et gode, hvilket måske ville være naturligt for mange materialistisk indstillede vesterlændinge, men som et onde. Livet er pr. definition uudholdeligt, og det gælder om at slippe fri af samsaras lænker og opnå befrielse, *mukti* eller *moksha*. Dette gøres ved at opnå en erkendelse af, at atman er lig med bráhman, og Upanishad'erne beskriver denne enhed med illustrerende billeder.

Et par eksempler:

En vismand, Aruni, belærer sin søn Shvetaketu:

»Hvis nogen, min kære, vil skære i dette store træ ved roden, så vil der sive saft ud, fordi det er levende. Hvis nogen vil skære i det midt på, så vil der sive saft ud, fordi det er levende. Hvis nogen vil skære i det i toppen, vil der sive saft ud, fordi det er levende. Det er gennemtrængt af det levende selv, det suger til sig, og det har det godt.

Hvis livet forlader en af dets grene, så visner den.

Hvis det forlader en anden gren, så visner den.

Hvis det forlader en tredje gren, så visner den.

Hvis det forlader hele træet, så tørrer det fuldstændig ud. Det må du vide, min kære«, sagde han.

»Når livet har forladt os, så dør vi, men livet selv, det dør ikke. Denne finhed, af den består hele verden; den er sandheden, den er atman, den er dig, Shvetaketu!« »Lær mig mere, herre«. »Ja, min kære«, sagde han. (...)

»Læg dette salt i vand og kom så i morgen til mig«. Det gjorde han. Så sagde han (faderen) til ham: »Det salt, som du lagde i vand i går, bring mig det«. Og Shvetaketu mærkede efter, men kunne ikke finde det, eftersom det var helt opløst.

»Tag en mundfuld vand herfra, hvordan smager det?«

»Salt«. »Prøv så midt fra, hvordan smager det?«

»Salt«. »Prøv så at smage på det derovre fra, hvordan er det?«

»Salt«. »Kom noget mere i, og kom så til mig«. Og han gjorde det, det var stadig det samme.

Så sagde han til ham: »Minsandten, min kære, du mærker ikke noget til den sande væren, men den er der nu alligevel!«

»Denne finhed, af den består hele verden; den er virkeligheden, den er atman, den er dig, Shvetaketu!«. (Chandogya Upanishad VI, 11-13.)

En anden vismand belærer en konge:

»Som en tungt lastet vogn går legemet døden imøde, tynget af sit selv. Når livet ebber ud på grund af alderdom eller sygdom, så løsner selvet sig fra lemmerne – ligesom en moden frugt løsner sig fra stilken – og forener sig med åndedraget. Og som de øverste og fornemste mænd samler sig om fyrsten, når han gør opbrud og vil drage videre, således samler alle livsånderne sig om selvet, når det falder i afmagt og synes at tabe bevidstheden, og med dem trækker det sig ind i hjertet.

Man er nu helt overladt til sig selv, sanser ikke, føler ikke og tænker ikke. Så begynder spidsen af hjertet af lyse, og ved dette lys træder selvet ud enten af øjet eller af hovedet eller af andre legemsdele. Når det træder ud, træder også indånding og alle livsånder ud. Derpå træder bevidstheden ud. Erkendelses-selvet udstyres med erkendelse, dets viden og dets gerninger og dets tidligere erfaringer griber fat i det.

Som en larve, der har nået enden af et strå, krummer sig sammen og rækker efter et nyt, således trækker selvet sig sammen, når det har aflagt legemet og sluppet sin ikke-viden (om at atman er lig med bráhman).

Som en guldsmed tager et guldstykke og laver en ny og skønnere form, således finder selvet en ny og skønnere form blandt forfædrene, alferne eller guderne, eller som menneske eller et andet væsen.

Dette selv er bráhman, i form af erkendelse, af tænkeorgan, af stemme, af ånde, af øje, af øre, af rum, af vind, af ild, af vand, af jord, af vrede og sagtomdighed, af glæde og sorg, af ret og uret og af alt. Alt efter som man nu består af dette eller hint; alt efter som man handler og optræder, således bliver man født. Den, der handlede godt, fødes god, den, der handlede slet, fødes slet. God bliver man ved en god gerning, ond ved en ond gerning.

Derfor siger man også, at mennesket består af begær; som dets begær er, således er også dets beslutninger. Som dets beslutninger er, således handler det; således som det handler, således går det mennesket. Herom er der følgende vers:

»Det, man vil, og det, man begærer, driver mennesket til handling. Har man endt sin løbebane, vender man atter tilbage til denne handlingernes verden«.

Således går det den, der er opfyldt af begær; men den, der er uden begær, og som kun tænker på atman, hans livsånde drager ikke ud. Han er bráhman og han indgår i bráhman. Herom er der følgende vers:

»Når hjertet er lutret for ønsker og begær, bliver man udødelig, skønt dødelig, og man når til bráhman«.

Som en slangeham henkastet på en myretue ligger legemet da hen, men det ulegemlige, det udødelige, livsånden, det er bráhman, det er verden.« (Brihadaranyaka Upanishad IV 3,35 – IV 4,7.)

Forestillingerne om karma og samsara, der første gang kommer til udtryk i Upanishad'erne, genfindes i al senere indisk religion, omend i forskellige varianter. Man har kunnet tvivle på meget, men ikke på disse.

Som vi har set, findes der i upanishade-religionen en slags »forbindende substans«, atman, mellem de forskellige liv eller inkarnationer, og denne opfattelse føres stort set videre i den senere hinduisme.

Man kunne måske i mangel af bedre oversættelse vælge at kalde atman for en »sjæl«, blot man gør sig klart, at det ikke er identisk med det, europæere normalt forbinder med begrebet, og derfor kunne man forsøre at kalde reinkarnation i upanishade-sammenhæng for »sjælevandring«.

Reinkarnationstanken i buddhismen

Det gælder imidlertid ikke, når det drejer sig om *buddhismen*, der også er opstået i Indien, opkaldt efter Gautama Buddha, (død ca. 480 f.v.t.). De ældste af de nedskrevne tekster er dog langt senere, Buddha selv efterlod sig ikke noget skriftligt. Buddhismen havde Upanishad'erne som forudsætning, men indførte egne forestillinger. Her er der ingen forbindende substans, ingen »sjæl« og ikke noget, der vandrer. Dette kan umiddelbart synes uforklarligt, og buddhismen gør da også meget ud af at prøve at forklare det. Det er den karma, der er opsamlet i dette liv, der skaber en ny bevidsthed, der danner grundlaget for en ny individuel eksistens. »Det, som en person vil, det han mener og foretager sig, det bliver grundlaget for bevidsthedens videre eksistens. Når bevidstheden består og vokser, bliver den til en ny eksistens.«

Der gives også billedlige forklaringer, her er en samtale mellem Kong Milinda (155-130 f.v.t) og den buddhistiske filosof Nagasena:

»Ærværdige Nagasena«, sagde kongen, »den person, der fødes, er det ham selv, eller er det en anden?«

»Det er hverken ham selv, ej heller en anden«, svarede den lærde mand.

»Giv mig et illustrerende eksempel.«

»Ja, hvad mener du om dette, store konge? Dengang du som ung,

spæd og uudviklet lå på din ryg, var det så den samme som du, der nu er voksen?»

»Nej, ærværdige, det var en anden.«

»Hvis dette er tilfældet, store konge, så kan der ikke være noget, der hedder moder eller fader eller lærer. Er der da forskellige mødre til fosteret i dets forskellige udviklingstrin? Er der en moder til det nyfødte barn og igen en anden moder til det voksne? Er det forskellige personer, som går i skole, er udlærte, som begår en forbrydelse og får hænder og fødder hugget af?»

»Sandelig nej, ærværdige, men hvordan ville du da udtrykke dig, når du fik det spørgsmål?»

»Store konge,« sagde den lærde mand, »det var mig, der var ung, spæd og uudviklet og lå på min ryg, det var mig, der nu er voksen. Netop i dette legeme er alle disse stadier forenede til et.«

»Giv mig et illustrerende eksempel.«

»Store konge, lad os tænke os, at en mand tændte en olielampe, mon den så kunne lyse hele natten?»

»Ja ærværdige, den ville sikkert kunne lyse hele natten.«

»Mon nu flammen i den første nattevagt var den samme som flammen i den mellemste nattevagt?»

»Nej visselig ikke.«

»Og var flammen i den mellemste nattevagt den samme som flammen i den sidste nattevagt?»

»Nej visselig ikke.«

»Mon der da var forskellige lamper som lyste i første, mellemste og sidste nattevagt?»

»Nej visselig ikke, for det var jo netop i den samme, der var lys hele natten.«

»Netop på samme måde, store konge, fjøjer rækken af de forskellige tilstandsformer sig sammen: en fødes, en anden går til grunde; men fjøjer sig dog sammen ligesom i uafbrudt rækkefølge; derfor er det hverken den samme eller en anden, der kommer til bevidsthed på sidste stadium.«

Rækken af eksistenser hænger sammen i en lukket kæde, kaldet årsagskæden, hvor hvert led betinges af det foregående. I en forenklet form hænger det således sammen: Uvidenhed om Buddhas lære betinger karma, karma betinger bevidstheden, bevidstheden betinger den fysiske skikkelse, den fysiske skikkelse betinger sanserne, sanserne betinger begær, begær betinger fødsel, alderdom, lidelse og død.

Buddhismens mål er nu at få brudt denne kæde og dermed rækken af eksistenser. Dette gøres i praksis ved at sætte ind på to punkter, overvindelse af uvidenheden og af begæret. Lykkes dette, er kæden brudt, man har vundet erkendelse, er blevet en oplyst person, en buddha og kan indgå i nirvana, buddhismens endemål. Nirvana er oprindeligt ikke en paradisisk salighedstilstand, men betyder udslukelse, brugt om en ild, der brænder ud, fordi der ikke er mere brændstof; man ophører simpelt hen at eksistere, og da livet er lidelse, er det en ønskværdig »tilstand«. I senere, folkelige retninger inden for buddhismen opfattes det dog mere som et paradislignende sted.

Buddhismen forsvandt fra Indien i 1100-tallet e.v.t., men spredte sig i forskellige varianter til store dele af Asien og er idag den største af de religioner, der går ind for reinkarnation.

På billedet ses Mara, buddhismens fristerskikkelse, der omklammer livshjulet (samsara), som alle levende væsener vandrer rundt i.

I centeret af hjulet bider en gris, en slange og en hane hinanden i halen. De symboliserer henholdsvis dumhed, had og begær, de tre »sindsgifte«, der holder hjulet i gang. I kredsen udenom ses i den ene halvdel de væsener, der går mod bedre tilstande, og i den anden halvdel de væsener, der går nedad mod ringere tilstande.

Den næste brede kreds er delt op i seks afsnit, der repræsenterer de seks genfødselsverdener, gudeverdenen (øverst), halvgudeverdenen (øverst til højre), menneskeverdenen (øverst til venstre), dyreverdenen (nederst til venstre), ånde-verdenen (nederst til højre) og de kolde og varme helveder (nederst).

I den yderste kreds ses en »tegneserie« på tolv billeder, der symboliserer de tolv led i årsagskæden. Den begynder med det øverste billede og fortsætter i urets retning: 1. Tre blinde mennesker: uvidenhed. 2. Pottemagere: vanetendenser. 3. Aber: bevidsthed. 4. Mennesker i en båd, fysisk skikkelse. 5. Et hus med seks vinduer: de seks sansindgange. 6. Et elskende par: sansekontakt. 7. En mand med en pil i øjet: følelse. 8. Drikkende mennesker: begær. 9. Mennesker, der plukker frugter: tilknytning. 10. Et samleje: tilblivelse. 11. En fødende kvinde: fødsel. 12. En olding og et ligtog: alderdom og død.

Hjulet her er i en tibetansk udførelse, men modellen går tilbage til den indiske lærer Gunaprabha, der levede i det 7. årh. e.v.t.

Jainismen

En tredje variant af reinkarnationslæren på indisk grund findes i jainismen, en religion, der opstod nogenlunde samtidig med buddhismen, og som på mange måder minder om den bortset fra, at der her er tale om et forbindende atman mellem de forskellige eksistenser. Her taler man om flere arter af karma, der som støvpartikler klæber til selvet, atman. Nogle arter indskrænker de medfødte færdigheder, andre fremkalder begær, atter andre bestemmer ens udseende, livslængde m.v.. Atman forbliver i samsara så længe, det beherskes af lidenskaber og sanser; først når man behersker dem, når man forløsningen.

Indisk indflydelse på vesten før vor tidsregning

Når der her er gjort så forholdsvis meget ud af de indiske forestillinger om reinkarnation, skyldes det, at hovedtrækkene af disse forestillinger dukker op i den vestlige verden i den hellenistiske tidsalder (efter 323 f.v.t.), og det ligger nær at antage en eller anden form for påvirkning, da det forekommer usandsynligt at så enslydende begreber, helfned til brugen af de samme billeder, skulle kunne opstå flere steder uafhængigt af hinanden. I denne forbindelse er det på sin plads at gøre opmærksom på perserrikets eksistens. Den persiske konge Dareios (521-486) erobrede hele det vestlige Indien, der forblev en del af perserriket, indtil Alexander d. Store erobrede det – og dermed dele af Indien – i år 323 f.v.t. Disse forhold gjorde, at der var livlige forbindelser mellem øst og vest og derfor også god mulighed for udveksling af tanker og ideer.

Den græske historiker Herodot (ca. 480 – ca. 425 f.v.t.) hævdede, at det var ægypterne, der som de første havde »opfundet« reinkarnationsbegrebet. Han siger:

»De var de første folk til at fremsætte doktrinen om sjælens udødelighed, og til at påstå, at den efter døden indgår i et andet væsen i det øjeblik, dette væsen bliver født. Den tager derefter en runde til alle levende væsener – dyr, fugle og fisk – indtil den endelig nok en gang ved fødslen indgår i et menneskeligt legeme. Hele denne periode varer 3000 år. Denne teori er blevet antaget af visse græske forfattere, nogle tidligere, nogle senere, som har fremsat den som deres egen. Jeg kender deres navne, men jeg skal afholde mig fra at nævne dem.« (Hist. II, 123).

Hvorvidt ægypterne fremsatte nogen teori, der i dag kan betegnes som reinkarnation, er nok tvivlsomt. Alle ritualer i forbindelse med

død og gravlægning har til formål at sikre den døde et godt liv i underverdenen, hvor man kan føre et liv, der stort set ligner det jordiske. Dog er livet i underverdenen nært forbundet med livet på jorden, og den døde kunne, når han var vel etableret i underverdenen, ønske at vende tilbage til de levendes land for en kort stund. Det skete ikke nødvendigvis i samme skikkelse, som han havde, da han levede, men han kunne påtage sig en hvilken som helst skikkelse. For at komme ud af dødsriget var det nødvendigt at kunne visse formularer. En af dem, hentet fra den såkaldte dødebog (efter 1580 f.v.t.), lyder således:

»Himlens dobbeltdøre er åbnet for mig. Jordens dobbeltdøre er åbnet for mig, så jeg kan gå ud om dagen til ethvert sted, hvor mit hjerte ønsker at være.

Jeg har magt over mit hjerte. Jeg har magt over mit bryst. Jeg har magt over mine hænder. Jeg har magt over mine ben. Jeg har magt over min mund. Jeg har magt over min ganske krop. Jeg har magt over døde ofre, vand og oversvømmelse. Jeg har magt over flodbredderne. Jeg har magt over dem, der gør noget imod mig i underverdenen. Jeg har magt over den, der bød at gøre noget mod mig på jorden.« (Kapitel 68)

»Oh du, der står op som månen, oh du, der stråler som månen, måtte du gå ud med din flok. Måtte du lade den gå, som er blandt de salige. Åbn underverdenen. Se, jeg er gået ud som en salig i dag. Mine salige slægtninge lader mig leve.« (Kapitel 65).

Det fremgår altså, at det ikke er nogen helt ligetil sag at forlade dødsriget, og det forudsættes, at man vender tilbage igen. Der er ikke tale om, at man lever et nyt jordisk liv og derefter bliver begravet igen.

I *Grækenland* finder man tanker om reinkarnation hos Pythagoras (omkr. 530 f.v.t.) og i den bevægelse, der benævnes orphismen. Det er formodentlig disse folk, Herodot tænker på i det ovenfor nævnte citat. Kilderne til begge er sparsomme og sene, men det synes at stå fast, at Pythagoras hævdede, at mennesket formes af det, det laver. Dets livsform forbedrer eller forværrer det, og erkendelse guddommeliggør det. Menneskets sjæl er udødelig, forstået på den måde, at den efter døden indgår i et andet væsen, hvis værdi svarer til sjælens egen. Hvis et menneske har opført sig som et svin eller et æsel, så må sjælen herefter indgå i et svins eller et æsels krop.

Orphismen menes at være opstået engang i det 6. århundrede f.v.t. og har navn efter en mytisk sanger, Orpheus, om hvem det bl.a. for-

tælles, at han fik lov at hente sin døde hustru op fra underverdenen på den betingelse, at han ikke så på hende, før de var kommet op i lyset, hvilket han så alligevel gjorde.

Orphikerne afsondrede sig fra verden, følte sig bedre og frommere og måtte på den konto indkassere en hel del hån fra deres omgivelser. De forestillede sig deres eget liv i underverdenen som en stor fest med vin og dans, mens de uindviede må udholde ubeskrivelige lidelser. Forfatteren Pindar (518-438) lader i et digt i Persephone (en gudinde i underverdenen) sende de retfærdiges sjæle op til jorden efter ni år i underverdenen. På jorden skal de blive strålende konger og mænd, der udmærker sig ved kraft og visdom.

Et andet sted siger Pindar: »Han ved det, der skal ske, at de dødes forbryderiske sjæle straks bliver straffet her (d.v.s. bliver sendt op til det jordiske liv, og der bliver straffet for synder begået i underverdenen). De, som i tre besøg både på jorden og i det andet liv har formået helt at afholde sig fra uret, de kan tilbagelægge Zeus' vej til Kronons trone.«

Også Platon (429-347) beskriver orphismen og gør opmærksom på, at genfødslerens kreds ikke er evig. Der findes en afslutning, når de retfærdige er blevet prøvet nok og kan indgå i den evige salighed.

Disse forestillinger minder jo meget om de ovenfor beskrevne indiske, ligesom der er indbyrdes påvirkninger mellem orphisme og pythagoræisme, og da kildematerialet som før nævnt er dårligt, er det svært at sige noget om, hvilken af de to græske retninger, der har påvirket den anden. Det mest sandsynlige er vel, at der er tale om en gensidig påvirkning. Ingen af dem hørte til den etablerede religion i det klassiske Grækenland, hvor sådanne forestillinger var ukendte.

Lignende forestillinger finder man i nogle af de senere gnostiske retninger, som det fremgår af næste artikel.

Reinkarnationstanker hos gnostikere

Af professor Søren Giversen

Reinkarnationstanker hos gnostikere er ikke så almindelige, som det tit hævdes.

Efter sin egentlige betydning menes der med ordet reinkarnation dette, at sjælen – eller om man vil den individuelle personlighed – efter den fysiske, d.v.s. den legemlige død bliver anbragt i et nyt legeme.

Et mere rammende udtryk for denne tanke er metempsykose, d.v.s. overflytning af sjælen fra et legeme til et andet, og der bruges også undertiden fremmedordet transmigration: overgang til et andet legeme eller sjælevandring.

Forestillingerne om reinkarnation kendes, som vi lige har set, især fra Indien, hvor tanken om sjælevandring blev en almindelig antaget tanke, der blev bestemmende for næsten al filosofisk-religiøs tænkning. Denne tanke trænger især frem med Upanisaderne, der gerne dateres til ca. 800 f.Kr. Her knytter tanken om sjælevandring, metempsykose eller reinkarnation, nøje til forestillingen om, at de handlinger en person gennem sit liv har begået, er årsag til en art gengældelse, således at en person (sjælen), på grund af denne gengældelse, efter døden anbringes i nye legemer, hvad enten det nu er planter, dyr eller mennesker. Handlingerne (karma) binder således sjælen til en ny eksistensform. Der ligger i denne forestilling utvivlsomt også et forsøg på at friholde de guddommelige magter fra ansvar for verdens uretfærdighed. Den, der i sin godhed må lide ondt, har det sådan som følge af sine handlinger i en tidligere tilværelse; omvendt kommer den, der her trods sin åbenbare slethed har det godt, efter sin død til at bøde for sin slethed i en ny tilværelse.

I den græske tradition udvikles der en filosofisk præget forestilling om sjælevandring. Denne græske forestilling om reinkarnation har man ofte opfattet som udsprunget af en ægyptisk arv, og man henviser her gerne til en bemærkning hos historieskriveren Herodot, der i sin beretning om Ægyptens historie (II bog kap. 123) o. 450 f.Kr. fortæller, at tanken om reinkarnation var udbredt hos ægypterne. Herodots oplysning regnes for urigtig (jvf. også Helle Lausten Nielsen, s. 24). De gamle ægyptere regnes højst for at have troet, at visse særlig udvalgte selv kunne forvandle sig til bestemte skikkelser. Man mener

snarere, at der her er tale om indflydelse fra Thrakerne, et folk, der boede nord for Grækenland. Tanken kendes især hos filosoffer som Pythagoras, Empedokles og Platon.

Pythagoras, der levede i 2. halvdel af 500-tallet f.Kr., skrev ikke selv noget, men der er udsagn fra ham, der viser, at han troede på metempsykose (reinkarnation). Af disse udsagn fremgår det, at Pythagoras anså sjælen for at være en falden guddom, der var blevet straffet med at være anbragt i et legeme som i en grav, og at den var dømt til en række reinkarnationer som menneske, dyr eller plante; det var dog muligt for sjælen ved et helligt liv at genvinde sin frihed.

Empedokles, der levede ca. 493-433 f.Kr., har i et digt »Renselser« bl.a. fremført tanker om sjælevandring, transmigration (reinkarnation), som indgår i hele verdens kredsløb.

Mere kendt er utvivlsomt de forestillinger om reinkarnation, som blev fremført af Platon (ca. 429-347 f.Kr.) i værket »Timaios« (Se Carsten Høeg og Hans Ræder, Platons skrifter Bd. 8 s. 54, København 1940).

I det tredje århundrede e.Kr. kommer forestillingerne om reinkarnation frem hos den hedenske filosof Plotin (ca. 205-269/70). Medens der i den ældste græske tradition næppe er tale om indisk indflydelse, anses det af nogle for at være tilfældet hos Plotin, der formentlig stammede fra Lycopolis i Ægypten og først senere rejste til Rom. Der færdedes antagelig på Plotins tid brahminere i Aleksandria.

Kristne gnostikere

Fra det 2. til 4. århundrede træder de såkaldte gnostikere frem. I dag sammenfatter man ofte indenfor denne fællesbetegnelse, gnostikere, en række personer og filosofisk-religiøse bevægelser, der imidlertid var ret forskellige, også i deres forhold til kristendommen. Adskillige af disse gnostikere hørte hjemme i den kristne kirke, medens andre enten kom helt andre steder fra eller kun havde en svag tilknytning til kristendommen.

I de allerfleste populære fremstillinger om reinkarnation, hvad enten de nu er skrevet for eller imod denne forestilling, kan man læse, at »gnostikerne troede på reinkarnation«, eller man omtaler de meget forskellige gnostiske læresystemer under ét som gnosticismen og fastslår, at den indbefattede troen på reinkarnation.

Denne oplysning er ikke rigtig, og den er i næsten alle tilfælde skrevet, før man fik kendskab til de mange gnostiske skrifter, der fandtes blandt Nag Hammadi-teksterne, et større tekstfund af såvel gnosti-

ske som ikke-gnostiske tekster. Tanken om reinkarnation eller sjælevandring findes kun hos nogle af de kristne gnostikere. Den er mere udbredt i ikke-kristne gnostiske tekster.

De tidligere kristne gnostikere, der nævnes som fortalere for forestillingerne om reinkarnation, er Simon, der nævnes i Apostlenes Gerninger kap. 8, og Basilides, der skrev en evangeliekommentar omkring år 120, og tilhængerne af Karpokrates' lære.

Kirkefaderen Irenæus fortæller, at Simons ledsager, Helene, af Simon selv blev udgivet for bl.a. engang at have været den Helene, som var årsagen til kampen om Troja o.s.v. Det hedder bl.a., at hun var den Helene, for hvis skyld den trojanske krig brød ud, og til sidst er hun gennem flere inkarnationer sunket fra trin til trin, og nu havnet i et bordel. (Irenæus: Mod alle kætterier, I 27,1-4).

Den kristne gnostiker Basilides talte om sjælevandring som en rejse, sjælen foretog sig gennem både menneske- og dyrekroppe. Basilides tolker Paulus' ord i Romerbrevet 7,9 således: »Apostlen har jo sagt: »Jeg levede engang uden lov«, det vil sige: før jeg kom i dette legeme, har jeg levet i en slags legeme, der ikke står under loven, nemlig i et dyrs eller en fugls krop.« (Basilides citeret af Origenes, Kommentar til Romerbrevet, V.)

Det er klart, at Basilides her tolker Paulus' ord i en anden betydning end den tilsigtede. I Paulus-citatet står der intet om forskellige legemer eller deres skæbne.

Også en gnostiker ved navn Karpokrates nævnes i denne sammenhæng. Nu er Karpokrates imidlertid en skikkelse, vi ved meget lidt om, og det er blevet bestridt, at han har eksisteret. Men en sekt ved navn Karpokratianerne eller Harpokratianerne nævnes omkring år 180 af biskop Irenæus. Af denne sekt, som måske først efterhånden er blevet gnostisk og kristianiseret, fremføres også forestillingen om reinkarnation. Irenæus beretter om den, at der, mens Anicet var biskop i Rom, optrådte en gnostiker Marcellina, der samlede adskillige tilhængere om sig, og i denne sekts skrifter fremførtes en lære om reinkarnation, der var overtaget fra Pythagoras og Platon. Denne lære gik ud på, at de afdødes sjæle blev tvunget til reinkarnation i den lavere verden, som engle havde skabt; her blev sjælene underlagt bestemte magter, og kun de sjæle blev fri igen, der helt havde sonet deres forsyndelse mod magterne og ved den rette erkendelse var blevet gjort fri.

Tanken om reinkarnation er dog ikke almindelig blandt kristne gnostikere. I det meget smukke gamle skrift, Sandhedens Evangeli-

um, der af mange forskere anses for at være en prædiken af den kristne gnostiker Valentin, forekommer tanken ikke. Tværtimod hedder det om Kristus, at han har bragt straffene og plagerne til ophør. Der er i denne tekst en klar fornemmelse af, at mennesker lider og plages i denne verden, men der er ikke noget sted tale om, at de ved deres lidelser eller de plager, de udsættes for, forbedres, så de derved bliver befriet, sådan som tanken er i forestillingen om reinkarnation. Nej, de bliver frelst ved Kristi komme. Det hedder herom:

»Han nagledes til et træ, men fæstede faderens bestemmelse på korset«. (Søren Giversen, Sandhedens Evangelium, 20 (s. 36), København 1990).

Denne frelse kommer fra Kristus, der er ordet, som er blevet kød og ved sit liv, der også omfatter hans lidelse og død, har forkyndt det evangelium, som sandheden om Gud er.

Hermes-skrifterne – et eks. på ikke-kristen gnosticisme

I ikke-kristne gnostiske tekster findes der både eksempler på forestillingen om reinkarnation og på tanken om åndelig genfødsel.

Til de ikke-kristne gnostiske tekster hører en berømt samling af tekster, der bærer navnet Hermes-skrifterne, fordi guden Hermes med tilnavnet den Trefoldstørste er en central figur deri. Skrifterne, der ofte har form af samtaler, dialoger, mellem en lærer og dennes discipel, regnes for at være blevet til i filosofisk-religiøse kredse i Ægypten i det 1.-3. århundrede e.Kr., og de er alle præget af hellenismen. Disse tekster kendes dels som selvstændigt bevarede skrifter, de såkaldte Traktater, og dels som uddrag af sådanne skrifter, de såkaldte Ekstrakter, der er citeret hos bestemte forfattere, og dels endelig som nogle spredte Fragmenter.

Blandt Traktaterne (alle Traktater er oversat i Søren Giversen, Den ukendte Gud. Hermesskrifterne i oversættelse, København 1983) – man opregner i alt en snes stykker – er en af de berømteste Traktat X, der bærer titlen »Nøglen«. I den er der netop klart fremført tanker om reinkarnation. Skriftet består af to dele. I den første fortæller Hermes sin discipel Asklepios om Gud, verden og mennesket. Om mennesket hedder det der, at det som alle andre levende væsener har en levende sjæl, og derfor står det højest blandt de dødelige, men det ejer ikke som verden udødelighed. Det, der giver mennesket liv, er livsånden, og forlader livsånden legemet, betyder det døden. Derved er vi fremme ved skriftets anden del, der består af stk. 15-25, hvor tanken om reinkarnation fremføres. Anden del rummer en skildring

af sjælens opstigning til Gud. Først berettes om sjælens ulykkelige fald, der finder sted samtidig med legemets vækst (15), mens sjælen, når den engang ved døden frigøres, går ind til en ny tilværelse (16-18). Det er godt for den fromme sjæl, der nu bliver fuldt ud forenet med sit guddommelige udspring, men for den ugudelige sjæl betyder det, at denne påny må gennem et menneskeligt legeme i en ny tilværelse (19-21).

Det vil være rimeligst at lade teksten selv komme til orde. Det hedder i Traktat X:

15. »Gud er jo ikke uvidende om mennesket, men kender det i høj grad og ønsker at blive kendt af det. Dette er det eneste, der er til frelse for mennesket: erkendelse af Gud. Den er vejen op til Olympen. Kun derved bliver sjælen god, og dog er den aldrig (til stadighed) god, men den bliver ond. Den må nødvendigvis blive det.

- »Hvorledes mener du det, Trismegistos?«

- »Tænk på et barns sjæl, barn, en sjæl, der endnu ikke har opdaget sin adskillelse fra sin oprindelse, en hvis legeme endnu er lille af størrelse og endnu ikke fuldt udviklet, hvor smuk den er at se i alle henseender, så længe den endnu ikke er blevet tilsmudset af legemets lidenskaber, og den endnu næsten hænger sammen med verdenssjælen; men når legemet er blevet større, og det trækker sjælen ned i legemets masser, skiller sjælen sig ud og føder glemselen, og så har den ikke mere del i det skønne og gode, men glemselen bliver til ondskab.

16. Det samme sker også for dem, der forlader legemet. Sjælen vender tilbage til det, der er dens eget; livsånden trækker sig ind i blodet og sjælen trækker sig ind i livsånden, men ånden, der af natur er guddommelig, er blevet renset for det, der omhyllede den, og den får et ildlegeme og gennemløber hele rummet og overlader sjælen til dom og straf efter fortjeneste«.

- »Hvorledes mener du dette, fader? Skiller ånden sig fra sjælen, og sjælen sig fra livsånden, siden du sagde, at sjælen er åndens hylster, og livsånden er sjælens?«

17. - »Den, der lytter, barn, må tænke sammen med den, der taler, og ånden sammen med ham, og han må have en høreelse, der er hurtigere end stemmen hos den, der taler. Sammenstillingen af disse hylstre, barn, findes kun i det jordiske legeme. Ånden kan nemlig umuligt nøgen og helt for sig selv slå sig ned i et jordisk legeme. For det er hverken muligt, at det jordiske legeme kan bære en så stor udødelighed, eller at noget så fortrinligt stort kan udholde, at et påvirkeligt legeme forbinder sig med et. Den har derfor taget sjælen og omgivet

sig med den, men sjælen, der også selv er af en vis guddommelighed, bruger livsånden som tjener, og livsånden styrer det levende væsen.

18. Når så ånden forlader det jordiske legeme, ifører den sig straks sin egen dragt, den ilddragt som den ikke kunne beholde, da den tog bolig i det jordiske legeme. For jord kan ikke udstå ild. Den kan sættes helt i brand, ja med en lille gnist, og derfor findes der vand rundt om jorden, ligesom et hegn og en mur, der kan modstå ildens flamme. Men ånden, der er den mest gennemtrængende af alle guddommelige tanker, har også som legeme det mest gennemtrængende af alle elementerne, ilden. For ånden, der er skabt af alle ting, bruger ilden som sit redskab til sin skaben. Men medens altets ånd er skaber af alle ting, så er menneskets kun skaber af de jordiske, for da ånden i mennesker er blottet for ilden, kan den ikke skabe de guddommelige ting, og den er kun menneskelig på grund af sin bolig.

19. Den menneskelige sjæl, ikke enhver ganske vist, men den fromme, er på en vis måde dæmonisk og guddommelig, og når en sådan sjæl har forladt legemet efter at have stridt fromhedens strid – for denne fromhedens strid er at kende det guddommelige og ikke gøre noget menneske uret – så bliver den fuldt ud ånd. Men den ugudelige sjæl fremturer i sit væsen og straffes af sig selv, og den søger efter et jordisk legeme, som den kan gå ind i, men et menneskeligt, for intet andet legeme kan rumme en menneskesjæl, og guddommelig lov tillader heller ikke, at en menneskesjæl synker ned i et umælende dyrs legeme. Denne Guds lov beskytter mennesket mod så stor en overlast«.

20. – »Hvorledes, fader, straffes menneskesjælen så?« – »Hvilken straf for menneskesjælen, barn, er vel større end ugudelighed? Hvilket vilddyr er så glubsk, at det kan sønderlide et legeme som ugudeligheden sjælen? Eller ser du ikke, hvor meget ondt den ugudelige sjæl lider, når den skriger: »Jeg brænder op, jeg er i flammer! Hvad skal jeg sige, hvad skal jeg gøre, jeg ved det ikke! Jeg ulykkelige fortæres af det onde, der holder mig fast. Jeg kan hverken se eller høre«. Kommer disse råb ikke fra en sjæl, der straffes? Eller mener du også mit barn, sådan som de fleste mener, at sjælen forvandles til et dyr, når den forlader legemet, hvilket jo er en meget stor vildfarelse?

21. Sjælen straffes nemlig således: Det er bestemt, at ånden, når den bliver til en dæmon, får et ildlegeme med henblik på tjeneste for Gud, og når den er kommet ind i en meget ugudelig sjæl, pisker den med de svøber, der er beregnet på synderne, og når den ugudelige sjæl bliver pisket med dem, kaster den sig ud i mord, overgreb, guds-

bespottelse og alskens former for vold, hvormed mennesket gøres uret. Når derimod ånden går ind i den fromme sjæl, viser den denne vejen til kundskabens lys, men en sådan sjæl kan aldrig få nok af at lovsynge Gud og prise alle mennesker og gøre al slags imod dem i gerning og ord – og derved efterligne sin fader.

22. Derfor, barn, når du takker Gud, skal du bede om at få en skøn ånd. Så kan din sjæl gå over i et bedre legeme, men umuligt over i et ringere. Der er et fællesskab af sjæle, og gudernes sjæl har et fællesskab med menneskenes, og menneskenes med de umælende dyr. De højere væsener tager sig af de lavere, guder tager sig af mennesker, mennesker tager sig af de umælende dyr, men Gud tager sig af alle. Han står nemlig over alle, og alt er underlagt ham. Verden er derfor underlagt Gud, mennesket verden, og de umælende mennesket. Gud står over alt og tager sig af alt. Og fra Gud udgår der påvirkninger ligesom stråler, naturkræfter som stråler fra verden, og kunster og videnskaber som stråler fra mennesket. Og påvirkningerne virker gennem verden og ind på mennesket ved hjælp af verdens naturlige stråler, naturkræfterne virker gennem elementerne, menneskene gennem kunster og videnskaber. 23. Således er altets styre: det er afhængigt af den enes væsen, og det udøves af én, ånden. Der er ikke noget mere guddommeligt, mere virkningsfuldt, som forener mennesker med guderne og guderne med menneskene. Ånden er den gode dæmon. Lykkelig den sjæl, som er helt opfyldt af den, ulykkelig den sjæl, der er uden den!«

– »Igen: hvorledes mener du, fader?«

– Tror du da, barn, at enhver sjæl har den ånd, som er god! Nu er talen jo om den, ikke om den tjenende ånd, som vi før har talt om, den som er sendt ned af retfærdigheden.

24. For en sjæl uden ånd »kan ikke tale og ej heller handle«.

Det hænder jo tit, at ånden svinger sig ud af sjælen, og i en sådan stund hverken ser eller hører sjælen, men ligner et umælende dyr, så stor er åndens magt. Den kan heller ikke udholde en sløv sjæl, men den forlader en sådan sjæl, der hænger fast ved legemet og kvæles af det dernede. En sådan sjæl, barn, har ikke ånd. Af den grund bør man heller ikke kalde et sådant væsen for menneske, for det levende menneske er guddommeligt, og det kan heller ikke sammenlignes med de andre levende væsener på jorden, men kun med dem oppe i himlen, der kaldes for guder, eller rettere, hvis man tør vove at røbe sandheden: den, som virkelig er et menneske, som står over dem, eller har i hvert fald samme magt som de.«

Tanken om reinkarnation, forstået som en anbringelse af den ugudelige sjæl i et andet jordisk legeme, er tydeligt udtalt. Men teksten fremhæver som noget vigtigt, at en sådan ikke bliver anbragt i noget dyr; det er Guds lov, hedder det. Vigtigt er dog også, at ugudelighed i sig selv anses for at være straf, som det hedder i stk. 20.

En principiel betragtning over hvordan det overhovedet går til, når sjælen første gang bliver anbragt i et legeme, altså ikke reinkarnation, men inkarnation har vi i Ekstrakt XXVI, der dog også i et afsnit kommer ind på, at sjælene både kan risikere at komme længere ned i tilværelsen og også håbe på at kunne avancere. Det hedder i Ekstrakt XXVI, der er en samtale mellem gudinden Isis og hendes søn Horus:

1. »Rummet mellem jord og himmel er delt i regioner, mit barn, efter mål og indbyrdes rigtige forhold. Disse regioner kaldtes af vore forfædre dels for »zoner« dels for »firmamenter« og dels for lag.

I dem opholder sig de sjæle, der er blevet løst fra legemerne, og de, der endnu ikke er blevet anbragt i det legeme. Hver især af dem, mit barn, har plads i en region efter sin værdighed, så at de guddommelige og kongelige sjæle bor i den øverste region, og de, der er ringest i værdighed, og de, der kryber på jorden i den nederste region og de, der er af middel værdighed (i) den midterste.

2. De sjæle, der således sendes ned for at herske, mit kære barn, Horus, sendes ned fra de øverste zoner, og når de engang er blevet befriet, kommer de også tilbage til de samme zoner, eller endnu højere op, bortset fra nogle, som handler (mod) deres egen naturs værdighed, og som har overtrådt den guddommelige lov. Hvad angår dem, sætter forsynet foroven dem i forhold til omfanget af deres synder ud i regioner længere nede, ligesom det også lader de sjæle, som står tilbage i magt og værdighed (skifte plads, hvis de gør fremskridt), for de lader dem stige fra de nedre regioner op til de fornemmere og højere regioner«. (Fra en kommende oversættelse af Ekstrakterne).

I den ikke-kristne gnostiske litteratur kendes også den åndelige genfødsel. Der er f.eks. i Traktat XIII ikke tale om reinkarnation, men om en åndelig genfødsel, på samme måde som det er tilfældet i Nikodemus' og Jesu samtale i Johannesevangeliet kap. 3. Også af hensyn til forståelsen af netop denne episode i Johannesevangeliet kan det være nyttigt at se på den ikke-kristne gnostiske tekst i Hermeskriftet Traktat XIII. Det er en samtale mellem Hermes og Tat. Den drejer sig bl.a. om genfødsel. Det sætter ind med et spørgsmål fra

Tat, og derpå svarer Hermes. Det hedder:

– »Forklar mig tydeligt, hvorledes genfødsel sker.«

– »Hvad skal jeg sige mit barn? Jeg har ikke noget at sige uden dette: jeg så noget i mig selv, et syn, der ikke var formet, som blev til ved Guds barmhjertighed, og jeg gik ud af mig selv og ind i et udødeligt legeme, og jeg er nu ikke mere den samme som før, men jeg er blevet født i ånden.«.

Der er her tydeligvis tale om en åndelig genfødsel. Det hedder lidt senere i teksten:

»Træk dig ind i dig selv, og så vil det komme. Du skal vide det, og så sker det. Stands dine legemlige sanser, og så vil genfødselen i Gud indtræffe. Befri dig selv for det materielles ufornuftige plage.«

I det følgende opregnes der en hel række på i alt tolv plageånder, der plager mennesker. Det er uvidenhed, bedrøvelse, umådehold, begær, uretfærdighed, grådighed, bedrageriskhed, misundelse, svig, vrede, letsindighed og ondskab, – alle magter, der, som det hedder, ved hjælp af legemets fængsel tvinger det indre menneske til at underkaste sig sine sanser. De bliver jaget bort fra det menneske, der har fundet nåde fra Gud, hedder det, »og deri består genfødselsens beskaffenhed og mening.«

For gnostikerne var den legemlige tilværelse langt fra noget tillok-kende. Legemet var sjælens fængsel. At få den jordiske eksistens gentaget ville for en gnostiker være gruopvækkende. Det gjaldt om at nå hjem til sjælens himmelske udspring. Denne hjemvenden kunne gnostikerne få en forsmag på i den åndelige genfødsel.

Fælles træk hos gnostikerne

Kristne gnostikere og ikke-kristne gnostikere i oldtiden havde det tilfælles, at de i almindelighed havde et meget negativt syn på menneskets jordiske tilværelse. I de tilfælde, man i de kredse i oldtiden, navnlig hos hermetiske gnostikere og senere kristne gnostikere som manikæerne, støttede tankerne om reinkarnation, opfattede man derfor en sådan eventuel reinkarnation som noget truende – og ikke som det ofte er tilfældet i nutiden, som et glædeligt håb om endnu en gang, ja atter og atter at skulle få lov at gennemleve en menneskelig tilværelse.

Gnostikernes længsel var at blive befriet for de lænker, legemet var, og komme ud af det fængsel, tilværelsen udgjorde. Hyppigt skildres det i gnostiske tekster, hvordan sjælen efter legemets død be-

gynder på en vandring opad mod sit himmelske hjem. Under denne opstigning passerer sjælen forskellige vagtposter, som den kun kommer forbi, fordi den kan sige sig fri for at være bundet af jordiske, legemlige laster, tilbøjeligheder eller forsyndelser. Det er f.eks. tilfældet i Mariaevangeliet, et gammelt skrift fra en kristen gnostiker. Her er den kristne arv ikke fornægtet. Der er her ikke tale om at sjælen efter døden anbringes i et andet legeme. Den jordiske tilværelse er én gang for alle forbi for en sådan sjæl og den siger:

»Fra denne stund vil jeg i tavshed til den fastsatte tid for evigheden nå frem til tidens hvile«. (Mariaevangeliet, 17)

Selv i en gnostisk tekst som Jesu Kristi Sophia, hvor det kristne islæt måske kun er noget, der er føjet til en oprindelig ikke-kristen gnostisk tekst, er der ikke antydning af tanke om, at sjælen efter døden skulle anbringes i et andet legeme som en straf eller med henblik på en forbedring. I denne tekst siger frelseren til dem, der kaldes til at forkynde hans budskab:

»Men jeg er kommet
for at bringe dem ud af deres blindhed,
for at jeg kunne lære alle om den Gud,
der er over altet.

Men I, søndertræd deres grave,
undertryk deres forehavende,
sønderbryd deres åg,
og væk den, der hører mig til.

For jeg har givet magten overalt
til jer som lysets børn,
for at I skal søndertræde deres magt
med jeres fødder.«

(Jesu Kristi Sophia, 126)

Jesu samtale med Nikodemus i Johs. 3

Der er i det foregående ikke blot blevet anført eksempler på forestillinger om reinkarnation hos gnostikere, men også eksempler på en genfødsel af åndelig art. Det sidste, som for så vidt intet har at gøre med reinkarnation, er med vilje taget med. Det er bl.a. sket, fordi man med dette eksempel også kan se, at den traditionelle – og eneste rigtige – tolkning af Jesu ord i Johannesevangeliet 3, ff om genfødel-

sen som en åndelig genfødsel, udmærket passer ind i samtidens forestillingsverden.

Blandt de steder i Ny Testamente, der i nutiden oftest føres i marken af tilhængere af forestillingen om reinkarnation, når man vil hævde, at disse forestillinger kan støtte sig på Bibelen, er netop især Johannesevangeliet kapitel 3,1-21: Jesu samtale med Nikodemus. Nogle tilhængere af forestillingen om reinkarnation vil her hævde, at når Jesus iflg. Johannesevangeliet 3,3 sagde, at den, der ikke bliver født påny, kan ikke se Guds rige, må det forstås således, at der med Jesu ord »født påny« hentydes til reinkarnation. Nu kan det græske ord der oversættes med »påny« lige så godt betyde »ovenfra«, og oversættes det således, bliver det endnu tydeligere, at der er tale om en åndelig genfødsel. Det er imidlertid en sådan og kun en sådan, der ligger i oversættelsen »født påny«.

For Nikodemus og enhver anden, der havde sin rod i datidens jødedom, var tanken om reinkarnation fremmed. Nikodemus har derfor ikke kunnet opfatte ordene som sagt om en reinkarnation, d.v.s. som sagt om noget, der skulle indtræffe efter døden, men derimod om en genfødsel i denne tilværelse. Dette ses også af, at Nikodemus i vers 4 ikke nævner et ord om noget, der kunne tænkes eller ikke tænkes at indtræffe efter døden, men forstår det sådan, at Jesus har talt om noget, der skulle ske i denne tilværelse, og han stiller sig uforstående overfor en genfødsel i dette liv. At det netop er i dette jordiske liv, at den genfødsel, Jesus taler om, skal ske, fremgår klart af Jesu ord i vers 12, hvor han fastslår, at Nikodemus og ligesindede ikke tror, når han, Jesus, taler om jordiske forhold: at blive født påny, betyder her i denne tilværelse at blive sat ind i en ny livssammenhæng ved at blive født af ånd.

Elias og Johannes Døberen

Som bevis på at Ny Testamente skulle lære reinkarnation anføres undertiden især også nogle ord fra Ny Testamente om, at Elias skulle vende tilbage. Det er navnlig Matthæusevangeliet 17,11-12 og Markusevangeliet 9,12-13, der kommer ind i billedet, men også Markus 6,14-16 anføres undertiden. I Matthæusevangeliet 17,12-13 hedder det, at Jesus sagde: »Elias skal komme og genoprette alt; men jeg siger jer: Elias er allerede kommen, og de kendte ham ikke, men gjorde med ham, hvad de ville; således skal også menneskesønnen lide ondt af dem.« Markusevangeliet 9,12-13 er en parallel hertil. Selvom Je-

*Var Johannes Døber »Elias, som skulle komme«?
Bulgarsk ikon fra det 17. årh.: Johannes Døber Ørkenengel. Johs. D. holder fa-
det med sit eget afhuggede hoved. På skriftbåndet står: »Omvend jer, thi Him-
meriget er kommet nær« (Matt. 3,2).*

sus her ikke nævner Johannes Døberen som den ny Elias, kan der ikke være tvivl om, at det er ham, han hentyder til, for i Matthæusevangeliet 11,14 siger Jesus da også om Johannes: »Og – om I vil tage imod det – han er Elias som skulle komme.« Disciplene forstår da også ifølge Matthæusevangeliet 17,13, at det var Johannes Døber, Jesus hentydede til med Elias. I Markusevangeliet 6,14-16 drøfter Herodes og andre, hvem Jesus, som de har hørt om, vel kan være, og nogle, deriblandt Herodes, mener, at det må være den henrettede Johannes, der er opstået fra de døde, men andre siger, at det er Elias, og andre igen, at det er en profet som andre profeter.

Baggrunden for alt dette skal formentlig søges i nogle forestillinger om Elias, der på den tid var gængse. Ifølge Det gamle Testamente fortælles det i 2. Kongebog 2,11, at Elias blev optaget til himlen i et stormvejr, men intetsteds fortælles der om hans død, og det er sikkert baggrunden for jødiske forestillinger om, at ligesom Elias, der ikke var død, var blevet optaget i himlen, skulle han engang vende tilbage og åndeligt genrejse folket; i kristne kredse afspejles disse forestillinger bl.a. i Johannes' Åbenbaring 11,3-13 i ordene om de to vidner for Gud, hvoraf den ene sikkert skal forstås som Elias, der således engang skulle vende tilbage og kæmpe mod Antikrist og blive dræbt, men derefter genopstå. Denne tanke kendes også i en på koptisk overleveret Elias' Åbenbaring.

Efter denne tradition skulle den til himlen optagne Elias således komme igen og åndeligt genrejse folket, og denne tradition har disciplene øjensynligt kendt, men haft svært ved at forene med Jesu ord om, at menneskesønnen skulle lide og blive forkastet, således som man kan se det af Markusevangeliet 9,12-13. Jesus svarer, at Elias allerede er kommet, nemlig med Johannes Døber, der blev ryddet af vejen, og at disciplene må være forberedt på, at også menneskesønnen skal lide, men der siges her intet om, at der skulle være tale om en reinkarnation af Elias – der da heller ikke var død – men Jesu ord skal forstås således, at han i Johannes Døber-skikkelsen ser en type på den profetskikkelse, som Elias i sin tid var, på samme måde som når Paulus kan omtale Kristus som »den sidste Adam« (1. Korinterbrev 15,45).

Der blev ovenfor i forbindelse med omtalen af Nikodemusberetningen nævnt, at for dem, der havde deres rod i datidens jødedom, var tanken om reinkarnation fremmed. Men for dem, der f.eks. i datiden levede i en græsk tradition, var det noget andet. Derfor har det sikkert for adskillige af dem, som f.eks. Paulus' forkyndelse nåede

frem til, da han begyndte at prædike for folk af ikke-jødisk afstamning, været tale om, at man kendte til, ja måske var overbevist om reinkarnationstankens sandhed. Naturfilosoffen Empedokles citeres for at have fortalt: »Jeg har tidligere engang været en dreng, en pige, en plante, en fugl og en dykkende, stum fisk...Naturen forandrer alt, idet den klæder sjælene om i et fremmedartet legemshylster. Ved sjælevandring bliver menneskene i bedste fald til løver, der lever i bjergene og sover på jorden, og blandt træer med smukt løv til laurbær.« (Empedokles, Diels Fragmente der Vorsokratiker 21 B, 137). Og Empedokles siger, at en fader således kan komme til at dræbe sin egen søn, der er forvandlet til et dyr.

Også Platons ord i Timaios om reinkarnationen var alt andet end trøsterige; reinkarnationen var en straf, og først når mennesket var blevet lutret og omsider var blevet som det burde, skulle det »slippe for Forvandlingerne og finde Fred for sine Lidelser« (Timaios, s. 54 i Platons Skrifter udg. C. Høeg og H. Ræder, bd. VIII, 1940).

Overfor en sådan frygt, som de, der var optaget af reinkarnationstanken, naturligt nok måtte nære, kunne netop den kristne forkyndelse komme som en befrielse. Her ville Johannesevangeliets ord om at »Sandheden skal frigøre jer« (Johannesevangeliet 8, 32) kunne modtages med glæde.

På sådanne mennesker, der tog imod evangeliet, ville nogle ord, der står i den ovenfornævnte kristne, gnostiske tekst, Sandhedens Evangelium, også kunne passe. Det hedder der: Men når lyset skinner på den rædsel, som man nærede, ved man, at den var intet.

Død og genfødsel i Norden i ældre tid

Af mag.art. Morten Lund Warmind

I den apostolske trosbekendelse, der skal udtrykke, hvad et medlem af den danske folkekirke formelt tror, hedder det som bekendt: »Jeg tror på Helligånden, én hellig almindelig kirke, de helliges samfund, syndernes forladelse, *kødets opstandelse* og et evigt liv.« Det er sandsynligvis en meget gammel bekendelse, og med ordene '*kødets opstandelse*' synes den klart at udelukke tanken om reinkarnation eller bevidsthedens genfødsel i en anden krop.

Alligevel er forestillinger om genfødsel og reinkarnation blevet umådeligt populære i den vestlige verden og også i Danmark i løbet af halvfyrdserne og firserne, og der er ingen tegn på at interessen vil mindskes i halvfemserne.

Vi skal her se på, om der er forudsætninger i ældre danske folkelige forestillinger om døden for denne opfattelse. Men først må ét gøres klart: Det er sjældent muligt i noget samfund at finde helt ensartede opfattelser af, hvad der sker efter døden. Mange mennesker er naturligvis usikre – også på, hvad de selv mener. Ofte har det samme menneske mere end én forestilling. Hvis man synes, at det er mærkeligt, der kan være så stor usikkerhed om noget så betydningsfuldt, kan det måske være nyttigt at tænke over, hvilken opfattelse man selv har.

Det er min opfattelse, at de færreste kristne i Danmark føler sig overbeviste om at de skal genopstå i deres kød, som det hedder i trosbekendelsen. Selv nogle af de kristne, der som præster forvalter det kristne budskab, har vanskeligheder med denne trosartikel, og i befolkningen som helhed springer man den tit over. Der findes mange kristne, der er overbeviste om, at de døde kommer i himlen, sådan med det samme. Nogle mener endda, at de døde bliver engle, hvad der må antages at være baseret på en fundamental uvidenhed om, hvad engle er for noget. Det er måske iøvrigt de samme mennesker, der får indhugget et »Hvil i Fred« på de efterlades gravsten, og denne dødeomsorg passer langt bedre med den klassiske kristne dødeforståelse, men er uforståelig, hvis den døde er i himlen. For ifølge den klassiske kristne tankegang hviler de døde i graven og venter på Dommens dag, hvor de skal ikklædes kødet.

Men bortset fra, at gravomsorgen stadig er vigtig for mange, er det nok de færreste danske kristne, der venter sig en sådan fysisk opstandelse.

Dette blot for at illustrere, hvor u håndgribelige trosforestillinger kan være. Og at de sagtens kan være indbyrdes modstridende. Der er faktisk mindst én kristen bevægelse, som forsøger at forene reinkarnationstanken med det kristne budskab, men det kan kun gøres, hvis ideen om kødets opstandelse drages i tvivl. Det kan ske på kristent grundlag, men kun hvis man skeler til de sekter, som den sejrende kristendom fordømte som kætteri i de første par århundreder af sin levetid.

Dødeforestillinger i Norden igennem tiden

For at få et indtryk af dødeforestillingernes mangfoldighed vil vi først se på, hvad vi véd om dødeforestillinger i forhistorisk tid og i vikingetiden og så komme ind på de folkeminder, der blev indsamlet i forrige århundrede.

I virkeligheden kender vi vore tidligste forfædre bedst i døden. Deres begravelsespladser er nemlig ofte det, som vi er i stand til at finde.

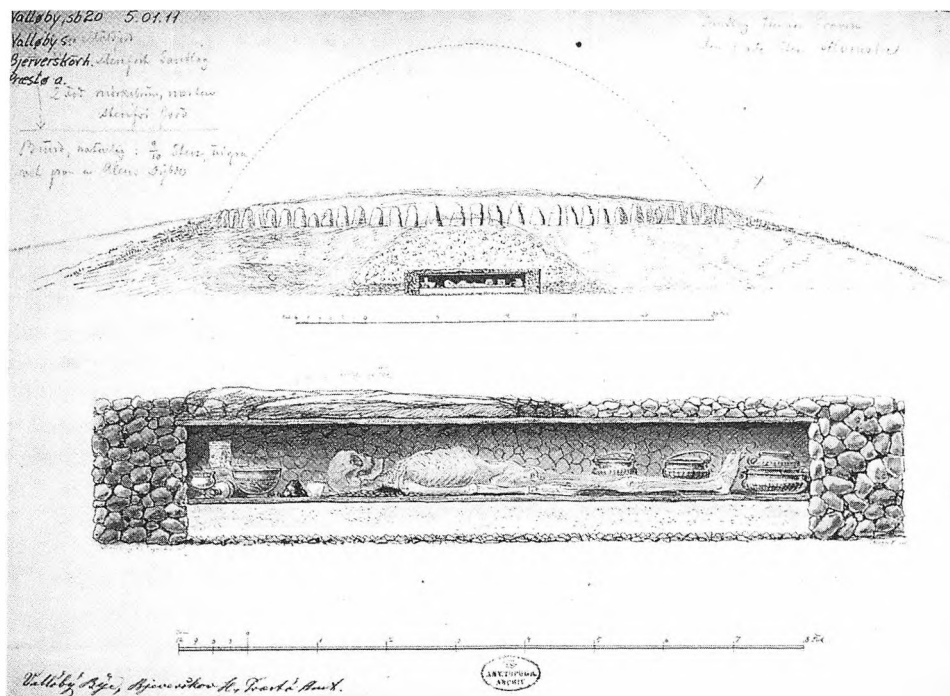
Vi véd, at det for jægerne i Danmark for knap 10.000 år siden var vigtigt, at der blev strøet rød okker ved liget. Denne skik ses hos jægerfolk i hele Europa. Hvis jægernes forestillinger dengang har lignet nutidens jægerfolks, er det rimeligt at forestille sig, at de har oplevet døden som noget, der aktivt kunne skade de efterlevendes jagtheld og har følt, at der ved afdødes personlige ejendele har klæbet så megen død, at de har været nødt til at begrave dem sammen med afdøde. Disse urene ting tolker arkæologerne ofte som gravgaver, der skulle vidne om, at den døde blev oplevet som levende i et dødsrige, men det er temmelig sikkert forkert.

Hos nogle jægerfolk er det forbudt at nævne den dødes navn indtil et barn i hans slægt fødes, der så kan bære det og bringe det videre. Barnet kan opleves som en art ny version af den afdøde, omend der ikke er tale om nogen systematiseret reinkarnationstanke. Man har overvejet, om de moderne reinkarnationsideer, der jo i hovedsagen stammer fra Indien, kunne være en videreudvikling og en systematisering af sådanne ideer.

De tidligste bønder havde et helt anderledes forhold til døden. Forfædrene var dem, der ryddede skoven og skabte den jord, der ernærede de levende. De var simpelthen beviset på, at man havde ret til at bo, hvor man boede. I stedet for at være skadelige var de en del af de

levendes fællesskab. De blev lagt ind i en høj, bygget af de store sten, der skulle ryddes væk fra markerne. Højen proklamerede synligt for alle, at *her bor vi*. De døde blev sikkert en noget formløs masse, »de gamle«. Det forhold, at de fik del i afgrøden ved højtidelige lejligheder viser, at deres kræfter var et vigtigt aktiv for de levende.

I slutningen af stenalderen blev den enkelte døde øjensynligt betydningsfuld som individ, eftersom der findes enkelte enkeltgrave, og denne tendens forstærkes i bronzealderen, hvorfra titusindvis af høje, der stadig ses i landskabet, stammer. Her finder vi voksne i alle aldre og af begge køn begravet i rigt udstyr og med madvarer. Noget tyder på, at disse – samfundets ypperste døde – måske blev opfattet som væsener, der »levede« i højene.

Rekonstruktionstegning af den rige mandsgrav ved Valløby syd for Køge, udført af Magnus Pedersen i 1873. Man ser den døde ligger i en stenomsat trækiste, og ved hoved og fødder ses det rige gravgods: sølvpokaler, glas, et stort romersk lerkar og forskellige bronzekar. – Fra Gyldendal og Politikens Danmarkshistorie, bind 2, 1988.

I bronzealderens slutning optræder en ny gravskik, ligbrænding, og det *kan* betyde en ny opfattelse af efterlivet. Men der gives stadig gravgaver, omend de er få og måske har hørt med til at være »påklædt«.

Ligbrændingsskikken fortsatte i jernalderen, og vi kan derfor ikke slutte ret meget om dødeforestillingerne i jernalderen ud fra gravskikken. Det er usandsynligt, at man har ment, at den døde »levede« videre i graven, men gravene var alligevel tydeligt indhegnede og altså præget af den dødes eller måske blot Dødens tilstedeværelse.

Da man atter begynder at jordfæste mennesker, sker det med pomp og pragt og med stort udstyr. Spisestel til tolv personer af fineste import med udsøgte udskæringer. Derudover andet udstyr som f.eks. heste og hunde og lignende. Igen spor, der kan tolkes i retning af en opfattelse af den døde som en, der »lever« i højen. Det må dog indskærpes, at de flotte »gravgaver« – ligesom dem vi kender fra bronzealderen – kan have været værdighedstegn. At kunne dække op og spise af service med de fineste udskæringer kan sagtens have været et tegn på, at man tilhørte de allerfineste i samfundet på samme måde, som når vi idag begraver en stormand med hans værdighedstegn. Vi kan kun se sporene og tolke dem efter bedste evne.

Efterhånden som vi kommer i vikingetiden, ser vi tydeligt to hovedformer for dødeomsorg, som igen i dag findes side om side: Ligbrænding og jordfæstelse.

Med vikingerne bliver skibet det vigtigste element i tilværelsen, og gravene bliver tit markeret med sten, stillet op i form som et skib. Overklassen bliver enten begravet i skibe eller brændt i skibe. I middelalderen mente man, at vikingerne også havde brugt at lægge en død i et skib, sætte det i flammer og sende det til havs. Selvom der gives gaver med af heste, hunde og fjerkræ, er det tydeligvis tanken, at den døde skal sendes afsted til dødsriget, og der er altså ikke tale om, at han i mere eller mindre levende tilstand bor i højen.

Med kristendommen, der jo i hvert fald *helt* tydeligt er en udefra kommende kultur-indflydelse, ændres dødeomsorgen totalt. Ligbrændingen kunne ikke accepteres og bliver standset. Også gravgaverne forsvinder. En af de få måder, man kan demonstrere den afdødes status på, bliver hvor tæt på alteret i kirken, man kan få ham begravet.

Ifølge klassisk kristen tankegang ligger den afdøde som nævnt og hviler i graven indtil den dag kommer, hvor han skal rejse sig, iføres kød påny og modtage sin dom. Tanken om den døde som en, der del-

Ligsten over biskop Absalon. Sorø kirke. »Det sædvanlige billede af den afdøde viser en tilstand af fredfyldt ro. Legemet iført de bedste klæder eller embedsdragt ligger på ryggen med hænderne foldet i bøn eller løftet til velsignelse. Personen kan nok identificeres, men er ret beset ikke længere af denne verden. Disse hvilende, der ikke viser tegn på forrådnelse eller opløsning, og som heller ikke endnu er gensfødte i herlighed, kan opfattes som velsignede individer, der tilhører skaren af udvalgte, der i fred venter på forklarelsen og opstandelsen på den yderste dag.« - Carsten Bach-Nielsen i Jan Lindhardt og Mogens Stiller Kjærsgaard: Døden - at sige verden ret farvel, 1987, s. 103f.

vist lever i sin grav, er altså nok først og fremmest kommet her til landet med kristendommen.

En god kristen hvilede sikkert både med velbehag og i fred, men man har nok ment, at de gamle hedninge måtte sove lidt usikkert. Jeg tror, det er derfra, tanken stammer om de højlagte som levende døde, der godt kunne rejse sig og genere de levende, hvis de havde gode grunde til at gøre det.

I hvert fald dukker denne tanke op i de middelalderlige islandske sagaer. Herfra vil jeg citere et enkelt berømt eksempel fra Njals Saga:

»Skarp-Hedin og Hogne var ude en aften og var syd for Gunnars gravhøj. Det var klart måneskin, men stundom gik en sky for. De så højen stå åben, og Gunnar havde vendt sig og så mod månen. De syntes, der brændte fire lys i højen, men de kastede ingen skygge. De så, at Gunnar var ved godt lune og meget fornøjet. Han fremsagde et vers og det så højt, at de tydeligt kunne høre det, skønt de var langt borte:

Han som holdt med ære
- Hognes fader - kampleg,
dristigt ved sin dåds kraft,
djærv i hjertet, talte:
helst med hjælm på hoved
hilste han på døden,
nødigst ville han vige;
vid det raske kæmpe!
vid det raske kæmpe!

Så lukkede højen sig. »Ville du tro det«, siger Skarp-Hedin, »hvis andre fortalte dig om det?« »Jeg ville tro det,« siger Hogne, »hvis Njal sagde det; for man siger, at han aldrig lyver«.

Sagaens forfatter ved godt, at han her har overskredet det sandsynliges grænser, men han ved også, at det virker stærkt, at den dræbte Gunnar på denne måde opfordrer sin søn Hogne til at hævne sig.

Med middelalderens forestillinger er vi kommet meget nær på den tid, der ligger umiddelbart før vor egen, og hvis tankegods vi ofte stadig ubevidst bærer rundt på.

Genfødsel i nordisk folketro

Men hvad har alt dette nu at gøre med reinkarnationstanker? Vi har fulgt de spor af dødeforestillinger, der har hersket i norden helt op til

middelalderen. Siden kristendommens komme har selve de officielle døde-forestillinger ikke ændret sig væsentligt.

Men i forrige århundrede blev man klar over, at de *uofficielle* forestillinger af enhver art, der især eksisterede hos almuen, havde en værdi og måtte indsamles. Dengang troede man, at alle disse forestillinger var urgamle – ældre end nogen nedskrevet kilde. Man troede, at man i de folkelige forestillinger så direkte ind i folkets ur-sjæl.

Idag er man blevet opmærksom på, at disse historier forandrer sig gennem tiden og bliver lånt fra folkeslag til folkeslag – og at de frem for alt ikke er så gamle endda.

Hvornår opstår de da? Hvad kan vi så bruge dem til? Det er stadig noget, der er vild uenighed om.

Nogle dele af de gamle traditioner *har* rødder i før-kristen tankegang, så det var ikke utænkeligt, at de kunne berette om før-kristne dødeforestillinger. Men vi skal ikke først og fremmest interessere os for dette spørgsmål her.

Vi skal først og fremmest bruge de indsamlede folketraditioner til at undersøge, om der var en basis i folketroen i Danmark i det forrige århundrede for ideer om reinkarnation.

I de forestillinger om døden, som især blev nedtegnet i 1800-tallet, finder vi ingen eksempler på, at en død er genopstået i skikkelse af en anden. Det, man kunne kalde »klassisk« vestlig reinkarnation, findes altså næppe, men det er nu også en særdeles bearbejdet og forfintet ide, og det er ikke ensbetydende med, at døde ikke kan genopstå på andre måder. Der er faktisk flere eksempler på, at døde kunne genfødes som dyr af en eller anden grund. Vi må dog konstatere, at det stadig er skellet mellem kristen og hedning, der er afgørende. En god kristen sover i sin grav.

Nogle af beretningerne nærmer sig »almindeligt« spøgeri.

For eksempel berettes der fra Sjælland om en gris, der pibende forstyrrede en families nattesøvn på trods af, at der ikke var nogen gris der på gården.

Efter råd fra den kløgtige præst holdt man vagt og fandt ud af, hvor grisen kom fra, og da man så gravede på stedet, fandt man resterne af et barnelig, der åbenbart udøbt var blevet lagt i jorden. Efter opdagelsen ophørte grisen med at komme.

Denne historie kunne godt opfattes som en almindelig spøgelseshistorie, hvis ikke det var for den dyreskikkelse, som den døde påtager sig. Dette træk gentager sig nemlig. Andetsteds ved man at fortælle, at de udøbte børns sjæle viser sig som natravne. Og her må vi så kon-

statere, at vi kommer genfødselstanken nærmest i Norden. For en kristen kan det ikke lade sig gøre, men et *udøbt* barns sjæl kan vandre.

Det udøbte barn regnes i mange sammenhænge for et særligt stærkt væsen. Det er næsten en dæmon i et samfund af kristne, hvor alle, fra den højeste til den laveste, har dåben som en urokkelig fællesnævner. Den nyfødte står udenfor samfundet med alle arvesyndens kræfter virksom i sig, og det er blandt andet derfor, at dets sjæl har mulighed for at drive sit spil på anderledes vis end de døbtes.

Det må i denne sammenhæng heller ikke forbigås, at alle disse barnelig er hemmeligt begravet for at forældrene kunne blive skånet for at blive afsløret i at have brudt samfundets vedtægter. De døde børns klage er altså også samfundets anklage mod forældre, der har forbrudt sig mod samfundsmorale.

Selvom der ikke er tale om den helt store mængde af eksempler, kan vi nu sammenfattende se, at der i nogle af de dødeforestillinger, vi finder i forrige århundredes Norden, faktisk er plads til genfødselstanker. Ihvertfald for så vidt det drejer sig om ikke-kristne. De kristne regnes for at hvile i fred i deres grave, og deres sjæle holder sig til legemet.

Kan det tænkes, at da kristendommen i løbet af dette århundrede gradvist bliver mere og mere uvæsentlig for dele af befolkningen, så ændres også forståelsen af døden og det evige liv?

Jeg tror, at det i denne sammenhæng ville være nyttigt at blive klar over, hvornår det bliver almindeligt at opfatte tanken om kødets opstandelse som absurd, fordi det i særlig grad er denne tanke, der binder sjælen til den ene krop og gør tanken om genfødsler umulig – man kan jo ikke genopstå med mere end én krop.

Hvad det så er, der fører til, at netop reinkarnationstanken bliver så populær, ligger udenfor denne artikels rammer. Men det er ihvertfald bemærkelsesværdigt, at man i Vesten har indført denne tanke uden at medtage en af forudsætningerne for den, nemlig at reinkarnation er ondt og modbydeligt og skal bringes til ophør. Tværtimod nyder man i Vesten at beskæftige sig med tidligere og kommende eksistenser. Endvidere giver reinkarnationslæren mulighed for at forklare, hvorfor de gode har det ondt og de onde har det godt, og denne mulighed kan virke tiltrækkende på mange, som føler sig uretfærdigt behandlet af tilværelsen. Dertil kommer, at man med forestillingen om mange tidligere liv har fået en behagelig mulighed for at blive socialt bedrestillet med tilbagevirkende kraft, så at sige. F.eks. er det

forbløffende at konstatere, hvor mange genfødte mennesker, der har været højt placeret i Ægypten i deres tidligere liv – især i betragtning af, hvor lille den gamle ægyptiske overklasse var i forhold til underklassen.

Åndelig vækst mod målet

Af skuespiller Lane Lind

Jeg er vokset op i et ateistisk hjem og er hverken døbt eller konfirmeret. I mange år mente jeg, at når vi dør, kommer vi i jorden, og så er det slut. Bortset fra altså, at vi indgår i det økologiske kredsløb. Men da min mormor døde – jeg var voksen på det tidspunkt – og jeg så kroppen ligge der og jeg kiggede på det kendte ansigt, fornåm jeg pludselig, at det ikke var slut med den døde krop. Min mormor var et andet sted, men hvor?

Siden har jeg spekuleret på vores åndelige skæbne både før, under og efter livet.

Jeg er stadig fuld af spørgsmål og søgen og har været mange veje omkring. Har bl.a. haft min guru-tid med Indien-ophold og seks år som orangefarvet guru-flipper. Det eneste, jeg ikke kunne acceptere dengang, var reinkarnationen, men efterhånden som årene er gået, er tanken mig ikke længere fjern. Vi skal udvikle os så godt som muligt på det plan, vi befinder os. Stige fra plan til plan, indtil vi ikke behøver mere og kan blive eet med den universelle kraft. Du kan også kalde det en åndelig vækst.

Påvirkningen fra mit hjem har været stærk. Og i konfirmationsalderen mente jeg stadig det samme som mine forældre. Jeg skulle ikke konfirmeres, men fik alt, hvad kammeraterne ellers fik, den hvide kjole, andendags tøj, flødeboller med i skole, en cykel, høje hæle og en fest. Så jeg følte ikke, jeg manglede noget.

Det hele skete uden større diskussion. Religion og vel i særdeleshed kristendom eksisterede ikke derhjemme eller blev højst omtalt med sarkasme og begavede vittigheder. Vi gik aldrig i kirke, heller ikke juleaften.

Min mormor derimod, lærte mig tidligt at bede Fadervor. Og efter hvad min mor fortæller, så mormor engang sit snit til at »døbe« mig i en ulåst kirke, hun og jeg tilfældigvis kom forbi.

Jeg mener, hvert menneske må finde sandheden for sig selv. Det opdrager jeg også min søn til. Jeg ved ikke, hvad den endelige sandhed bliver for mig. Men det gjorde indtryk på mig, da en læge på et lille sygehus fortalte mig, at de mennesker, som har en tro, dør en rolig

død, mens mennesker uden tro dør i en angst, som ser grim ud.

Hvis jeg troede, at jeg kunne nå »Gud« direkte, havde jeg ikke mere at lære, og kun det, at der er noget, jeg skal lære, giver mig en slags mening med tilværelsen.

Når jeg engang om mange liv har lært, hvad jeg skal, nået målet, vil jeg ikke mere have behov for en mening med tilværelsen og kan først da slippe den.

Jeg tror på reinkarnation

Af sekretær Gerda Gøttsche

Jeg har i de forløbne ca. 30 år været »søgende«. Jeg regner mig selv for »folkekirke-kristen«, går tit i kirke, går til alters o.s.v.. Men jeg har også læst mange bøger om andre religioner, om teosofi, Martinus' lære om åndsvidenskab i al almindelighed. Essensen af, hvad jeg har læst, er selvfølgelig blevet en del af mig.

Som bekendt findes begrebet sjælevandring i mange religioner, men ikke i kristendommen. – Og dog: Da Jesus spørger, hvem man mener, han er, svarer disciplene: »Nogle siger Johannes Døberen, andre siger Esajas eller Jeremias eller en anden af profeterne«. For mig er det krystalklart: Man mente, at Jesus var en reinkarnation af en af de tidligere profeter. Altså, at en af de store profeter nu levede videre i Jesus som et endnu større menneske med endnu mere kraft og som opfyldelse af de talrige forudsigelser om den kommende Messias. Efter min mening – og andre med min overbevisning – har Jesus selvfølgelig levet mange liv tidligere som menneske, hvor Han gennem tidligere gerninger og sin store lydighed over for Gud er blevet så perfekt, at Han og Faderen nu er ét; Faderen kan arbejde direkte gennem dette menneske, som blev født af en kvinde, som også gennem mange liv var blevet så lutret, at hun var værdig til at bære og føde dette barn.

Selvfulgelig tror jeg på det evige liv – sådan at forstå, at vi alle har levet mange gange. Gennem alle tidsaldre, i forskellige lande og samfund. Mange spørgsmål bliver besvaret, når man fatter denne tanke. I hvert liv løser man de opgaver, der bliver pålagt én af omstændighederne. Nogle løser opgaverne godt, andre mindre godt. Og hvad man sår, skal man høste – enten i dette liv eller et senere. Hvis man sår ondskab, had, hævn, grådighed, magtsyge osv., vil man senere komme i situationer, hvor den slags negative følelser/gerninger rammer én selv, så man kan føle på sin egen krop, hvad man har udsat andre mennesker for tidligere. *Ikke* som hævn, men som udlignelse. Har man derimod gennem mange liv kæmpet for retfærdighed, været gavmild, kærlig, viis, hjulpet på enhver måde, så vil man også i kommende liv selv modtage disse fine gaver, evner eller gode omstændigheder.

Hvis man derimod går ind for »den almindelige opfattelse af livet«, må man jo undrende spørge, hvorfor nogle mennesker kun bliver 2 år eller 17 eller 43, hvis man kun lever én eneste gang i verden? Hvorfor er nogle født krøblinge, nogle blinde, nogle spærres uskyldigt inde i fængsler osv., mens andre fødes i trygge forhold og får mulighed for at udvikle sig til kloge, dygtige mennesker? – Næh, man har selv skabt sin skæbne gennem mange fejltagelser eller mange gode gerninger i sine tidligere liv. Efter hvert liv kommer man »hjem til sin Faders hus, hvor der er mange boliger«. Man kommer til en egn af en klode, hvor man mentalt hører hjemme, altså det miljø, den sfære, man selv har skabt gennem sit liv og sine gerninger. Her hviler man ud, mens man ser tilbage på sit liv og sine fejltagelser, og så en dag beslutter man sig til at komme tilbage og gøre det godt igen – eller i det mindste gøre det bedre.

Reinkarnationsforestillingen i den nye religiøsitet

Af sognepræst Ole Skjerbæk Madsen

En artikel i et ugeblad:

»Diane Keen, som snart skal fortrylle danske seere, påstår:
JEG HAR LEVET FOR 3000 ÅR SIDEN.

Det fortæller den 42-årige engelske skuespillerinde i fuldt alvor, og hun ved nøjagtig, at det var i Ægypten, hvor hun blev født af en ret velhavende familie.«

Hun beretter, at denne oplevelse kom til hende i 12-årsalderen, og hvordan hun genkendte bygninger og pladser og udstillede genstande på Cairos museum uden at behøve nogen forklaring på deres betydning, under et kort besøg dengang i Ægypten. (Ude og Hjemme Nr. 32, 9. august 1989, 64. årgang, side 106-107).

En sådan beretning i et ugeblad eller i en avis er ikke usædvanlig længere og er med til at gøre forestillingen om reinkarnation til en del af danskernes tankegang.

Også andre meningsdannere er med til at indføre reinkarnationsforestillingen samtidig med, at de er med til at gøre forståelsen heraf diffus, idet der synes at være lige så mange reinkarnationsteorier som personer, der gør rede for den. Et eksempel er Ebbe Kløvedal Reich's bud herpå i New Age tidsskriftet *Nyt Aspekt*. *Nyt Aspekt* spørger: »Tror du på, at alt, hvad du sår, skal du høste – at man har ansvar for sin egen skæbne?«; og han svarer: »Jeg vil hellere sige, jeg tror, at jo mere, man kan tage ansvar for, jo længere er man med at realisere sig selv... Jeg tror på en form for reinkarnation, men jeg tror ikke på det hinduistiske reinkarnationssystem, der nærmest er som en latinsko-le, hvor vi starter i første klasse og ender med studentereksamen. Jeg tror, vi i høj grad er her, fordi vi har lyst til at være her – ikke fordi vi er tvunget på grund af vore synder. Jeg tror, vi allesammen er her af egen fri vilje.« (*Nyt Aspekt*, November 1988, 20. årgang, side 19).

Eller man kan støde på en annonce i et populærvidenskabeligt tidsskrift som denne, indrykket af Rosenkors-ordenen, A.M.O.R.C.:

»REINKARNERET!«

*Hvad havde DU med dig
da du kom – Hvad får du med dig
når du går?*

I os alle mødes fortiden, nuet og morgendagen.

Vort indre er tidløst og evigt, og altid virksomt i nuet.

Hvordan bliver vi bevidste om vort indre væsen?

Allerede i antikken opfordrede grækerne:

»O menneske, kend dig selv!«

(Annoncen er citeret fra FAKTA. Nr. 9, 1990).

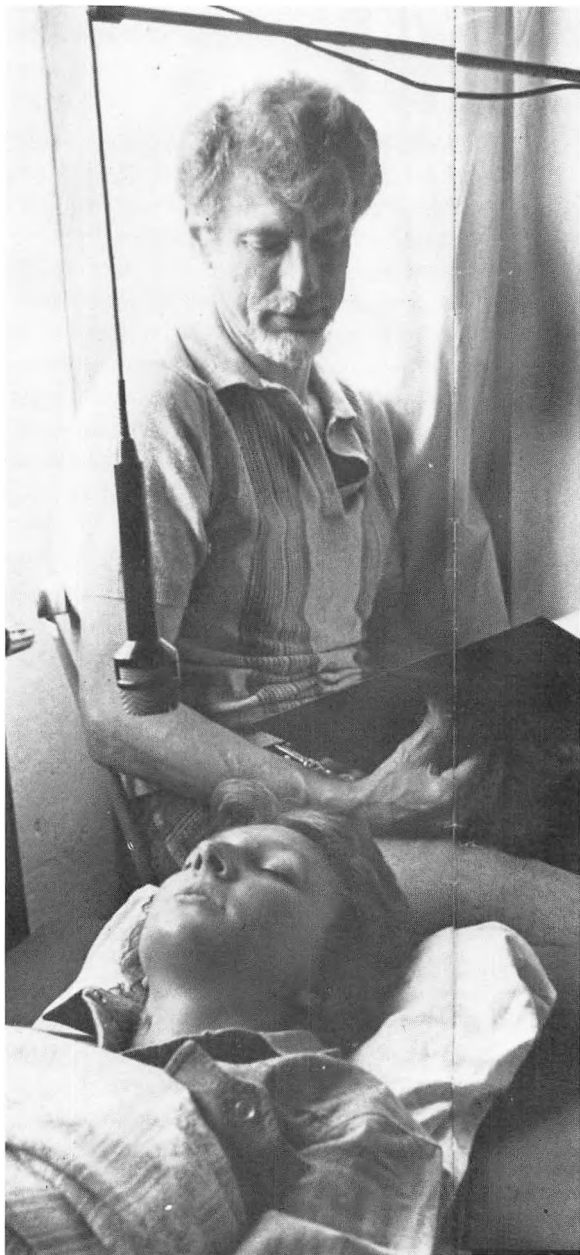
Med denne tekst angives noget af det, som er fascinationen for mennesker i reinkarnationsforestillinger. Den synes at give en forklaring på, hvorfor vi er her, og hvorfor vi i vort liv fødes med de forskellige evner og under de forskellige vilkår, som kendetegner vore liv. Reinkarnationsforestillinger er tilsyneladende en løsning på det ondes problem, men også en ansporing til at forstå, hvad et menneske er, hvem jeg er. Sammen med parapsykologien er beretningerne om at have genoplevet et tidligere liv for mennesker i det nyreligiøse miljø et vidnesbyrd om, at mennesket er noget andet og mere end sin krop – nemlig en bevidsthed under udvikling, på en lang rejse tilbage til den enhedstilstand den udgik af, den universelle bevidsthed, hvorfra det enkelte menneske er et delaspekt.

Reinkarnationsterapi

Reinkarnationsforestillinger er næsten et dogme i den nye religiøsitet. Den møder os i de indisk inspirerede bevægelser, i New Age miljøerne, men også i en bevægelse som Scientology. I Scientology hævdes det, at der i sindet er indskrevet nogle mentale indtryk (engrammer), som må fjernes, hvis mennesket skal realisere sig. Disse engrammer kan stamme både fra dette og tidligere liv og lokaliseres bl.a. gennem »auditing«, en slags samtale-terapi, hvor auditoren stiller en række spørgsmål ud fra lange lister. (En uddybning kan søges i Peter Olofson: Så I bliver som Gud. Credo Forlag 1988. Side 109-116). Scientology's auditing indgår i den regressionsterapi, som hos Asger Lorentsen (se nedenfor) kaldes Kristusterapi.

Men der findes andre tilbud på terapimarkedet, hvor reinkarnation indgår. Rud Grant i Kalundborg er en af dem, der tilbyder hjælp gennem rejser tilbage i menneskers tidligere liv. På udstillingen Sind-Krop-Ånd november 1988 i Falkonercentret præsenterede han sin »rg-terapi« i en lille folder. Her hævder han, at man omkring

*Joanna på rejse til Afrika en gang for længe siden. En god dyne er nødvendig, for stofskiftet falder kraftigt under trancen, og så kan man komme til at fryse gevaldigt, selv på en varm sommerdag.
Foto og tekst: Klaus Aarsleff fra bladet »Det Ukendte«, okt. 1984*

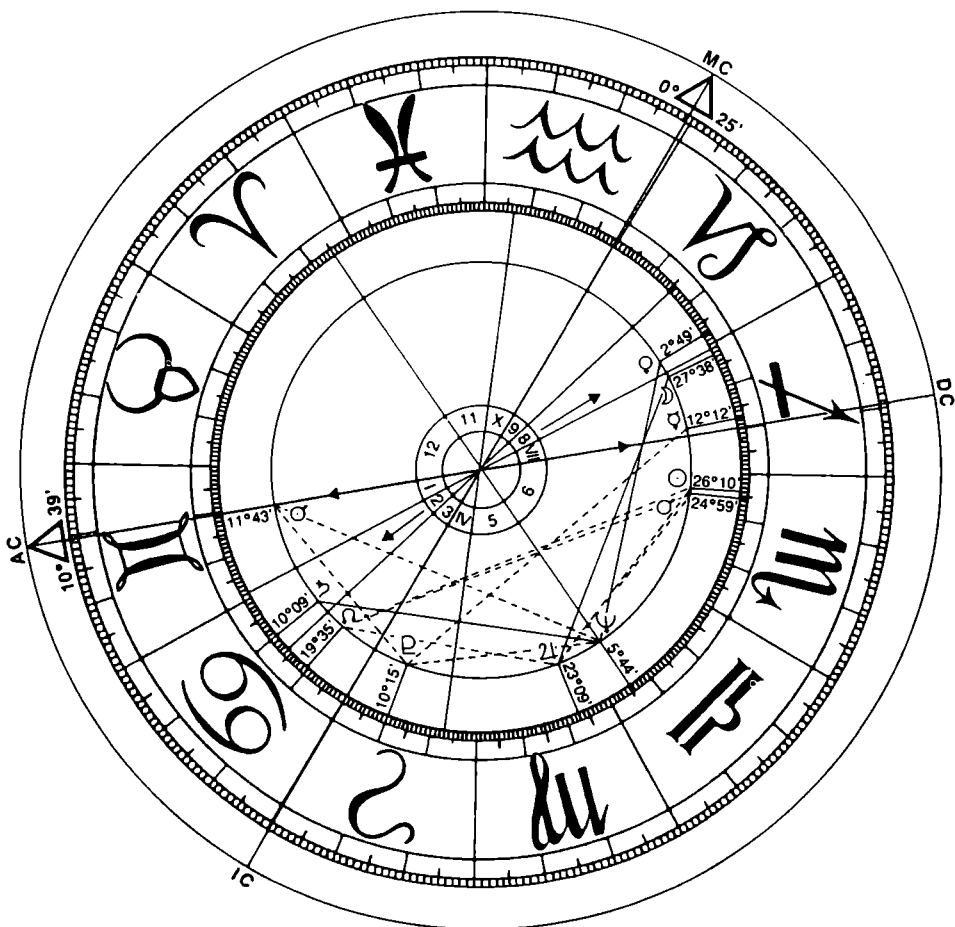

30-årsalderen kan få den udefinérliche følelse af, at der mangler noget i tilværelsen. »Forklaringen er, at det er på dette alderstrin vort 'højere-selv', gennem udrensning af underbevidstheden, begynder at røre på sig, begynder at stille krav om, at nu er det på tide vi går igang med at opfylde denne inkarnations bestemmelse – udfra den aftale vi indgik med 'os selv' – inden vi inkarnerede. Problemet er blot, at vi ikke kan huske den aftale. Men vi skal nok blive mindet om det – det sørger vort 'højere-selv' for.« Rg-terapi er tilbud om hjælp til at arbejde med på disse energier. Rg-terapi er en regressionsterapi, som fører klienten ud på en rejse til tidligere inkarnationer. Rejsen sker under dyb afspænding. Terapeuten udspørger klienten om hendes oplevelser, og om hun genkender nogen fra sin familie eller omgangskreds, idet »det ser ud til, at folks skæbner er knyttet sammen over mange liv, og at det i væsentlig grad er de samme mennesker, vi møder igen og igen«. (Det Ukendte. Oktober 1984. Side 8-10). Prisen for en rejse var i 1988 650 kr.; hele terapien varer 3-4 timer. Rejsen optages på bånd.

Reinkarnation og astrologi

Reinkarnationsforestillingen kædes også ofte sammen med astrologien som et svar på, hvorfor mennesker har så vidt forskellige muligheder at arbejde med, som angives i deres respektive fødselshoroskoper. Planeternes positioner i horoskopet er altså et udtryk for den karma, et menneske fødes med, idet karma er frugten af vore tidligere handlinger; det er p.gr.a. af vor karma, at vi i følge reinkarnations-teorien fødes på ny ind i en ny eksistens. Vort liv her og nu har vore tidligere handlinger som årsag. Denne karma opfattes ikke bare som skæbne, men også som mulighed for udvikling, idet horoskopet antyder, hvor et menneske kan arbejde med sig selv. (Se Politikens Astrologibog. København 1986. Side 118).

Denne forståelse udtrykkes sådan af Bo Nymark Andersen i bogen »Den esoteriske Astrologi. Astrologi og Åndvidenskab«: »Mennesket afspejler universet, så hvis det lader sig føde på et ganske bestemt tidspunkt og et ganske bestemt sted, så er det fordi det menneske har brug for eller harmonerer med den bestemte energikombination, der, som et resultat af himmellegemernes konstellation, er til stede i universet i fødselsøjeblikket. Vi må forestille os, at mennesket har mange jordiske liv og således gennemløber en lang udvikling. Hver gang det skal fødes på ny, er det nået til et bestemt udviklings-trin og må derfor fødes ind i et energimønster, som svarer til dette ud-

Eks. på et fødselshoroskop. Skorpion født d. 18. nov. 1944.
 Fra Politikens Astrologibog, s. 101.

viklingstrin... I et menneskes fødselsøjeblik er der altså et ganske bestemt energimønster.« (Strubes Forlag 1987. Side 29-30).

Fra disse mere almindelige eksempler på, hvordan reinkarnationsteorien gør sig gældende i det nyreligiøse miljø og »smitter« omgivelserne, vil jeg dykke ned i to danske reinkarnationsforståelser: 1. Asger Lorentsens forfatterskab i første halvdel af 1980'erne. 2. Mystikeren og tænkeren Martinus (1890-1981) som hans lære udfoldes hos en af hans disciple.

Asger Lorentsens teosofi

Asger Lorentsen er en af de mest produktive og fremtrædende forfattere indenfor dansk okkultisme idag. Han er en ledende medarbejder bag Ananda Ashram Fokus for Rette Menneskelige Relationer (tidligere Rosenhaven) og en af stifterne af Shan the Rising Light. Jeg kan ikke gå i detaljer omkring Ananda Ashram og Shan the Rising Light, men må blot fastslå, at det drejer sig om en videre udvikling af Teosofien, idet modergrundlæggeren heraf, den dansk-australske Ananda Tara Shan, forstår sig som en reinkarnation af teosofiens grundlægger Madame Blavatsky.

Reinkarnation er en hovedhjørnesten i Asger Lorentsens menneskesyn, og det hænger sammen med den forståelse, at mennesket okkult set primært er bevidsthed, og at tilværelsens formål er bevidsthedsudvikling. Den første fornemmelse af, at mennesket er noget andet end sin krop, får det gennem paranormale oplevelser eller fænomener. Dette indtryk forstærkes, når mennesker beretter om ud-af-krop-erfaringer, nær-døds-oplevelser eller spontane eller fremkaldte erindringer om et tidligere liv. Konklusionen er, at mennesket er en bevidsthed, som er i en krop. (Mennesket skildres som regel som bestående af flere legemer: fysisk, æterisk, astralt, mentalt, åndeligt).

Mennesket har for Asger Lorentsen en guddommelig oprindelse, hvor det var ét med varmen på det plan, hvor tanken om det fysiske univers ikke eksisterede. På et tidspunkt opstår der en skelnen mellem vort jeg og omgivelserne, og jeg'et sanser andre væsener – nogle som os selv, andre mere som udstrømninger af vor Fader-Moder-Gud. Jeg'et forlader sit hjem for at lære verden at kende; her begynder den lange rejse gennem inkarnationerne som en lære- og modningsproces. Vi forstår ikke, hvem vi er, uden med de mange inkarnationer som nøgle. Asger Lorentsen understreger, at vi ikke kun skal fokusere på de fysiske inkarnationer, hvor de forskellige problemer og ubehag har deres umiddelbare årsag, for i virkeligheden til-

bringes det meste af menneskets lange rejse på de ikke-fysiske planer, hvor det hører hjemme sammen med den gruppe af væsener, der er udgået fra enhedsplanet på samme tid.

Ifølge Asger Lorentsen sker inkarnationerne efter et cyklusprincip, hvor mennesker tager en række liv for at få mættet bestemte begær eller for at udvikle bestemte evner. Sådanne inkarnationsrækker skulle så efterfølges af lange hvileperioder på de åndelige planer. Når menneskets udvikling nærmer sig sin afslutning, føles den fysiske verden som et fængsel, og inkarnationene følger hurtigt efter hinanden, idet mennesket målbevidst frigør sig for at vende tilbage til enhedsplanet's guddommelige frihed.

Så afgørende er reinkarnationsforestillingen i Asger Lorentsen's menneskeforståelse, at den også er integreret i en terapiform, han kalder Kristusterapi. Det er en regressionsterapi, som fører tilbage til de tidligere inkarnationer, idet det drejer sig om at opløse reinkarnationslagets traumatiske oplevelser.

Asger Lorentsen angiver som kilder til sin Kristusterapi Ruth Carter Stapleton: *The Experience of Inner Healing* og L. R. Hubbard's auditeringsteknik. »Inner Healing« er oprindelig en kristen form for regressionsterapi, hvor man under bøn når tilbage til sår fra den tidlige barndom, evt. fosterstadiet, og beder Guds kærlighed genoprette alt, hvad der er brudt i det indre menneske; Ruth Carter Stapleton begyndte sin form for Inner Healing i en karismatisk sammenhæng, men opgav desværre senere dogmatisk kristendom for en New Age lignende lære. L. R. Hubbard's auditerings teknik er det samme, som blev omtalt ovenfor som scientology.

Kristusterapien sætter ind overfor menneskers oplevelse af at være identiske med deres personlighed, skønt denne i følge Asger Lorentsen blot er en midlertidig energikombination skabt til at opleve adskilthedsens modsætningsforhold. Mennesket har derfor glemt deres virkelige frihed som ren væren, glæde og kærlighed.

Formålet med terapien er forløsning, d.v.s. at individet opgiver sin kamp for at være noget adskilt (altså person), og giver slip på sig selv for at søge guddommens varme. Det gælder altså om at overvinde adskiltheden i forhold til det såkaldte kærligheds-enhedsplan, men hvor langt man kan nå, er afhængigt af patientens egen karma.

Grundteknikken går ud på at følge følelseskæder tilbage gennem inkarnationerne, f.eks. følelsen af at være forkastet. Der begyndes med hændelser tæt på nutiden, derefter tidligere hændelser. De hændelser, som er stærkt traumatiske, opløses ved at lade »Kristus« være

med i oplevelsen. Når den sidste hændelse i kæden findes, slettes den særligt grundigt. Derefter køres et tilsvarende forløb, hvor det handler om, hvad man selv har gjort mod andre, f.eks. hvor man selv har forkastet andre; det er den første følelseskædes karma-side.

Fremstillingen af Asger Lorentsens syn bygger her på to af hans bøger: Reinkarnation i forskning og terapi. Borgen 1982. & Det kosmiske menneske. Håndbog i et åndeligt livssyn. Borgen 1985.

Martinus' kosmiske livmoder

I det følgende skal jeg referere en kosmologisk teori, som bygger på de tanker og intuitioner, som Martinus har fremført, og som er sammenfattet af Per Bruus-Jensen i bogen »LIVET og det lukkede rum. En skildring af evolutionen som et guddommeligt eksperiment i støv og ånd.« Forlaget Nordisk Impuls 1990.

Det guddommelige eller »gud« er identisk med alt eksisterende i dets totalitet, og alt eksisterende er et delaspekt af gud som guddommelige livsytringer. Det fysiske univers, som mennesker befinder sig i, er et lukket rum i gud.

Som åndeligt væsen lever gud i sin egen bevidsthed; gud er det subjekt, der opretholder og oplever bevidsthedsuniverset, og den, der skaber det bevidsthedsunivers, det guddommelige jeg oplever. Bevidsthedsuniverset er guds konkrete tilværelsesindhold, hvorigenem gud opnår behag gennem en genial underholdning af sig selv. Dette sker ved at gud opdeler sig i en uendelighed af enheder, gudesønnerne, som han sætter i stand til at kommunikere med hinanden under sin kontrol; hver af disse gudesønner reflekterer gud, ligesom ethvert fragment af en holografisk plade afspejler helheden.

Mennesket er en gudesøn, som er inde i en udviklingsproces fra paradiset til paradiset gennem inkarnation efter inkarnation. Som kosmiske fostre i en gigantisk livmoder (= det fysiske univers) gennemlever gudesønnerne en række forskellige fosterstadier: mineral – plante – dyr – menneske, og rykker dermed målet for evolutionen nærmere: fødslen ud af livmoderen og ind i guds åndelige univers. Reinkarnationsprincippet er udtryk for, at gudesønnernes nedslidte organismer udskiftes, og at det fysiske liv er mere end en episode; uden reinkarnation ville evolutionen i følge Per Bruus-Jensen ikke nå sit mål.

Karmaloven, som her kaldes skæbneloven eller konsekvensaspektet, sikrer, at mennesket lærer af sine handlinger, så at man ikke behøver blive længere i sit skæbnemønster end man kan lære nyt for til

sidst at lade sig føde ud af det lukkede rum. Alt hvad mennesket foretager sig udløser en konsekvens, som kan føles ond og smertelig, men tjener ikke deso mindre menneskets udvikling; det onde bliver derfor i denne kosmologi blot et ubehageligt gode. Det onde findes kun i det lukkede rum, men er en nødvendighed for gudesønnernes udvikling, når de har mættet sig i guds godhed. Det onde og de lidelser, som giver gudesønnerne erfaring, er ikke absolut ondt, da det er erfaringer, gud retter mod sig selv.

Forløsningens slutfase for menneskene er det nært forestående sammenbrud af den nugældende verdensorden og dens erstatning med en ny orden: det homokratiske samfund, hvor enhedsfølelsen har sejret.

Den nyreligiøse reinkarnationsforestillings uforenelighed med den kristne tro

Det gudsbegreb, som gør sig gældende i sammenhæng med disse reinkarnationsforestillinger, er anderledes end bibelens. I følge den bibelske åbenbaring er Gud ikke identisk med skabningen og skabningerne delaspæker af Gud. For os er Gud den Anderledes i forhold til skabningen, og skabelsen er ikke en proces i hans bevidsthed, et produkt af hans selvoptagethed og tidsfordriv, men skabelsen er Guds begejstring for liv anderledes end ham selv! Forholdet mellem Gud og skabning er et jeg-du forhold og må beskrives i person- og relationsbegreber.

Derfor afviser et bibelsk menneskesyn også talen om mennesket som bevidsthed og et delaspækt af det guddommelige. Vi må tage afstand fra enhver tendens til at opløse personligheden. Mennesket er i følge bibelen netop person og finder sin identitet ansigt til ansigt med Gud. Det hører med til at være menneske og skabning, at vi er begrænsede, men af nåde er mennesket ikke bare skabt, men skabt i Guds billede til evigt liv og fællesskab med Gud.

Erfaringen af ondt, fornedrelsen fra det oprindelige kærlighedsenheds-plan, fostertilværelserne i det fysiske univers' lukkede rum skildres som en nødvendighed i de nyreligiøse spekulationer, men for den kristne er syndefaldet ikke en pædagogisk nødvendighed, men netop et fald ud af nåden, omend med håb p.gr.a. Guds løfter om Frelseren. Der havde været pædagogik nok tilstede i Paradis til at sikre menneskets åndelige vækst, for budet »du må ikke spise ...« havde været nok til vækst – nemlig gennem erkendelsen af menneskets begrænsning og Guds anderledeshed.

For den kristne er foreningen med Gud ikke en mystisk gåen op i kærligheds-enheds-planets forskelsløshed, hvor subjekt og objekt ikke længere eksisterer, men en forening som på jorden har sit afbillede i mands og kvindes ægteskabelige forening. Ligesom mand og kvinde bliver ét kød og dog forbliver netop mand og kvinde, således forbliver Gud Gud og mennesket skabning i deres forening.

Som kristne må vi advare mod reinkarnationsteoriernes menneskesyn, fordi det gør mennesket til et stykke natur eller direkte opløser virkelighedsforandringen. For er tilværelsen ikke bare en illusion, når vi kun eksisterer i et eller andet væsens bevidsthedsspil? En personlig identitet kan ikke fastholdes, hvis den skal omfatte 1000'er af inkarnationer som mineraler, planter, dyr, mennesker og »rigtige mennesker«.

Endvidere må vi advare mod opløsningen af forskellen på godt og ondt, fordi det ikke kan undgå at få konsekvenser for vort engagement i forholdet til andre mennesker. Hvem kan med sin sjæls fred i behold betragte krig, hungersnød, naturkatastrofer, vold, børnemishandling, koncentrationslejre o.s.v. som blot ubehagelige goder? Menneskets person afstumpes, hvis det ikke oprøres over ondskaben og engagerer sig i de lidendes magtesløshed, og den Gud er kold og uden kærlighed, som ikke netop stiger ned i lidelsen, som menneskers synd har afstedkommet, for at give sit liv som løsesum for mange. Ja, er det ikke netop her modsætningen kommer klare til udtryk? Den, som ikke ser det onde som ondt, kan klare at forløse sig selv – om det end skulle kræve tusinder af liv, men den som kender magtesløsheden overfor lidelsen og al anden ondskab, ved at han/hun behøver en frelser, og at denne frelser må være Gud selv, som kommer til os.

At denne modsætning eksisterer er ikke kun min påstand, men tillige klart erkendt i det nyreligiøse miljø af enhver konsekvent tænker. Overalt er der en afvisning af forsoningen. Således skriver Gunner Frederiksen i New Age tidsskriftet *Nyt Aspekt* i et stærkt opgør med folkekirkens påståede kristendom bl.a.: »At lade et uskyldigt menneske (Jesus) tage ansvaret for vore 'synder' svarer til 'for smed at rette bager', og kan kun afspejle et vrangbillede af en guddom, hvilket bedst ses af den kendsgerning, at vort eget samfund indretter retssystemet efter nøjagtigt det modsatte princip, nemlig at vi selv skal tage ansvaret for vore egne handlinger.« (Reinkarnation og »kristendom« i *Nyt Aspekt*. November 1987. 19. årgang. Side 31-33). Men er der virkelig noget håb for os, hvis vi skulle frelse os selv eller bære

hele byrden af vor skyld; bringer det tværtimod ikke først håb og livsmod, ja liv af døde, når vi møder en kærlighed, der er stor nok til at dø for, at den anden må leve? I alt fald taler Jesus om, at der ikke findes større kærlighed end den at sætte livet til for vennerne. Frederiksen har ret i, at det er uansvarligt at lægge ansvaret for vore fejlhandlinger på et uskyldigt menneskes skuldre, men det er heller ikke det, vi gør. Vi erkender vore egne fejl, bekender vor synd for Gud og hinanden, og vi finder tilgivelse – og så er der frihed, glæde, overskud og livsmod til (i stedet for at udvikle sin bevidsthed og forløse sig selv) at kaste sig ud i livet til gavn for min næste, til at skabe fællesskab, til at kæmpe mod uretten, til at sætte mennesker i frihed fra mørkets magt – i Jesu navn!

Reinkarnationstanker og kristendom

Af sognepræst Torben Gudmand-Høyer

Det er et hovedpunkt i kristendommen, at Gud er kærlighed, og at han elsker ethvert menneske, eller som det hedder i Johannes-evangeliet: »Saaledes elskede Gud verden, at han sendte sin søn, den eneste, for at hver den, som tror paa ham, ikke skal fortabes«.

Men hertil vil jeg gerne sige, at personligt har jeg egentlig aldrig kæret mig om Guds kærlighed. I en vis forstand er den mig maaske endda ret ligeegyldig. Om Gud elsker ethvert menneske eller om han dybest set – hvad der er meget som godt kunne tyde paa – er ret ligeglad med det enkelte menneske og dets veje eller skæbne har aldrig virkelig optaget mig. For mig var der saa meget andet i mit liv, som forekom mig vigtigere, ikke mindst dette at finde frem til ens egen evne til at elske og holde af. Og hvordan det saa end forholder sig, forekom det mig, at vi alle i hvert fald var sat i samme baad og maatte leve vort liv paa de vilkaar, som nu engang var givet.

Men samtidig maa jeg gøre den indrømmelse, at jeg dybest set aldrig har tvivlet om, at Gud elsker verden og mennesket i den.

Staar man og ser ud i haven, hvor den lave høstsol sender sit forunderligt gyldne lys ind mellem træer og buske, og samtidig tænker paa, hvor mange aarmillioner eller rettere aarmilliarder, det har taget, og hvilken mægtig udvikling, som ligger bag, før denne grønne jord blev til, saa er der for mig ingen tvivl om, at der staar en magt bag, som maa elske dette forunderlige værk og ogsaa elske det menneske, som paa een gang er skabningens krone og samtidig dens store problembar og anstødssten. Naar vi elsker denne jord, hvor meget mere maa saa Gud ikke gøre det, han som selv har skabt den.

Naar jeg alligevel kan sige, at jeg samtidig ikke har kæret mig om Guds kærlighed, skyldes det altsaa ikke dette skaberværk, men det skyldes den kristne forkyndelse, som paa den ene side har talt saa mange dyre og store ord om den og samtidig taget ethvert ord tilbage og talt om Guds vrede over det syndige og fortabte menneske, at mennesket var en synder, fordømt, forkastet og hjemfalden til en evig fortabelse, og at det kun kunne frelses derved, at Gud sendte sin søn til verden, eller at alt, hvad Jesus gjorde, gjorde han for vores skyld.

For andres skyld

At gøre noget for andres skyld, siger man, men hvad betyder det?

Alt for ofte har man jo staaet overfor mennesker, som i alt, hvad de gjorde, gjorde det for andres skyld, mandens, barnets, den elskedes, og i alt dette, som de saaledes gjorde for andres skyld, mistede de deres identitet og dermed ogsaa deres nærvær og blev ofte ofre for en fejghed, som de ikke selv kendte til.

Da de to søstre i »Babettes Gæstebud« af Karen Blixen kommer ud i køkkenet, hvor Babette sidder med flere sorte og snavsede gryder og pander end søstrene nogensinde før i deres liv har set, siger Filippa til hende: »Kære Babette, du vurde virkelig ikke have givet alt, hvad du ejede ud for vores skyld«.

Og Babette sendte sin frøken et afgrundsdybt blik, et besynderligt blik – for var der ikke en smule medlidenhed, laa der ikke foragt gemt i det?

»»For Deres skyld?«, svarede hun, »Nej for min egen!« Hun rejste sig fra huggeblokken og stod foran de to søstre; »Jeg er en stor kunstner«, sagde hun. Hun ventede et øjeblik og gentog saa: »Jeg er en stor kunstner, Mesdames!««

Man kan ogsaa tænke paa Søren Kierkegaards bemærkning fra Veksel-Driften i »Enten-Eller«: »Vel har man haft eksempel paa, at en zigeunerinde har baaret sin mand paa ryggen gennem livet, men dels er dette en sjældenhed, dels ogsaa i længden trættende – for manden!«

Som den kristne lære eller det kristne dogme har udviklet sig igennem lutherdommens og protestantismens historie er der sket det, at vi idag staar med et dogme, som ikke siger mennesker noget som helst. Det kristne billedsprog har mistet sin aktualitet i forhold til de spørgsmaal og problemer, som mennesker staar midt i.

Læser man i dag Mosebøgerne, kan det ikke undgaa een, hvor frygteligt det gudsbillede er, som jøderne bøjede sig under, og som Jesus saa radikalt gjorde op med.

Det Gamle Testamente kender om nogen forestillingen om Guds vrede, som ikke kan dispensere, men maa forfølge det enkelte menneske og det folk, som overtræder hans bud, sommetider indtil 9. led. Netop fordi denne vrede baade var frygtelig og indisputabel fik spekulationerne over Guds anden side, hans barmhjertighed, en saa overmaade stor plads baade i jødedom og kristendom. Ved at skille Guds to ansiger saa voldsomt fra hinanden, fik baade tanken om synden, straffen, vreden og dommen og tillige forestillingen om

barmhjertighed og naade den afgørende plads i baade jødisk og kristen tænkning. Maaske er læren om Jesu forsoning i den gængse udformning netop blevet til, fordi byrden af Guds vrede var saa stor, ikke kun i jødedommen, men ogsaa langt op i kristendommen.

Men i dag er dette ikke problemet længere. Vi spørger ikke længere som Luther efter en naadig Gud, blandt andet fordi Luthers angst ikke længere er vor. Det betyder ikke, at ikke sagen selv og den realisme, som gemmer sig i den, har aktualitet. Det er blot ikke Guds vrede, vi frygter, men følgerne af vore egne handlinger, baade individuelt og paa verdensplan. Eller sagt paa en anden maade, vi tænker ikke teologisk-autoritært, men menneskeligt i en spørgen efter sammenhænge, aarsag og virkning. Dersom mennesket ikke vinder en forøget indsigt i sig selv, i voldens og aggressionens mekanismer – og der er her tale ogsaa om en psykologisk indsigt – og tillige evne til at skelne mellem kærlighed paa den ene side og sentimentalitet og falsk eftergivenesshed – ofte kaldet demokrati – paa den anden, er der ikke nogen fremtid for denne klode.

I sin bog »Den tredie Tilstand«, Gyldendal 1989, skriver Lars Bo Bojesen: »I Jesu død paa korset skete der...en AFSLØRING af denne baggrund: en BLOTLÆGGELSE af voldens mekanik, en FORSTAAELSE af voldens eget jordiske spil; og om denne forstaaelse vidner de nytestamentlige tekster. Budskabet i Det ny Testamente er, at det ikke mere er nødvendigt at ofre noget menneske ((saaledes som man ellers altid har ofret andre mennesker for egne synder)) for at skabe forsoning mellem mennesker; forsoning kan skabes gennem den forstaaelse af voldens spil, som er den anden side af kærligheden. Først hvis denne forstaaelse er til stede, har Jesu offerdød i dybeste forstand fundet sted en gang for alle«. Senere hedder det: »Voldsproblemet kan ikke løses ved at ekspederes ud af mennesker og over paa en syndebuk, men det løses inde i een selv«. (side 164/65).

Forsoning og vækst

Hvis alt er sagt om kristendommen i den udlægning og forstaaelse af den, som idag synes at være den eneste gældende, og som alle saakaldt kirkelige kredse forsvarer med en ofte forbavsende mangel paa indsigt og viden, saa har gængs kristendom og enhver tanke om reinkarnation ikke noget som helst at tale med hinanden om. Og saa er det rigtigt, at kristendom er en udefra kommende frelse, som giver mennesket alt, medens enhver tanke om reinkarnation er selvforløsning og hedenskab.

Men saa enkelt kan tingene kun stille sig i meget indskrænkede eller fanatiske hoveder. Kristendom har gennem tiderne været meget andet og mere end det fattige og i hvert fald tidsbestemte dogme, som vi i dag har ophøjet til at være hele sandheden.

Ogsaa i Det ny Testamente staar der, at enhver skal høste, som han har saaet, eller at ethvert træ kendes paa frugten, eller at det gode menneske tager gode ting frem fra sit gode forraad, medens det onde menneske tager onde ting frem fra sit onde forraad.

Og Paulus taler om »at opbygge Kristi legeme, indtil vi alle naar frem til at være eet i troen paa og erkendelsen af Guds søn, til mands modenhed og det maal af vækst, da vi kan rumme Kristi fylde, saa vi ikke mere skal være umyndige, der kastes hid og did af alle mulige lærdomme eftersom vinden blæser« (Ef. 4,13 f.).

Den kristne tilgivelse eller forsoning kender ogsaa til, at der sker noget i de hjerter, som fatter eller gribes af naadens ord. Ingen vil formentlig heller drømme om at mene, at forkyndelsen af retfærdiggørelsen fører med sig, at saa maa der ikke ske nogen personlig vækst i det enkelte menneske. Paa baggrund af den lutherske modsætning til den katolske naadestanke og dens mange gode gerninger, findes der godt nok en næsten panisk angst i den danske kirke for at beskæftige sig med den vækst, som kan finde sted i det enkelte menneskes eksistens og personlige udvikling, men denne angst er dels et vidnesbyrd om, at meget faa har fattet, hvilken naade det netop kan være, naar der sker noget i et menneske, som det hidtil har været blindt for, dels burde denne angst for længe siden været ryddet ud af den danske Folkekirke, naar man betænker, i hvilken grad hele Grundtvigs tankeverden og ogsaa hans personlige udvikling drejede sig om liv og vækst.

Nu er det saa rigtigt, at reinkarnationstanker ikke som deres udgangspunkt har den guddommelige tilgivelse eller syndsforladelse, men dette betyder ikke, at forsoning, udsoning eller tilgivelse mand og mand imellem og i forholdet til det guddommelige ikke findes. Det enkelte menneske maa blot selv gennem forsoningens eller udsoningens proces. Den maa om jeg saa maa sige blive virkelig i det enkelte menneskes egen eksistens. Og dette – det er tanken – naaes ikke gennem eet menneskeliv eller een inkarnation. Mennesket kan kun naa frem til nye indsigter eller holdninger ved at gennemlide den karma, dvs. den sum af gerninger med samt deres følger, som nuværende og tidligere holdninger har anbragt det i. Man kan sige, at paa en maade er karmaen eller karmaloven selv en naade, fordi den er den

konsekvens, som mennesket er underlagt for overhovedet at kunne naa frem til noget som helst. Og det endemaal, som man skal naa frem til, er netop den udsoning, som finder sted, naar man ikke hæver sig paa verden eller paa andre, men tager aggressionen tilbage til sig selv ved at gennemskue den og saaledes lade den forvandle til kærlighed; eller for at tale med Paulus »at naa frem til det maal af vækst, da vi kan rumme Kristi fylde«.

Der er altsaa kun tale om, at kristendom og reinkarnationstanker udelukker hinanden, dersom man vil holde fast ved en form for kristendom, som i dag ikke siger mennesker noget, og som netop er een af grundene til, at saa mange mennesker søger inspiration for deres aandelige liv fra andre sammenhænge.

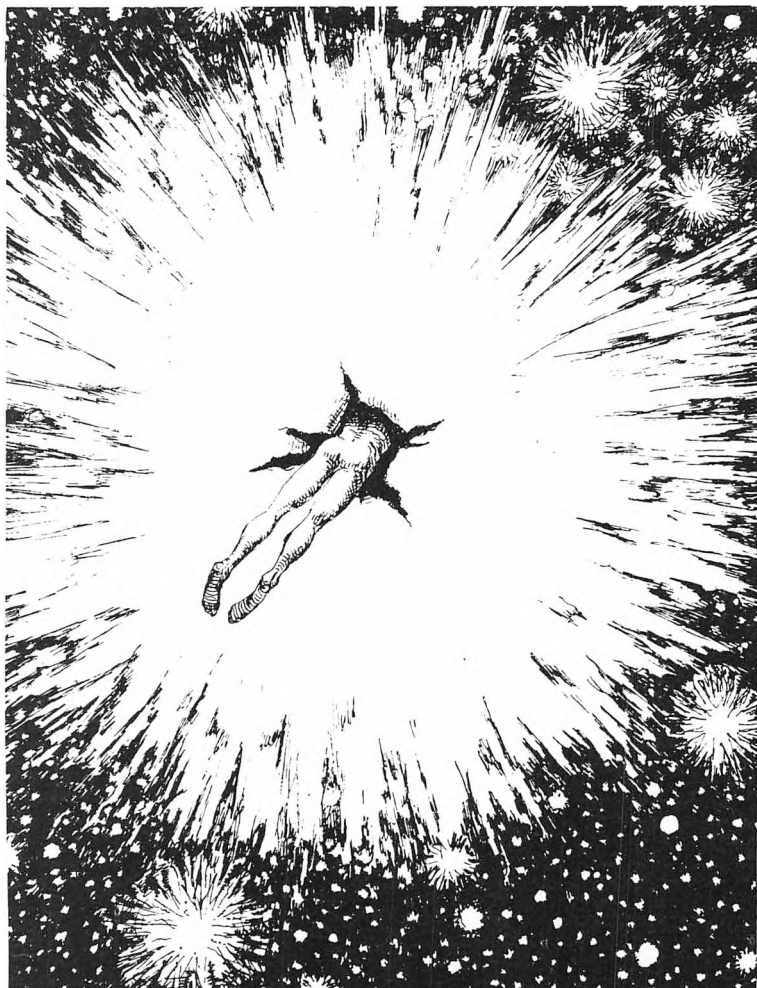
Tager man andre genuint kristne temaer op, saasom forsoning menneske og menneske imellem, eller overhovedet det spørgsmaal, om der er en mening med at være menneske paa denne jord og faa et liv, hvor der ogsaa sker noget med een selv, kan der være mange gode grunde til at baade kirke og kristendom begynder at indlade sig i samtale med de mange tanker, som rører sig i tiden, uden paa forhaand at have de færdige svar.

Men tager man denne samtale op, er det klart, at saa melder ogsaa forskellighederne sig. Jeg skal villigt indrømme, at jeg blandt mennesker, som hylder reinkarnationstanken, har fundet megen sekterisme, uansvarlighed og letkøbte forklaringer – men det er jo ikke anderledes end hvad man kan finde ogsaa hos mange saakaldt kristne.

Jeg har truffet mange mennesker, hvor reinkarnationstanken – saa vidt jeg har kunnet skønne – har ført med sig, at de smyger sig udenom deres egen tilværelse, henlægger dybt eksistentielle problemer, som de maaske var sat til at løse i deres nuværende menneskeliv, over i tidligere inkarnationers karma og paa den maade unddrager sig det unikke og enestaaende, som en jordisk eksistens er. Men jeg maa samtidig indrømme, at jeg ogsaa har mødt mennesker, for hvem det modsatte var tilfældet. Det lys, de mente at have faaet over deres nuværende eksistens ved at gaa tilbage til tidligere inkarnationer, har hjulpet dem til baade at forstaa og tage de løse ender op, som de ikke fattede meningen med eller indholdet af.

Forholdet til næstens lidelse

Det samme gælder naturligvis ogsaa forholdet til næsten. Det er ikke rart og føles ofte baade som en haan mod det paagældende menneske og dets omgivelser, dersom man vil forklare et menneskes invaliditet

Tegning: J. Gourmelin.

med en tidligere karma. Ud fra en kristen tankegang kan man ikke undgaa at føle, at der deri ligger en forklaring eller en bortforklaring af det uforklarlige fænomen, som lidelsen ofte er, og ogsaa en forkastelse af det paagældende menneske; ogsaa naar man betænker, hvor ofte mennesker maa bære byrder, som kun alt for ofte skyldes os selv, vore samfundsforhold eller uforstand hos de slægter, som gik

forud. Der er mange børn, som ikke lider under deres eventuelle egne karma, men under den slægternes karma, som ethvert slægtled efterlader til den følgende. Mange snævert kristeligt opdragne børn vil kunne tale med herom. Det Gamle Testaments tale om, at Guds vrede forfølger en slægt til det syvende, ja endog til det niende led siger vel dybest set det samme.

Men ogsaa her maa jeg saa tilføje, at det modsatte ogsaa sommetider er tilfældet, at man kan møde mennesker, der ud fra tanker om reinkarnation kender en dyb medliden med den hele menneskeslægt og ved noget om, at det ikke kun er Jesus, som soner vore synder, men at ethvert slægtled har en række synder at sone, og at slægternes rækkefølge er een eneste lang soning af synder, som den ikke altid selv har begaaet, men som er gjort af slægterne før den.

Erfaringer er uafviselige

Inden jeg gaar over til at vurdere selve tanken om reinkarnation og hvilke realiteter, som kan ligge bag, maa jeg endelig anføre, at *er* der een ting, som man aldrig kan anfægte, saa er det de erfaringer, oplevelser eller indsigter, som et menneske gør sig. Selv om vor tids kristendom – maaske fordi den er saa fattig, som den er – ikke har synderlig sans for den Paulus, som fortæller om, hvordan han »for fjorten aar siden blev borttrykket indtil den tredie himmel« og der »hørte udsigelige ord, som det ikke er et menneske tilladt at udtale« er der een ting, som man i hvert fald ikke kan. Man kan ikke underkende denne oplevelse for Paulus' eget vedkommende og den betydning, som denne givenhed har haft for ham i hele hans livs- og verdenssyn.

Det menneske, som gør en erfaring, det være sig i drømme, som vision eller som en pludselig og dyb erkendelse, vil aldrig siden kunne slippe den, men den vil for altid præge hans livsopfattelse. Det gælder f.eks. nær-død-oplevelser, drømmenes dybe vandring i det ubevidste eller visioner af forskellig art. For sit eget vedkommende kan man naturligvis mene at kunne bortforklare alt saadant, saadan som man med vort fattige videnskabssyn og inskrænkede psykologi har søgt at bortforklare saa meget i vor tid til liden gavn for vor livsforstaelse. Een ting kan man blot ikke, man kan ikke overbevise det menneske, man staar overfor, om, at man har ret i sit syn paa den ting. Overhovedet gælder det maaske, at den dybeste lykke, som et menneske kan opnaa gennem livet, paa een eller anden maade har noget at gøre med de oplevelser, erfaringer og erkendelser, som man

har gjort baade med sig selv og i et nært forhold til andre.

Taler vi om selve fænomenet reinkarnation, skal det derfor understreges, at mangfoldige mennesker gør gældende, at de vitterlig har oplevet tidligere liv. Den betydelige psykiater og forsker Stanislav Grof, som i dag har et center i Californien, nævner adskillige eksempler, som paa mange maader forekommer helt uforklarlige, dersom man ikke godtager tanken (Stanislav Grof: »Den Indre Rejse« m. fl., Borgen 1977).

Menneskets ubevidste

Uanset hvordan det nu forholder sig dermed, er der imidlertid een ting, som staar fast for alle, som har beskæftiget sig med C. G. Jungs analytiske psykologi og vor tids forskning og erfaringer med det ubevidste.

Ligesom et barn i forstertilstanden gennemløber en række af de faser, som menneskeslægten har gennemløbet gennem udviklingen fra laverestaaende dyr og frem til det fuldbaarne menneske, synes det ogsaa, som om vi i vort ubevidste ejer en historisk viden om fortiden, som er indlejret i sjælelivet eller i det fond af skabende billeder, som ethvert menneske er disponeret til. Billeder fra fortiden kan opstaa spontant i det bevidste menneske gennem drømme, meditation, psykiske øvelser eller visioner. Vi bærer altsaa allesammen den samlede historie med os i det ubevidstes dybder. Saaledes kan et menneske pludselig i drømme vandre paa steder, hvor det aldrig har været, aldrig har kendt, og opleve ting, som det aldrig i sin bevidste tilværelse har haft nogen mulighed for at vide noget om.

Jung kalder det »det kollektivt ubevidste«, eller han gaar endnu dybere og taler om de lag, hvorfra de saakaldte arketyper dukker op, en række af billeder og skikkelser, som alle religioner gennem tiderne har kendt til. Den vise mand, dødsrigets hersker, smeden, dværgen, heksen, den kloge kone, jomfrumoderen og mange andre hører her hen under. Det synes altsaa som om menneskeheden paa et meget dybt plan er fælles om baade verden og historien. Maaske gælder det billede, som Paulus bruger om Kristi legeme ogsaa paa et dybere plan, eller maaske er Kristi legeme netop den bevidste tilegnelse af en virkelighed, som er gyldig ogsaa før vi formaar bevidst at tilegne os den (1. Kor. 12,12 ff.).

At forklare alt er umenneskeligt

Hvad mennesker vil mene eller ikke mene om reinkarnation, maa

staa for egen regning; i almindelighed er meninger alligevel saa temmelig ligegyldige, og paa eet eller andet tidspunkt har de fleste meninger indtil dato vist sig at være enten forkerte eller utilstrækkelige. Hvis kristendommen i dag mener at kune redde sig ved sine »rigtige« meninger, saa for mig gerne.

Men een ting staa fast. I samme øjeblik man har forklaringer paa alle ting og ikke mindst en fuldgyldig forklaring paa den lidelse, som verden er fuld af, har man sat sig selv udenfor tilværelsen. Saa gerne vi end vil FORSTAA, og saa lykkeligt det sommetider er at gøre det, lige saa umenneskeligt er det at ville forstaa og forklare alt. I samme øjeblik har man sat sig udenfor den menneskelige eksistens og sidder som prinsessen paa glasbjerget eller katten paa flæsket og har undraget sig det nu, her og i dag, som er den eneste eksistens, Jesus interesserede sig for og talte til.

I den henseende er der i megen saakaldt nyreligiøsitet en klar ny-rationalisme paa et meget luftigt plan og megen fornægtelse af den jord og det menneskeliv, som vi skal leve her. Her ligger om ikke kirken og kristendommens »front« i en moderne verden, saa i hvert fald det enkeltes menneskes; hvorimod enhver erkendelse, som gør verden mere underfuld, hemmelighedsfuld og med uanede perspektiver, naturligvis ikke kan staa en kristendom imod, som skulle kende baade underet og det, at der er noget eller nogen, som opstaaer fra de døde og bliver levende igen.

Indgangen til himlen. Hieronymus Bosch (1450 – 1516).

Reinkarnation og kristen tro

Af universitetslektor Peder Nørgaard-Højten

Reinkarnation og karma

Generelt giver reinkarnationslæren, der også går under navnet sjælevandringslæren, udtryk for overbevisningen om, at et døende eller afdød menneskes sjæl, som man på en eller anden måde forestiller sig kan overleve den jordiske, fysiske død, atter forbinder sig med og fødes på ny – normalt i skikkelse af et jordisk levævæs, fortrinsvist et menneske. Selve ordet *reinkarnation* kan føres tilbage til det latinske *caro* (kød) forsynet med forstavelsen *re* til betegnelse af gentagelsen og kan således gengives med *gentaget (fornyet) tilsynekomst i kødet (legemlig skikkelse)*. Denne grundlæggende antagelse får forskelligartede udformninger og varierende filosofiske og teologiske begrundelser, alt efter i hvilket religiøst og filosofisk system den indfældes.

Læren om reinkarnation er en årtusindgammel forestilling, der religionshistorisk kan registreres såvel i helt primitivt animistiske og totemistiske naturreligioner som i de store højreligioner og de mest avancerede og gennemreflekterede filosofiske systemer. I naturreligionerne forbindes sjælevandringslæren ofte med en idé om, at et tidligere afdød medlem af slægen er reinkarneret og lever videre i en nyfødt. Først på græsk grund udvikler der sig imidlertid en egentlig filosofisk udformning af sjælevandringslæren. *Platon* (427-347) opfatter sjælen som udødelig og som genstand for utallige genfødsler, der er nødvendige for, at mennesket kan gøre bod for sine synder og lutres. Læren om sjælevandringen skal anspore mennesket til at leve »et fromt Liv alle sine Dage« (Dialogen *Menon*, 80 E, i: *Carsten Høeg og Hans Ræder (udg.)*, Platons Skrifter i Oversættelse II, København 1933, s. 273.) som forudsætning for erkendelse af sandheden og skønheden. Den får med andre ord en etisk dimension.

Til trods for de ikke få vidnesbyrd om reinkarnationslærens forekomst i græsk kultur og andre ikke-orientalske sammenhænge er forestillingen om sjælevandringen med henblik på opkomst og udbredelse dog først og fremmest et fjernøstligt fænomen. I *de indiske højreligioner* (hinduismen og buddhismen) er den ikke blot som andetsteds på kloden en antagelse ved siden af andre, men det centrale dogme i alle religiøse systemer og en lære, der behersker al metafysik (se hertil *Helmuth von Glasenapp*, *Die fünf Weltreligionen*, Stutt-

gart/Hamburg (Ausc. Deutscher Bücherbund) u.å. (opr. udg. Düsseldorf/Köln 1963), s. 61 samt hans leksikonartikel *Seelenwanderung, I. Religionsgeschichtlich*, Religion in Geschichte und Gegenwart V, Tübingen 1961, sp. 1638. Smlgn. endvidere til hele spørgsmålet den udførligere redegørelse i mit bidrag til belysning af *Reinkarnation og historie. Overvejelser til et omstridt tema i mødet mellem religionerne*, i: *Peder Nørgaard-Højen (red.)*, Kristendommen og de andre religioner, Århus 1988, s. 299 ff. Denne artikel danner overhovedet baggrunden for nærværende refleksioner over forholdet mellem reinkarnationsforestillingen og den kristne opstandelsestro.) De forskellige religiøse systemer kan have mange udformninger og målet for og vejen til menneskets forløsning som følge heraf mangedelt: De kan være *teistiske* og operere med et gudsbegreb, men de kan også være *ateistiske* og ikke have plads til en gud; de kan være *teopantistiske* og stræbe efter den ganske vist fra begyndelsen af bestående, men i kraft af illusionen skjulte enhed med det absolutte, og de kan endelig være *panenteistiske* og begribe forløsningen som menneskets gåen op i Gud. Der kan være dybtgående divergenser mellem de forskellige religioner og religiøse retninger, men fælles for dem alle er sjælevandringens lære, der siden ca. 800 år før vor tidsregning (Upanishaderne) har præget den indiske tænkning.

På indisk grund har ideen om sjælens reinkarnation fra begyndelsen af været forbundet med den såkaldte *karma-lov*, ifølge hvilken menneskets gode som onde gerninger (*karma*) nødvendigvis må have konsekvenser. Alt efter karakteren og kvaliteten af de handlinger, et menneske har udført i livet, reinkarneres dets sjæl i den næste tilværelse i et menneske, et dyr, en plante eller lignende. Karmaloven kræver, at et menneske reinkarneres i en tilværelse efter denne, for ellers ville der ikke være mulighed for i fuldt omfang at sone det onde, det har begået, eller få kompensation for det onde, det har lidt. Hertil kommer, at en etisk fuldkommengørelse som nødvendig forudsætning for den endelige frelse og forløsning kun er tænkelig inden for rammerne af sjælevandringens lære, idet et enkelt liv ikke er tilstrækkeligt til menneskesjælens lutring.

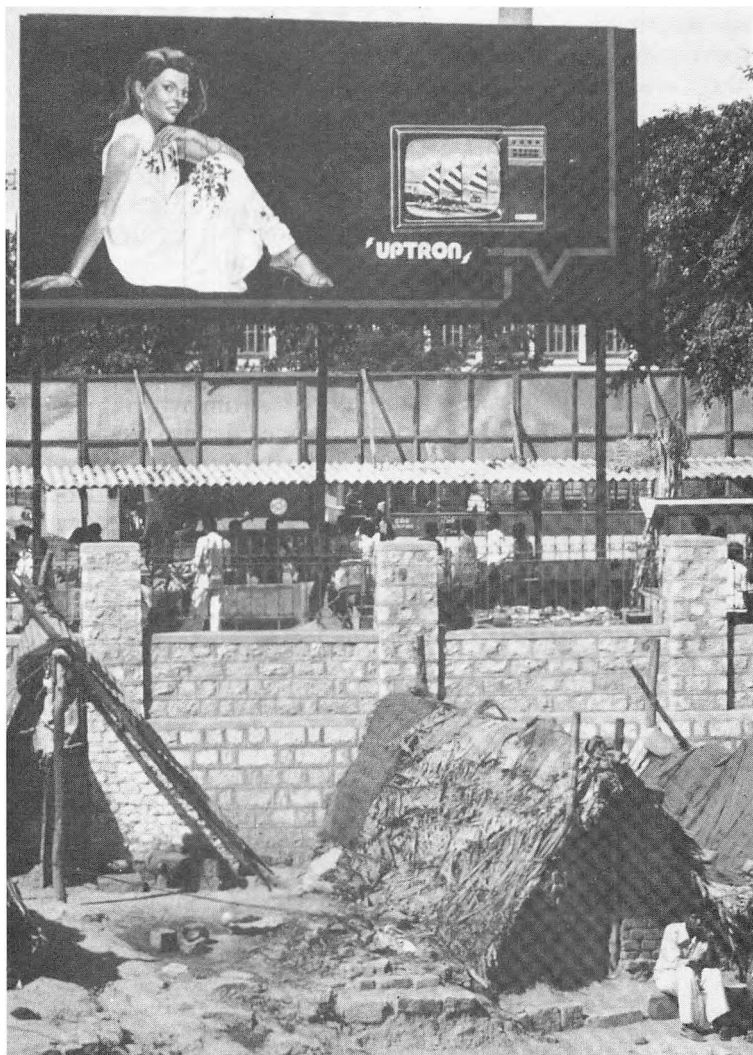
Gengældelse og kompensation på den ene side og menneskesjælens hermed sammenhængende stræben efter perfektion og retfærdighed på den anden side er således motiverne for opretholdelsen af forestillingen om reinkarnationen. Tilværelsen er styret af en jernhård lov om en hårfin retfærdighed, som det ikke blot ikke er tilrådeligt, men simpelt hen ikke muligt at krænke. Et menneske kan umu-

ligt undgå at høste frugterne af det, det sår. Gode gerninger gør mennesket godt, og omvendt gør onde handlinger mennesket ondt. Som det ikke er muligt at springe over sin egen skygge, er det heller ikke muligt at undfly konsekvenserne af de gerninger, man begår. Karma-loven udelukker tilgivelse og nåde og virker strengt deterministisk uden imidlertid dermed (ifølge dens egne tilhængere) at indskrænke viljens frihed. Et menneskes tidligere tilværelse(r) har bestemt arten og indholdet af den nuværende, ligesom denne vil være med til at determinere karakteren af den kommende, men denne determinisme omfatter ikke de enkelthandlinger, som mennesket udfører i løbet af sine successive eksistenser.

Den klassiske karma-lovs gengældelsesfilosofi lyder i vore øren måske ikke specielt tiltalende. Det må imidlertid erindres, hvorfor forestillingen om en så rigoristisk gengældelse og compensation (talionsprincippet, grundsætningen om »lige for lige«) bliver nødvendig i den indiske tænkning. Den kombineres nemlig med menneskets evige og aldrig forstummende tvivl med henblik på – i skyggen af al konstaterbar elendighed og ondskab – at forstå og retfærdiggøre Gud som en retfærdig og kærlig Gud, det såkaldte teodicéproblem, som de indiske tænkere gør krav på at have løse just ved hævdelsen af loven om karma. Tilværelsens iboende lovmæssighed fritager Gud for ansvaret for det onde, der til gengæld i fuldt omfang lægges over på det eneste væsen, der faktisk kan have det, nemlig mennesket. Når det tilsyneladende går den onde glimrende og den gode tilsvarende forfærdeligt, skyldes det ikke en grusom guds luner eller skæbnens tilfældigheder, men det har sin grund i den godes onde gerninger og den ondes gode handlinger i en tidligere eksistens.

Den samme argumentation anvendes med henblik på en forklaring på de helt iøjnefaldende uligheder, hvormed mennesker fødes ind i og starter deres jordiske tilværelse. Nogle fødes i luksus med deraf følgende langt bedre muligheder for et godt og meningsfyldt liv, mens andre kommer til verden under på forhånd så belastende omstændigheder, at de kun kan fremme de laveste instinkter og tilskynde til dispositioner, der blot kan lægge livet øde. Tilsvarende er der enorme forskelle i menneskers genetiske udrustning, hvilket på overfladen tager sig uretfærdigt ud, men som dybest set er resultat af karma-lovens ubønhørighed. Mennesket har kun sig selv at takke for sin skæbne i en tilværelse, der i sidste instans og på trods af alt, hvad der måtte pege i modsat retning, er dybt meningsfyldt.

Denne i tilværelsesordningen liggende lovmæssighed, at menne-

Karma-loven søger at forklare, hvorfor nogle fødes i luksus, mens andre må leve i umenneskelig fattigdom. Foto fra Bangalore, Sydindien.

sket er sin egen lykkes smed, kan simpelt hen ikke ændres. Forbundet som den er med holistiske tendenser peger karma-loven nok på de naturlovsmæssige sammenhænge mellem årsag og virkning, men fokuserer alligevel i praksis stærkt for ikke at sige udelukkende på det individuelle subjekt. Det er ikke medmennesket og omverdenen, men helt afgjort jeget, der sættes i centrum i den karmiske etik. Målet for menneskets åndelige udvikling bliver indsigten i karma-lovens gyldighed, og sigtet med dets moralske modning består tilsvarende i at tage hensyn til denne lov ved udførelsen af dets handlinger. Naturlov og morallov falder sammen, og karma-filosofien kombineres med evolutionsprincippet for at garantere et i første omgang individuelt, men dernæst også universelt bedre liv. Karma-loven bringer orden i tilværelsen og får den lidelse, vi oplever, til at fremstå i et positivt og konstruktivt lys. I helhedens perspektiv, d.v.s. holistisk, er intet så forfærdeligt, at det ikke på en eller anden måde kan vise sig at være godt for noget. Og alt dette er tilmed, som allerede sagt, muligt uden at måtte acceptere en blind skæbnetro og uden at måtte reducere den menneskelige frihed med henblik på de enkelte handlinger. Karma-loven giver mennesket mulighed for at gøre det gode; derfor kan den forenes med udviklingsoptimisme. Men da mennesket *kan* gøre det gode, *skal* og *må* det også; derfor indebærer karma-filosofien måske i sidste instans dog fatalisme.

Reinkarnationslæren og den moderne dansker

Den religiøse udvikling i Øst og Vest har i de senere år eftertrykkeligt sat forestillingen om sjælevandring og karma på dagsordenen for mødet mellem religionerne og kulturerne. Generelt er de vesterlandske samfund blevet multireligiøse i kraft af den etniske mobilitet, der er fremstået som resultat af de voldsomme sociale, økonomiske, politiske, tekniske og kulturelle omvæltninger i tiden efter sidste verdenskrig, og som på så mange måder tillige har ændret den religiøse geografi, også i vor del af verden. Dette har skabt et religiøst tidehvert, hvor kristendommen er trængt i defensiven og kendetegnes af svindende selvbevidsthed, mens ikke mindst Det fjerne Østens store religioner omvendt er ikke mindre i offensiven og virker voldsomt attraktivt på mennesker, som skuffede af en forsagt, rådvild og frygtsom kirkelig forkyndelse er blevet drevet ind i et religiøst tomrum, der netop på den multireligiøse baggrund har uanede synkretistiske muligheder. I den situation virker reinkarnationsforestillingen

helt tydeligt dragende på mange danskere, heriblandt også medlemmer af Folkekirken.

At det forholder sig sådan, kan foruden de nævnte generelle forhold skyldes flere ting, hvoraf der her kun skal nævnes et par. *For det første* er det ikke vanskeligt at forestille sig, at den platoniske metafysiks påstand om sjælens udødelighed og hånd i hånd hermed nedvurderingen af det legemlige kan have banet vejen for ideen om sjælevandring, der i øvrigt også som sådan kan genfindes hos Platon (jfr. ovenfor). Når man betænker, at vor vesterlandske kultur *grosso modo* kan ses som et konglomerat af kristendom og græsk filosofi, og ved, at selv moderne menneskers forhold til døden stadig i høj grad bestemmes af den platoniske idealisme, så er vejen til deres accept af sjælevandringen måske mindre uforståelig. I det mindste på ét enkelt afgørende punkt adskiller moderne tilhængere af reinkarnationslæren sig imidlertid fra de oprindelige, om de nu var af indisk eller græsk observans: Mens disse forstod sjælevandringen som en pinefuld byrde og så forløsningen i den endelige udfrielse af det evige kredsløb, ser den moderne vesterlænding utvivlsomt ofte reinkarnationen som en chance for at få en forlængelse af det jordiske (også legemlige) liv. Vor tids vesterlandske menneske kombinerer på en måde – i princippet umuligt, men faktisk – den platoniske metafysiks tale om sjælens udødelighed med en næsten biologisk materialistisk livshunger og livsmani og fravrister derved den oprindeligt negative og truende forestilling om menneskesjælens evige vandring fra tilværelse til tilværelse en dyb og positiv mening.

For det andet er der efter mit skøn endnu en faktor, der utvivlsomt har lettet vesterlændingen tilegnelsen af reinkarnationslærens fremmede tankegods, idet arven fra Oplysningstiden med dens understregning af fornuft og tolerance – så forbavsende det end kan forekomme – giver mulighed for optagelse af selv så esoteriske former for religiøsitet, som der her er tale om. På den ene side kan læren om sjælevandringen generelt og i henhold til en på indifferentisme baseret religiøs tolerance, der jo var et af rationalismens adelsmærker, være lige så acceptabel som så mange andre bud på en forklaring af menneskets skæbne efter døden, selv om en sådan holdning i sagens natur tvinger én til at relativere sandheden og se bort fra det teologiske sandhedsspørgsmål. Hvilket naturligtvis i øvrigt ikke forstyrrer den, der har fået den religiøse indifferentisme ind med modernismen. På den anden side forekommer læren om reinkarnationen i sin struktur at være logisk og rational. Sjælevandringens relatering til

karma-loven og menneskets hermed givne bundethed til et mønster af gengældelse og compensation taler formodentlig umiddelbart til det naturlige menneske og virker helt sikkert stærkt overbevisende på det rationalistisk skolede menneske. Endvidere er sjælevandringslærens evolutionsoptimisme ikke vanskelig at få til at stemme overens med Oplysningstidens urokkelige tro på menneskets godhed og fornuft, og karma-loven selv kan, så ubønhørlig den end kan forekomme, uden store besværligheder identificeres som den fornuftslov-mæssighed, der ifølge oplysningsfilosofferne karakteriserer tilværelsen. Overbevisningen om, at enhver er sin egen lykkes smed, er ikke en frugt af kristendommen, men så meget mere resultatet af en oplysningstendens, der i kraft af antagelsen af en mennesket iboende fornuftsmæssighed og godhed tør være så optimistisk, at den også tillægger den enkelte den faktiske evne til at skabe sig en lykkelig tilværelse, hvor der i virkeligheden hverken er plads til eller brug for en gud.

Til alt dette kommer *for det tredje*, at den åndelige jordbund, hvori sjælevandringslæren kan fæste rod også i Danmark, for længst kan siges at være beredt af synspunkter, der ganske ofte forekommer f.eks. i Den danske Salmebog, og som måske vanskeligt lader sig integrere i en autentisk opstandelsestro, men til gengæld snarere viser sig i overensstemmelse med forestillingen om sjælens udødelighed. Nogle få eksempler fra Salmebogen (DDS 632, v. 2-3) rækker for at vise denne tendens:

Lær mig, o lille trækfugl, du,
at svinge mig med frejdig hu
til ubekendte strande!

.....

Lær mig, du lette sommerfugl,
at sønderbryde tunge skjul,
som nu min frihed tvinger!
En orm jeg kryber end på jord,
snart flyver højt med lette flor
de gyldne purpurvinger.

Og ikke mindre end Adam Oehlenschläger giver Magnus B. Landstad (DDS 639, v.1) udtryk for sjælens længsel efter endelig at blive befriet for den byrdefulde legemlighed:

Jeg ved mig en søvn i Jesu navn,
den kvæger de trætte lemmer,
der redes en seng i jordens favn,
så moderlig hun mig gemmer.
Min sjæl er hos Gud i Himmerig
og sorgerne sine glemmer.

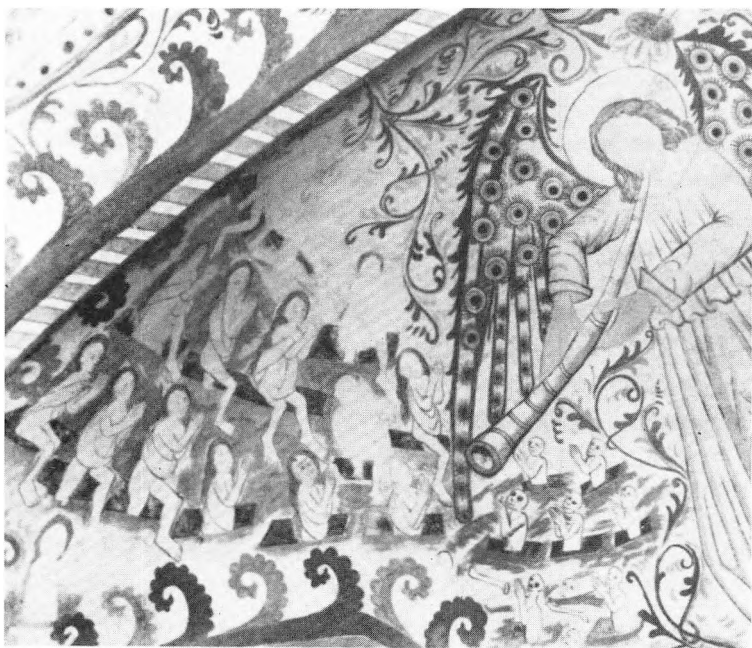
Helt platonisk bliver stemningen i følgende strofe af Gustav Knak (DDS 647, v.1):

Lad os ile
hen til Gud at finde hvile!
Sjælen alt er fuld af længsel,
bytter gerne bort sit fængsel
mod den lyse himmelsal.

Den brug af naturmetaforik, der bliver tydelig i disse eksempler, kendes også fra Det ny Testamente, og de nytestamentlige forfattere kan undertiden bruge billeder, der omend misforstået kan forlede læseren til at antage, at sjælevandringens lære er forenelig med bibelsk kristendomsopfattelse. Johannes kan således understrege, at »hvis hvedekornet ikke lægges i jorden og dør, bliver det kun det ene korn; men hvis det dør, bærer det megen frugt« (Joh 12,24), og på samme linie ligger Paulus, når han skriver, at det, vi sår, først får liv, når det dør (1 Kor 15,36). Denne metaforiske benyttelse af naturens kredsløb har som sagt intet med reinkarnation at gøre, men den kan måske under ugunstige omstændigheder foranledige en overfladisk indlæsning af sjælevandringens lære i det bibelske budskab og således give en rimelig forklaring på, hvorfor mennesker kan acceptere reinkarnationslæren og på samme tid alligevel forstå sig selv som kristne. Hertil bidrager givetvis også, at sjælevandringens forestillinger fra tid til anden er dukket op i den kristne kirkes historie i mere eller mindre tydelig og gennemskuelig skikkelse, f.eks. (måske?) hos den oldkirkelige teolog *Origenes* (185-258), der tit fremdrages af tilhængere af reinkarnationslæren til angivelig støtte af deres teorier. I vor vesterlandske kulturkreds spiller uden tvivl også indflydelsen fra *Rudolf Steiner* og antroposofien en væsentlig rolle som bereder af jordbunden for optagelsen af fremmede religiøse elementer, herunder netop især sjælevandringens lære.

Reinkarnationslæren i lyset af kristen teologi

De nytestamentlige forfattere er bemærkelsesværdigt tilbageholdende med at give konkrete oplysninger om menneskets evige lod, og de informationer, de faktisk giver, er tilmed ikke ganske éntydige. Men alligevel kan man konstatere visse hovedlinier i Det ny Testamente: Med henblik på *læren om mennesket* understreges en helhedsforståelse, der f.eks. ikke tillader opspaltningen i et dødeligt legeme og en uddelig sjæl. Mennesket er en helhed, og som denne helhed går det til grunde ved døden. Med henblik på *læren om frelsen* betoner Ny Testamente med uoverhørlig styrke budskabet om Jesu Kristi og heraf følgende de dødes opstandelse – endog i en sådan grad, at Paulus kan gøre opretholdelsen af dette punkt til kriterium på ret og sand kristendom (1 Kor 15,13-20). Så overbevist Paulus forekommer, når det gælder forvisningen om menneskets opstandelse fra de døde, lige så tøvende er han med en nærmere redegørelse for, hvordan den konkret skal foregå. Ved døden »har vi en bygning, som kommer fra Gud, en bolig, ikke gjort med hænder, en evig, i Himlene« (2 Kor

De dødes opstandelse. Kalkmaleri fra ca. 1450. Egtved kirke.

5,1), og så længe vi lever, »sukker (vi) under et tryk, fordi vi ikke vil afklædes, men overlædes, så det dødelige kan blive opslugt af livet« (v.4). Ved den jordiske tilværelses ophør sker der åbenbart en transformation eller forvandling, om hvis nærmere karakter Paulus imidlertid ikke vover at have nogen mening.

Ny Testamentes budskab er således i det store og hele klart. Når forestillingen om menneskesjælens udødelighed til trods for Bibelens afvisning heraf alligevel har spillet så stor en rolle i kristenhedens historie, som tilfældet er, hænger det som allerede ovenfor konstateret sammen med, at elementer fra den græske og hellenistiske metafysik er optaget i det kristne læresystem i løbet af de første århundreders helleniseringsproces. Når Paulus havde vanskeligheder ved at få grækerne til at tro på opstandelsen, havde det rimeligvis just sin grund i, at disse var fortrolige med forestillingen om sjælens udødelighed. Brydningen mellem de to holdninger (kødets opstandelse og sjælens udødelighed) førte til mange forsøg på at kombinere dem, og den ulykke, som deres integrering har afstedkommet, lider vi stadig under i den kristne kirke. Op gennem århundrederne har den forårsaget megen forvirring, og i virkeligheden danner den som allerede omtalt også baggrunden for, at hypotesen om sjælevandringen stadig kan være så attraktiv selv i kristne sammenhænge. På en måde har denne hypotese fulgt forkyndelsen af evangeliet fra kristendommens første begyndelse, men de nytestamentlige forfattere viste sig resistente over for integreringen af denne som artsfremmed erfarede idé. Nogle har hæftet sig ved, at reinkarnationen ikke er nævnt i Ny Testamente og altså heller ikke udtrykkeligt afvist. Heroverfor må det betones, at det selvfølgelig ikke er tilfældigt, at Bibelen ikke omtaler sjælevandringslæren, for den er der ikke plads til eller overhovedet interesse for, hvis man for alvor hævder troen på opstandelsen. Dennes centrale teologiske placering udelukker al tale om sjælevandring og genfødsel og gør i grunden ethvert yderligere opgør med reinkarnationsforestillingen inderligt overflødigt.

Men lad os se på, hvorledes sjælevandringslæren i øvrigt harmonerer med kristendommens syn på mennesket og frelsen. Som behandlet er *teodicé-spørgsmålet* et område, som har været gjort til genstanden for refleksion i både kristen og hinduistisk tænkning, og vi så, at de indiske teologer og filosoffer mener at kunne løse dette problem under henvisning til karma-loven, der placerer ansvaret for det onde alene på mennesket. Hertil kan man dog vel med rette stille det spørgsmål, om denne påstand ikke i virkeligheden beror på en illu-

sion. Både hinduismen og kristendommen lærer, at mennesket er skabt som et væsen, der er udrustet med en frihed, der tillader det at svigte den moralske orden og handle ondt. Ved henvisning til det ondes forudsætning i en tidligere eksistens når man i realiteten ikke andet end en uendelig søgen efter yderste årsager, der i sidste instans må standse op ved selve den skabende kraft som så alligevel ansvarlig. Det ondes mysterium hører ikke op med at være et kors for tanken, og gåden, at mennesket har frihed også til det onde, løses ikke ad denne vej.

Den egentlige forskel mellem den hinduistisk-buddhistiske og den kristne drøftelse af teodicé-problemet ligger formentlig også et helt andet sted, nemlig i *gudsforståelsen*. Kristendommen forstår i lyset af Jesu Kristi lidelse og død lidelsen og det onde som noget, Gud bekæmper side om side med mennesker og i ubrydelig solidaritet med dem. Den lidende, solidariske Gud, kort sagt *Gud i historien*, er ukendt for Østens religioner, mens han i den kristne kontekst er en forvandlende kraft, der kalder mennesket bort fra al kvietisme ind i aktiv kamp for forandring af den onde verden. Dette fører tillige bort fra den individualisme, som sjælevandringslæren uvægerligt havner i, og orienterer mennesket om den helhed, det er sat til at tjene. Dermed er naturligvis ikke samtlige problemer i forbindelse med det onde og lidelsen løst, men den aktive, næsten aggressive holdning til dem giver mod til ikke at resignere og til i tillid til den medlidende Gud at fortsætte og styrke den kamp mod det onde, der også er hans.

Karma-lovens krav om gengældelse og kompensation i menneskets successive eksistenser medfører ud over det allerede anførte *et andet historiesyn* end det kristne, der forstår tiden og det historiske forløb som den historie, hvori Gud udfører sine handlinger til menneskers frelse. Denne lineære opfattelse af historien forstår den som unik og irreversibel, og just dette, at historien kun kan være fremadrettet og aldrig vendes om (dens irreversibilitet), giver den karakteren af alvor og uigenkaldelighed. *Nu* er det nådens tid og det øjeblik, hvori frelsen sker (dens *kairos*, som det hedder med et nytestamentligt udtryk), og som det derfor for mennesket gælder om at udnytte. Det får kun den ene chance, som denne eneste jordiske tilværelse tilbyder, og kan ikke håbe på en fornyet mulighed for forbedring i den næste. De østlige religioner hævder herimod en cyklisk historieforståelse, der på den ene side indebærer en evig gentagelse af det samme (med filosofen Nietzsches ord: die ewige Wiederkehr des Gleichen), men på den anden alligevel åbner mulighed for det enkelte menneske

for at slippe ud af kredsløbet og blive ét med det absolutte. Det cykliske historiegreb udelukker altså ikke, at historien som individets historie kan have et mål. Derimod afvises den kosmiske fuldendelse, idet det stedse uafsluttede og det aldrig fuldkomne og altid gentagelige jo her hører med til selve verdens begreb.

Historiens karakter af irreversibel og målrettet proces, der får sin meningsfylde ved samtidig at være frelseshistorie, garanterer derimod i det kristne perspektiv en guddommelig fuldendelse af verden og kosmos i Gudsriget. Vejen til dette mål følger imidlertid ikke blot en opadstigende udviklingslinie, men fører lige så ofte gennem kriser og katastrofer. Hvilket dog ikke hindrer den kristne tro i at holde sig det eskatologiske endemål for øje i tiltro til, at også nederlagets og krisens historie er Guds *frelsheshistorie*. Reinkarnation og historie betegner som stikord to hinanden modsatrettede tendenser og positioner: Reinkarnationslæren er i sin grund ahistorisk og vil føre mennesket til enhed med det absolutte ved at befri det fra dets evige binding til det relative. Kristendommen vover at tænke radikalt historisk og således relativere sandheden, idet det relative bliver skuepladsen for Guds frelsheshistorie og stedet for menneskets møde med det guddommelige.

Når et menneske kun har det ene livsforløb til at afgøre sig for eller imod Gud og det gode, er det afskåret fra at tage sin tilflugt til en fornyet tilværelse, sådan som reinkarnationslærens tilhængere jo påstår. Til gengæld kan det så meget mere sætte sin lid til *den guddommelige nåde*, ja må nødvendigvis gøre det, når det erkender, at det ikke formår at opfylde lovens krav. Ikke mindst det kristne historiesyn umuliggør teorien om gengældelse og compensation som konsekvenser af karma-loven, idet denne i grunden står i den skarpest mulige modsætning til kristendommens syn på nåde og tilgivelse. I kristent perspektiv findes der skyld, som mennesker hverken kan eller skal bære ansvaret for, og som derfor kun kan sones ved Guds tilgivende kærlighed. Accepten af reinkarnationshypotesen indebærer efter mit skøn en fatal prisgivelse af den overbevisning om Guds grænseløse tilgivelse og nåde som den lære, hvormed kristendommen står og falder. Tilspidset kan man uden tvivl hævde, at sjælevandringsforestillingen i sin yderste konsekvens kun kan forstås som en del af en forløsningsreligion, der pålægger mennesket pligten og i sidste instans også tilskriver det evnen til at forløse sig selv. Som formuleret ovenfor: Gode gerninger gør et menneske godt, og onde gerninger gør et menneske ondt. Men dette står i diametral modsætning til

Martin Luthers påstand om, at det er et godt menneske, der gør gode gerninger, og omvendt et ondt menneske, der begår onde handlinger. I modsætning til teorien om karma og det evige kredsløb forkynder kristendommen umisforståeligt, at mennesket ikke formår at frelse sig selv, hvorfor Gud i sin nåde bliver nødt til at gøre det. Det er på dette punkt, de største (for ikke at sige uoverstigelige) vanskeligheder opstår, når man forsøger at integrere reinkarnationslæren i den kristne dogmatik.

Opfyldelsen af karma-loven sker ved menneskets moralske vækst og udvikling, der i sig selv kan tolkes som nåde (f.eks. i den antroposofiske tradition). Dette er i kristent perspektiv imidlertid ikke udtryk for stort andet end en moralistisk nådesopfattelse (hvis man overhovedet kan anvende så disparate begreber som nåde og moralisme i en enkelt formel), der sætter lighedstegn mellem nåde og heliggørelse og ikke begriber, at denne er en konsekvens af nåden. Tilmed fordrejes helliggørelsen og dermed også nådesbegrebet i individualistisk retning, så det overses, at nåden gør mennesket udadrettet og tjenstivrig med henblik på det samfund, hvoraf det er del. På kristen grund betyder nåde netop Guds accept af det skabte menneske med det formål at sætte det fri til den tjeneste for næsten, som ved den moralistiske indsnævring udarter til et utåleligt egotrip. Reinkarnationslærens grundprincip er karma-lovens ubønhørighed og naturlovsmæssige universale gyldighed. I modsætning hertil er den bærende idé i kristendommen forestillingen om en guddommelig kærlighed og tilgivelse, der overgår al forstand, og som kalder den, der rammes af den, ind i en fri og ansvarlig tjeneste for Gud og verden.

Nærværende overvejelser kan næppe afsluttes uden at gøre opmærksom på, at reinkarnationslæren implicit afslører et *menneskesyn*, der ligger fjernt fra evangeliets. Den uovervindelige adskillelse mellem sjæl og legeme danner grundlag for en opfattelse af mennesket, der gør den frelsesværdige udødelige sjæl uafhængig af legemet, der ikke overraskende bliver tilsvarende nedvurderet. På den anden side kan det selvfølgelig ikke overses, at reinkarnationsforestillingen lægger vægt på netop sjælens *inkarnation* (iklædning af kød), og at sjælen altså ikke kan være uden en eller anden form for legeme, det være sig i en jordisk krop, et astrallegeme eller lignende. Men det harmonerer dog ikke med den kristne opstandelsestro, hvis inderste anliggende er at holde sammen på mennesket som en helhed af sjæl og jordisk legeme, der *begge* går til grunde ved døden for at blive oprejst i nyskabelsen. Opstandelsestroen ånder en helt anden

respekt for skabelsen og legemligheden, end tilfældet er med sjælevandringens lære, der i det skabte menneskeliv egentlig ikke ser andet end et fængsel, der holder mennesket indespærret i lidenskaberne og dermed fangen i karmas lovmæssighed. Efter det kristne syn består menneskelivets adelsmærke deri, at det er værdigt til at genskabes, omend i og til en forvandlet, transformeret skikkelse. Legemligheden og kropsligheden anses så meget mindre for at være sjælens og åndens fængsel, som de tværtimod betragtes som vitale forudsætninger og udtryk for menneskets liv. Reinkarnationslæren åndeliggør og forflygtiger den legemlighed, som efter kristendommens overbevisning *også* skal nyskabes, når Gud bliver alt i alle.

Konklusion

Så sikkert det er, at vi med ovenstående overvejelser ikke er kirkeligt og teologisk færdige med læren om sjælevandring og reinkarnation, idet adskillige problemer især af filosofisk og psykologisk art ikke har kunnet behandles i denne sammenhæng, så sikkert forekommer det mig, at de fremsatte teologiske refleksioner dog har godtgjort, at reinkarnationslæren ikke med nogen form for rimelig tankemæssig konsekvens lader sig indføje i den kristne dogmatik. Troen på opstandelsen og overbevisningen om sjælens evige vandring og sluttelige udfrielse af materiens favntag indicerer to vidt forskellige, med hinanden uforenelige formuleringer af menneskets fremtidshåb. Skal vi holde os til det, der i vesterlandsk tænkning i årtusinder har været anerkendt som gyldig filosofisk og teologisk argumentation med henblik på sandhedsspørgsmålet, vil det ikke være muligt at danne en antagelig syntese mellem reinkarnationslære og kristendom. Vesterlands filosofiske tradition tænker eksklusivt til forskel fra den orientalske filosofi, der tænker inklusivt. Derfor har vestlig tænkning sat voldsomme og uoverstigelige skel mellem sandhed og løgn, godt og ondt, lys og mørke, mens f.eks. en så fremtrædende repræsentant for orientalsk tænkemåde som Mahatma Gandhi kunne hævde, at han på samme tid kunne betragte sig selv som hindu, muslim, jøde og kristen. En sådan måde at udtrykke sig på ville være utænkelig for en vesterlænding, for hvem Gandhis udsagn set i lyset af vestlig argumentationsmåde næsten kan nærme sig det useriøse. Men Gandhi var naturligvis ikke useriøs, men han tænkte anderledes end vi. Der er en verden til forskel.

Naturligvis vil man kunne rejse spørgsmålet, om en »syntese« mellem det inklusive og det eksklusive og dermed en overvindelse af di-

vergensen mellem sjælevandringenslære og kristendom er mulig og tænkelig. Men det forudsætter en vesterlandsk internalisering af en os totalt fremmed filosofisk og teologisk tænkemåde, som vi, så vidt jeg ser, foreløbig må nøjes med at registrere som værende del af et andetsteds i den filosofiske og teologiske geografi internaliseret system. Som vi stadig tænker, har vi næppe mulighed for at integrere ideen om det evige kredsløb i vor kristne overbevisning om menneskelivets unikke karakter og irreversibilitet og vort syn på mennesket som en ganske enestående skabning, hvis lod det er at leve én gang på jorden og derefter dø (jfr. Hebr 9,27 f), sådan som det så træfsikkert beskrives af *Martin Andersen Nexø* i følgende formuleringer (Ditte Menneskebarn I, København (Gyldendals Tranebøger) 1986, s. 22.): »Hvert sekund fødes der en menneskesjæl til verden. Et nyt lys tændes, en stjerne der måske skal brænde usædvanlig smukt, som i al fald har sit eget, aldrig sete spektrum. Et nyt væsen, der måske skal strø genialitet, måske skønhed omkring sig, kysser jorden; det aldrig sete bliver kød og blod. Intet menneske er en gentagelse af andre eller skal nogensinde selv gentages, hvert nyt væsen ligner de kometer, der kun én gang i al evighed rører jordens bane og en stakket tid drager deres lysende vej henover den – en fosforescensen mellem to evigheder af mørke.«

Man kunne også læse...

Af sognepræst Una Jart

Wergeland og Platon

Den af mine konfirmationsgaver, der gjorde dybest indtryk på mig, var »Henrik Wergelands Dikterkrans« (J.W. Cappelens Forlag, Oslo 1946). Da jeg senere fik en gymnasial Platon-raptus, blev jeg gennem nogle af filosofiens beskrivelser af det hinsidige mindet om de norske digte. Således tanken (»Faidon« 113) om at manddræberes og andre lignende forbryderes lidelser vil ophøre, når de får tilgivelse af den, de har dræbt eller mishandlet (digtet »Cain«). Ligesom de forskellige billeder, hvor al-verden i en stor kredsbevægelse cirkler omkring »Guds Ånd« (»Faidros« 247), kan genfindes i nogle af digtenes forestillinger om det hinsidige. Disse er ofte klart panteistiske, og der kan også findes spor af reinkarnationstanken (»Min lille Kanin«) og forøvrigt også af spiritismen (»H.W. til den døde Peter Krefting, hans Ven«). Retfærdigvis skal det siges, at den norske præstesøn og teolog også har andre bud på, hvordan det forholder sig med døden og det hinsides den – hovedtemaet for hans »Digterkrans«. Wergeland (1808-45) var Norges sene skud på romantikkens stamme; hans venner døde i læssevis omkring ham, og desuden var der også hans egen død (af tuberkulose) at digte om. Selv nu så mange år efter, hvor jeg burde være blevet betydeligt hærdet, kan enkelte af disse digte stadig kalde en tåre frem. H. W's hovedværk, »Skabelsen, Menne-sket og Messias« er en meget ujævn – men sine steder fantastisk flot – blanding af storslået romantisk natursyn, politiske frihedsidealere og en lidt tam udgave af kristendommen, det hele godt blandet om med platonisme, gamle persiske myter samt en masse andet, som nok skulle kunne tiltrække læsere netop i vor postmodernistiske/nyromantiske tid.

Platons forestillinger om det hinsidige ændrer sig en del fra skrift til skrift; men selve reinkarnationstanken bliver han kun mere og mere sikker på. I »Staten« (X, 614) underbygges den – som hos så mange nutidige reinkarnationstilhængere – med en levende persons vidnesbyrd og drastiske beskrivelser af forhold hinsides, der bringer mindelser om »Den tibetanske Dødebog« (dansk overs. foretaget efter en engelsk oversættelse (fra 1927) af Arne Herløv Petersen, Stru-

bes forlag 1982). »*Platons skrifter i Oversættelse*« udgivet ved Carsten Høeg og Hans Ræder, C.A. Reitzels Forlag, 1940, er det standardværk, alle bruger.

Karl Gjellerup

I mange litteraturhistorier kan man læse side op og side ned om den store forfatter Henrik Pontoppidan – gerne efterfuldt af nogle få ligner om, at H.P. da forøvrigt i 1917 måtte dele Nobelprisen med *Karl Gjellerup* (1857-1919).

Blandt denne »ukendte« danske nobelpristagers mange værker er tre, hvori forfatteren i buddistiske gevandter forfægter reinkarnationslæren. Bedst er »*Pilgrimen Kamanita*« (Gyldendal 1906), hvor K.G. med kløgt og poetisk indlevelsessevne udfolder alt det, han har anammet ved læsningen af store tyske lærdes oversættelser af og værker om klassisk indisk litteratur. De tyske romantikere havde skabt en tradition for studiet af klassiske indiske tekster; ofte er de lidt ældre engelske udgaver deraf blot oversættelser fra tysk.

Det er en særlig spøg af K.G., at han i sin næste roman »*Verdensvandrerne*« (Gyldendal 1910) lader en kejtet og støvet-lærd tysk sanskrittalende professor udi indologien optræde som en sympatisk, men ret komisk figur. Romanen er meget uegal; den er fyldt med lærde diskussioner om buddhistiske og hinduistiske religiøse tekster, om Lessing og Schopenhauer, om Byron og Shelley (de har alle fire flirtet med reinkarnationslæren) alt sammen viklet ind i en romanramme i stil med *Rudyard Kiplings* »*Kim*« (V. Pios forlag 1911) og *John Masters* »*Kalis Begær*« (Chr. Erichsens forlag 1953). Til sidst viser det sig, at alle hovedpersonerne har levet før just det selvsamme sted, hvor romanen udspiller sig, og de aner, husker eller bringes ved hypnose til at huske deres tidligere tilværelse. En gammel inder lader tingene udvikle sig og drager derefter bort ad »de høieste Vandregjæs' Veje« sammen med sin guru (hans nevø fra den tidligere tilværelse). Bogens unge mandlige hovedperson bliver forhindret i at gentage en slem fadæse fra fortiden i sit nuværende liv og kan gifte sig med hende, han også elskede i tidligere tilværelser. Kun to er udenfor: professoren er for optaget af sine hinduistiske studier til at forstå »vejen« og huske sin reinkarnation som »vandregåsens« bror. En ung skotte, der er glødende, men uigengældt forelsket i heltinden, får sig en kurv, som hun grunder direkte på reinkarnationslæren. Skotten har selv anet forbindelserne bagud til tidligere liv, og han har selv forstået, at han ikke var med. Han og heltinden har ingen fælles fortid, han er

»som en Stjerne, der har forvildet sig ind i et fremmed Planetsystem«. Han bør give sig til at lede efter sin egen fortids heltinde, thi »den ægte, uimodstaaelige Kjærlighed beroer paa en Gjenkendelse, at den kun er Fortsættelsen af Kjærligheden i et foregaaende Liv«. Brugt på denne måde er rekarnationslæren særdeles praktisk: pige møder dreng og stifter bo og sikrer sig at kunne leve lykkeligt for ever – & ever & ever & ever – after! Slutningen er for hyggelig og borgerlig: en lidt overgearret englænder får sig en trofast ung blond tysk Hausfrau med et rimeligt mål af dannelse og mod på rejselivet; men nogen religiøs løftelse mærkes ikke, dertil er de bortfarende »vandregæs« for fjerne og for udvendigt tegnede.

Tanken om nutiden som en del af en for bestemte individer fælles fortid er autentisk nok ud fra buddhistiske skrifter. Den slemme munk Devadatta, som voldte Buddha så mange bryderier, havde igennem de 500 liv, der gik forud, før han blev Buddha, været levende på samme tid og generet Boddhisatvaen på alle tænkelige måder. I Buddhas sidste liv var Devadatta hans fætter. Allerede fra første færd af var der kappestrid og uenighed imellem dem. En af episoderne opstod, da Devadatta havde skudt en gås, og Boddhisatvaen ville redde den. Denne episode og mange mange andre fra den uhyre omfangsrige buddhistiske litteratur anvender Karl Gjellerup i sit 3 akters legendedrama »*Den fuldendtes Hustru*« (Gyldendal, 1907) med 1 akts forspil, kaldet »Den store forsagelse«.

Yasodhara var Buddhas hustru, med hende havde han sønnen Rahula. Gjellerup bruger hende som hovedpersonen for sit drama, idet han går ud fra en bemærkning i buddhistiske tibetanske skrifter om, at hun forblindet af sin kærlighed til sin store ægtefælle ikke ville erkende sandheden og en tid fortsat håbede, at hun kunne vinde ham tilbage. Men efter nogen tid fik han hende omvendt, og hun begyndte at følge »vejene«. Heller ikke dette tema er virkeligt dramatisk, hvilket nok skyldes, at buddhismen egentligst folder sig ud gennem paradokset, anekdoten og lignelsen – snarere end gennem lange forløb, der kan behandles i dramaform. Det mest drama-egnede er måske begivenhederne før Buddha forlader sin prinsetilværelse og hans bortgang – det som skildres så fremragende i *Per Nørgaards opera »Siddharta«*.

K.G. var præstesøn og teolog og dertil virkelig lærd. Derfor kan man lære meget om buddhismen af de tre bøger, som også er meget behagelige at læse, idet han havde evnen til at »oversætte« andre tiders og andre steders poesi og stil. Derfor kan også hans oversættelse

af »*Den ældre Eddas Gudesange*« (O.G. Philipsens Forlag, 1985) anbefales. Men buddhismen var kun en periode i hans digtning, et af de mange steder han søgte inspiration – ligesom Per Nørgaard også har fundet inspiration i andre kulturer og religioner, således »*Gilgmesh*«.

De fleste forfattere, der har beskæftiget sig med Buddha, har fundet dette afklarende og nærmest beroligende. En undtagelse er *Nikos Kazantzakis* (1883-1957), der her til lands er mest kendt for filmatiseringerne af hans bøger om Zorbas (højt elsket) og Jesus (meget debatteret). I 1922 begyndte han på et drama om Buddha; men ulykkeligtvis var hans indlevelse i Buddhas lære om fornægtelsen af alle begær så voldsom, at den bevirkede en psykosomatisk lidelse, der vansirede den græske forfatters ansigt.

Tibet

Takket være de store danske ekspeditioner er specielt interessen for tibetansk buddhisme stor her i landet. Der findes et væld af danske og oversatte værker. Specielt med henblik på reinkarnation kan – foruden den ovennævnte dødebog – nævnes den meget omdiskuterede, »*Det tredje øje*« af *T. Lopsang Rampa* (Schønbergs forlag 1957 & Strubes forlag 1981) Forøvrigt er tibetanske religiøse forhold beskrevet i en masse tegneserier lige fra katolikken Tintin foretog sin rejse dertil og frem i vor nyreligiøse tid til den serie, der netop fortæller en historie om en reinkarnation af en stor lama. Denne lader sig genføde i Tibet, men i en lille dreng af europæiske forældre. Det første hæfte i serien er *Georges Bess*, »*Den hvide lama*«, *Bind 1* (oversat og håndtekstet af Freddy Milton, Bogfabrikken, 1988). Også filmbranchen gør brug af reinkarnationsmotivet, således – på uforpligtende og munter vis – i »*The Golden Child*« med Eddie Murphy.

Hinduisme

I Karl Gjellerups tre bøger fremkommer den største spænding, idet han konfronterer hinduismen med den nye religion buddhismen. I Indien vandt hinduismen og er Indiens absolut dominerende religion, mens buddhisterne udgør et af landets allermindste religiøse mindretal. Reinkarnationstanken er en vigtig del også af hinduismen; men enkelte steder i gamle religiøse tekster viser, at det måske ikke altid har været sådan. Et berømt sted er Yajnavalkiya-kanda: »4... af hvilken rod vokser så mennesket op påny, når det fældes af døden? 5. Sig ikke af sæden; thi den avles kun hos en levende, lige-

som træet opstår påny af spiren. 6. River man træet op med rode, så kan det ikke spire frem igen; når mennesket fældes af døden, af hvilken rod vokser det så op påny? Den, der engang er født, fødes ikke igen; hvem skulle avle ham påny?» (Citeret efter »*Verdensreligionernes Hovedværker i Oversættelse – De ældste Upanishader – bd. I Brihadaranyaka Upanishad – Taittiriya Upanishad*«, v. Poul Tuxen, Aage Marcus forlag, 1921, pg. 53). Skriftet er forøvrigt også berømt, fordi der i brahmanernes kreds optræder en meget dygtig og modig kvindelig teolog, den lærde Gârgi Vâcaknavî.

Sådan som hinduismen fremtræder i dag er den formentlig den mest rummelige religion i verden; indenfor dens rammer kan alt findes fra det smukkeste og mest ophøjede til det mest groteske og rædselsfulde. Hvad reinkarnationstanken angår, så er denne tanke så selvfølgelig og alment udbredt i den del af verden, at næppe nogen vil spille en hel bog på at forsvare denne tankes rigtighed; sådan som det sker i vor del af verden.

Kipling

I nogle af disse vestlige bøger hævdes det, at Kipling hyldede denne tro, og man fører som bevis fortællingen »*Den bedste Historie i hele Verden*« i »*Udvalgte Fortællinger*« (overs. af A. Halling, V. Pios Boghandel, Povl Branner, 1911). Fortælleren møder en ung engelsk bankfunktionær, der – uden at ane det selv – glimtvist kan huske i hvert tilfælde to af sine tidligere inkarnationer som rorkarl henholdsvis på en græsk triere og et vikingskib. Men at bruge et motiv er ikke det samme som at tro på dets fulde sandhed. Således er »*Hans Stamfaders Grav*« i »*Fire Fortællinger*« (overs. af A. Halling, V. Pios Boghandel, 1906) en munter historie om en ung engelsk officer, der i nogle indiske bjergboeres øjne er en reinkarnation af sin nær deres landsby begravne bedstefader. De tilbeder ham som en gud, selvom reinkarnationen indgyder dem rædsel, når de ser ham på natlige ride-ture på en plettet kæmpetiger. Den unge mand udnytter deres lettroenhed til deres eget bedste og hjælper dem bl.a. ved at dræbe kæmpetigeren. I samme bog som fortællingen om den tåbelige unge bankfunktionær, der mister evnen til at huske sine reinkarnationer ved sin allerførste forelskelse og kys, er der en fortælling, om tre journalister, der overværer en søslanges voldsomme og langstrakte døds-kamp sammen med et helt skibs besætning; men alligevel vil ingen ordentlig engelsk avis trykke den historie. Forfatteren kalder historien »*Et Faktum*«. I begge fortællinger leger Kipling med idéen om, hvad

der ville ske, hvis en skribent faldt over verdens bedste historie, et faktum, men alt for utroligt til at kunne bruges seriøst.

Joan Grant

Den finske forfatter *Mika Waltari* blev berømt for »*Sinuhe Ægypteren*« (overs. Inger Husted Kvan, Vilhelm Priors Forlag, 1948). M.W. havde studeret teologi og filosofi ved universitetet i Helsinki, hans romaner blev rost for deres historiske baggrunds autencitet. Lægen Sinuhe taler ikke om reinkarnation; men det gør den etruskiske præstehersker, der er titelpersonen i »*Turms den udødelige*« (overs. fra svensk af Arne Stevns, Steen Hasselbalchs Forlag 1956), hvordan det forholdt sig med forfatterens personlige overbevisning, ved jeg ikke.

Derimod troede *Joan Grant* 100% på reinkarnation og brugte sine oplevelser af sine tidligere reinkarnationer som udgangspunkt for sine bøger. J.G. var fra en tid, hvor der endnu var overklasse til, hun var belæst, veluddannet, vidende, dannet, desuden velsignet sensuel og med en glubende interesse for sine reinkarnationers og deres omgivelseres tøjmode, mad, kunst og arkitektur. I »*Den vingede Farao*« (overs. af Valdemar Rørdam, J.H. Schultz Forlag, 1938) er hun fortælleren Sekita, søster til Farao, seerske, præstinde og sin brors medregent. Romanen er formentlig en af de første i den romangener, der blev så umådelig udbredt fra begyndelsen af 1970'erne: fortællinger om en regerende dronning eller præstindes liv og hendes rige i en fjern fortid eller fjern fremtid eller på så fjern en geografisk lokalitet som en anden planet.

Feminismen i »*Den røde Fjer*« (overs. af Elsa Gress, Samlerens Forlag, 1947) er mere lige ud af landevejen; bogen er ikke særlig tynget af sin forfatters reinkarnationstro og nogle af dens visdomskorn kunne sikkert med held bruges overfor f.ex. medlemmerne af en blandet spejdertrop for at fremme en reel ligestilling mellem de to køn. Romanen foregår i en amerikansk indianerstamme, hvor et ægtepar bliver høvdinge sideordnet efter begge at have gennemgået krigsuddannelse – og efter at den mandlige af de to høvdinge havde haft en praktiktid sammen med stammens kvinder beskæftiget med kvindearbejde.

»*Fruen til Cloud*« (overs. Paul Garonne, Samlerens Forlag, 1954) er en slags »Rebecca«-roman i Daphne-Du-Maurier-stil, dog er romanens spøgelses ikke indbildning, men den ægte vare. I »*Den vingede Farao*« er talen om reinkarnation enkel og ligetil: hver enkelt person genfødtes og gerne sammen med andre personer, som vedkom-

mende også var tæt knyttet til i sin forrige reinkarnation. Men den skotske borgfrue Marylda er forbundet med det ene spøgelse – ikke blot gennem familiebånd, idet hun er spøgelses Emilies niece – men også fordi hun er en reinkarnation af denne Emilie (pg. 259). Men Emilie er samtidig også til: hun er et genfærd, hendes krop skal begravnes kristeligt, og hun skal forstå, at hun ikke længere har noget at gøre, der hvor hun spøger, men skyndsomt skal begive sig til Himlen. Sammenhængen forklares sådan: »...’så vidt jeg har forstået, så hersker der uenighed blandt de lærde om forskellen mellem sjæl og ånd. Jeg tror, at ånden er det evige jeg, fri for synd og begær, og at sjælen er det, der er tilbage, som ikke er ’af Gud’. Men jeg var ikke klar over, før i går aftes, at en ånd kan sende en lille del af sig selv ned for at blive inkarneret uden at vente på, at de små dele skal opfanges i hovedstrømmen ...du skal forstå... at Emilie og Marylda er to grene på det samme træ..og at træet sandsynligvis har mange andre grene’. ’Mener du, at træet er Gud?’ ’Nej selvfølgelig gør jeg ikke det. Jeg mener, at træet er min ånd, og at dets grene omfatter Marylda og

Tegning: Picasso

Emilie og rimeligvis mange andre..'.« (pg. 231). I »*De mange Liv*« (overs. af Sigrid Møller (eng.udg. 1969) Strubes Forlag, 1986) fortæller J.G. desuden om »det overfysiske legeme« og lærer os at skelne mellem genfærd og »astrale projektioner«. Bogen er skrevet sammen med hendes 3die mand, psykiateren Denys Kelsey. Bogen kombinerer psykiatri, psykoterapi, hypnose og reinkarnationslære på en særdeles salonfähig måde; men bogen er dog også en forløber for 70-80'ernes foreteelser i så henseende.

Reinkarnationstro

Reinkarnationstro er ikke altid helt så ligetil en sag, og det er mennesket heller ikke altid. I »*Videnskaben om det skjulte – fremstillet i omrids*« (overs. af Johannes Hohlenberg, Vidar-Forlaget 1930) forklarer *Rudolf Steiner*, at der er 7 væsensdele i mennesket: 1) fysisk legeme, 2) æterlegeme eller livslegeme, 3) astrallegeme, 4) Jeg, 5) åndsselv, 6) livsånd, 7) Åndsmenneske (pg. 33), hvilke det er, der reinkarnerer og hvordan, forklarer han også (pg. 61 ff.).

Man kan bruge megen tid på sådanne »tekniske« funderinger om menneskets sammensætning. Men vigtigere er det nok at skelne mellem to hovedopfattelser indenfor reinkarnationstroen. Nogle mener, at selvet gradvis gennem gentagne fødsler og død med tiden bliver mere og mere fuldkomment og til sidst opnår den højeste lykke. Andre mener, at selvet er dannet, sat sammen og derfor ikke vedvarende, og tror at det evige kan nås, når selvet afkaster sine mange lag, men at dette tager tid, hvorfor reinkarnation er nødvendig. Den første af de to teorier er den gængse i vesten, og denne opfattelse af livet og dets vanskeligheder som en del af en udvikling, en prøve i et reinkarnationsforløb er til stede i *Jesper Holger Nielsens* noveller og selvbiografiske romaner: »*Skyggedans*« (Holkenfeldt 1989), »*Jamen engle har da vinger*« (Holkenfeldt 1988) og »*Med andre øjne*« (Erichsen 1986).

Blandingsreligioner

Ikke blot Joan Grant, men også mange andre kombinerer reinkarnationstro og spiritisme, ligesom astrologi kan føjes til. Således (en lille dansk mester) *Ove Rosmon*, »*Skriften på Himlen*« (Forlaget Urania 1952) og (en discipel af Swami Narayanananda) *Poul Lauritsen*, »*Reinkarnation og Frihed – med tillæg om astrologi*« (Narayana Press, Gylling, 1984).

Ulykkeligvis har jeg udlånt alle mine bøger af *Madame Blavatski*,

Annie Besant, Rudolf Steiner (bortset fra ovennævnte), Martinus, Emanuel Swedenborg og to af *Ouspenski's* – åbenbart til nogle mennesker, der *ikke* tror på karmalæren; thi nu har de bøger manglet mig i flere år. Men *Annie Besant*, »*Reinkarnation*« (Teosofisk Samfunds danske Forlag, 1920), forklarer sin og Mme B's blandingsreligiøse syn på sagen. Rudolf Steiner brød med teosofien og startede antroposofien, han gør i »*Reinkarnation og karma*«, (Antroposofisk Forlag, 1987) rede for den del af sit meget detaljerede religiøse system. Til den antroposofiske reinkarnationslære hører den tanke, at evnesvage og andre lignende handicappede har valgt denne form for jordisk tilværelse som et led i deres udvikling; dette er en del af baggrunden for det meget store arbejde antroposofferne gør for disse børn.

Den højt uddannede, meget begavede bispesøn *Emanuel Swedenborg* (1688-1772) har mange læsere, og der findes stadig et lille religiøst samfund af hans disciple. Men *Martinus* (egtl. Martinus Thomsen 1890-1981) savner jeg måske endda mere. Han er tilmed ægte dansk, udgået fra landsbyskole i Himmerland og først uddannet som mejerist. Hans hovedværk hedder »*Livets bog, I-VII*« (skrevet fra 1932-60); han blev inspireret til det ved læsningen af nogle teosofiske værker og frem for alt gennem nogle religiøse oplevelser af stor intensitet. Martinus betragtede – som så mange andre religionsskabere af vestlig herkomst – sin religion som en videreudvikling af kristendommen. Martinus har en kreds af trofaste disciple, to af dem har skrevet om vort emne: *Svend Åge Rossen*, »*Døden eksisterer ikke*« (Borgens forlag 1985) og *Kirsten Bang*, »*Nogle tanker om Reinkarnation*« (Strubes forlag 1980). Ikke tilhørende Martinus-kredsen, men med lignende synspunkter, er *Johannes Dragsdahl*, »*Den moderne reinkarnationstanke*« (Brages forlag 1985); cand.teol. Dragsdahl lægger stor vægt på, at nogle fagfolk anvender reinkarnationstanken indenfor psykiatrien, mens cand.psyk. Rossen taler lidt mere forsigtigt derom.

En ny dansk mester er *Jes Bertelsen*. Han blander reinkarnationslære, dybdepsykologi og østlig meditation sammen på en måde, der åbenbart tiltaler mange og har skaffet ham en betydelig discipelskare. Blandt hovedinspiratorerne er Bob Moore (Robert Samuel Moore), Steiner og Jung. J.B's system er under stadig udvikling; blandt hans vigtigste værker er »*Dybdepsykologi I-IV*« (Borgen 1978-83) og »*Kristusprocessen*« (Borgen 1989).

Katolicismen

Det er min overbevisning, at reinkarnationslæren ikke hører til indenfor kristendommen. Som det fremgår af nærværende Stiftsår-bog, er ikke alle i folkekirken enige heri, og også andre af de kristne kirker har deres reinkarnationsforkæmpere – også den katolske kirke! Lederen af Skt. Ansgar boghandel i Bredgade, *Sven Damsholt* går i ledning for reinkarnationslæren i sin pamflet »Svar på Biskop Martensens artikel om reinkarnation og en bemærkning om kirkelige afgørelser« (Sankt Ansgar Forlag 1979) og *Steen Ostenfeld-Rosenthal* går videre med emnet i sin »Kirken har aldrig fordømt troen på reinkarnation« (Sankt Ansgar Forlag 1983).

Beviser

Vi i vesten elsker at »bevise«, og i mange bøger fortælles der om eksperimenter og oplevelser for at »bevise« reinkarnationslærens rigtighed. Berømte er *Morey Bernstein*. »På sporet af *Bridey Murphy*« (overs. Jens Kruuse, Steen Hasselbalchs forlag, 1956) og *Ian Stevenson*, »Tyve tilfælde der tyder på reinkarnation« (Logos 1970).

Hvad *Francoise Hardy* er for astrologien og *Jane Fonda* for gymnastikken, er *Shirley MacLaine* for reinkarnationslæren. Men bibliotekaren fortalte, at jeg lige så godt med det samme kunne opgive at bestille den morsomme og sympatiske filmskuespillerindes bøger: »På dybt vand« (Holkenfeldt 1989) og *Dansen i lyset*« (Peter Aschenfeldt, 1987); thi listen over bestillinger på de to bøger er kolossalt lang. Men der er jo så mange andre bøger til låns – da den venlige bibliotekar kørte en søgning på »reinkarnation« for mig, stoppede printerne først efter 3 meter og 30 cm!

Overordentlig underholdende er *Peter Kjærulff*, »Ringbærerens *Dagbog*« (1. & 2. bog, Bogan 1985). Han husker 20 af sine reinkarnationer og ser en bestemt hensigt, en særlig opgave, der burde løses gennem dem, men som hidtil er svipset. Samtidigt med sin egen reinkarnation genkender han som oftest sin kvindelige elskede og en tredje person, som han elsker, men som ofte svigter ham. Når han er Josef, er denne hans bror Benjamin, som Platon er det Sokrates, som Simon Peter er det apostlen Johannes, som Leonardo er det Michelangelo, som Mozart er det (muligvis) J.S. Bach og som Richard Wagner er det Johannes Brahms.

Hvis reinkarnationer er rigtige, så må de, som husker deres reinkarnationer fra samme periode, huske de samme begivenheder. Det er så heldigt, at Joan Grant har skrevet en roman »*Og Moses blev*

født« (overs. Inger Brønnum, Samlerens forlag 1953), hvori fortælleren er Nebunefer, Ramses II's ældre halvbroder, der har givet afkald på tronen og lever tilbagetrukket på landet optaget af praktiske og åndelige sysler. Ramses får i romanen den idé at bruge sine nætter i en måned på at producere en søn, der skal kunne blive både præst og Farao; den synske Nebunefer skal pege på det barn, som bærer muligheden i sig for at blive denne nye »vingede Farao«. Ramses får hver nat i den måned leveret en ny jomfru, og forelsker sig i den sidste. Det er også hendes søn, der er det forunderlige barn; men skæbningen har føjet det sådan, at moderen er hebræer, på det tidspunkt et foragtet, isoleret og forfulgt folkefærd i Ægypten. I stedet for med det samme at proklamere babyen som sin efterfølger og udsætte den for misundelse, had, intriger, måske endda mordforsøg; så får Ramses maget det så, at sønnen bliver »fundet« i en sivkurv af hans yndlingsdatter, en barnløs prinsesse, der adopterer barnet og ansætter dets moder, den 15-årige Habaka som barnets amme. Peter Kjærulff fortsætter historien, hvor Joan Grant slap, og forklarer at Moses er for Ramses, hvad Michelangelo var for Leonardo og Brahms for Wagner: den som det ikke lykkes at få samarbejdet med. Moses og Habaka forsvinder i spidsen for de emigrerende jøder, og Ramses er fortvivlet. For at beskytte dem, sender han 200 soldater efter hebræerne. Det kommer til at se ud, som om ægypterne bliver skyllet væk af en stigende vandstand. Da jøderne fortæller Moses om det, de tror er deres mirakuløse redning, så burde Moses have irettesat dem; men også i Moses-reinkarnationen fejler han. Alt dette fører Kjærulff videre frem i reinkarnationerne til Wagner. At Ramses blev misforstået og udskreget som jødeforfølger, får Wagner til just at gøre det, han som Ramses anklages for: Wagner skriver »Om Jødedommen i Musikken«!

Kjærulff mener dette og alt det øvrige ganske seriøst, mens *Eiler Jørgensens »Jeg er Henrik Horton«* (Aschehoug Science Fiction serie, 1982) nok mere er ment som underholdning også fra forfatterens side: Henrik, en dansk dreng kidnappes i bussen på vej til Batticaloa i Sri Lanka og føres til Psi-øen, fordi man tror han er en reinkarnation af Einstein. Man har fået fat i den forkerte dreng; men han som måske var Einstein bliver kørt ned og dræbt, da han forlader bussen. På øen bliver Henrik tjener for en forsamling af levende og døde, astrallegemer og reinkarnerede: Napoleon, Dronningen af Tonga, Ouspenski, Eva Delawny, Kirlan, baron von Reichenbach, Platon, Romeo og Julie m. fl. – til sidst slipper de dog drengen løs igen, så han

kan komme hjem til Grønnevej i Virum. Og det er det absolut helt rigtige sted at ende denne tur gennem tid og rum og religiøse systemer, eftersom vi – hvad enten vi tror på tidligere liv i spændende omgivelser, eller vi tager til takke med det ene her og nu – dog alle hører hjemme om ikke i Virum så i den hyggelige og jordnære omegn dertil, som kaldes Danmark.

ACTA
SYNODI DIONYSIANAE
habitaë

Diebus 10.–12. Octobris 1990

Onsdag den 10. oktober 1990 åbnedes Københavns stifts landemode i Københavns Domkirke med en prædiken af provst Karsten Arboe Woll over Matth. 17, 1-9.

Prædiken

Af provst Karsten Arboe Woll

Evangelium: Matthæus kap. 17, v. 1-9

Salmer: 263, 562/149, 204

Den, der har stået på et solbeskinnet bjerg og set dalen nedenfor hyllet i tæt morgentåge, glemmer aldrig det syn. Man står og ser ud over en verden i lys, men ved godt, at der samtidigt dernede i tågen gemmer sig en anden verden, ja, det fascinerende er, at der skjuler sig en del af den samme verden – måske marker og skove, måske en hel by, hvor det pulserende liv forlængst er gået i gang. Men lige nu er det fjernt og uvirkeligt; for ens verden er badet i lys deroppe på bjergsiden.

Peter og Jakob og Johannes havde sammen med de andre disciple fulgt Jesus på hans vej gennem landet fra Galilæa. De har set Jesus både træet og snavset på de støvede veje, og hvem var han egentlig? I kapitlet lige forinden fortæller Matthæus, hvordan Jesus foranstaltede en lille meningsmåling ved at stille disciplene spørgsmålet: »Hvem siger folk, at menneskesønnen er?«. Og svarene var mange og forskellige. Men så sagde Jesus: »Men I, hvem siger I, at jeg er?«. Og Peter havde svaret med lysende klarhed: »Du er Kristus, den levende Guds søn«. Og så hører vi, at Jesus straks derefter forudsiger sin lidelse og død, hvortil Peter må sige: »Gud bevare dig, Herre, nej, sådan må det ingenlunde gå dig«. Og Jesus satte eftertrykkeligt Peter på plads – Peter fattede ikke Guds mening, men kun menneskers: han var så vist ikke i lyset, men igen i mørket.

I dagens evangelium falder tingene til gengæld på plads for de tre disciple, som Jesus havde taget med op på bjerget. Det, som Peter kort forinden i et øjebliks klarsyn havde fået åbenbaret, da han kendte Jesus som Kristus, det ser de nu: Helt bogstaveligt ser de Jesus i et forklarelsens skær – helt bogstaveligt gik der et lys op for dem. Fortid og nutid smelter sammen: Som den første lovgiver på bjerget er Moses der sammen med Jesus, ja, som den ventede forløber for Messias er Elias der også, så fremtiden også er med. Brikkerne falder på plads, sandheden er med eet enkel og klar, alle komplicerede gåder er løst.

Er der noget at sige til, at Peter som talsmand – ikke blot for discipelskaren, men også for alle senere kristne – må udbryde: »Herre,

det er godt at være her – jeg vil gerne bygge hytter til jer, heroppe på bjerget«.

Vi hører ikke Jesus svare, men Guds egen røst lyder fra den lysende sky: »Denne er min søn, den elskede, i ham har jeg velbehag – hør ham!«

Og synet er forbi – da de slår øjnene op, ser de kun Jesus alene. Og han blev *ikke* med dem deroppe. Nej, han fører dem ned ad bjerget igen, ned fra forklarelsens bjerg til livet i verden. Ja, vi hører, at det første, der møder dem, er en epileptisk drengs far, der kommer til dem med alle sine problemer, inclusive en beklagelse over de magtesløse disciple. Jo, de er så sandelig kommet ned på jorden igen!

Se, når jeg har valgt denne tekst her til vor festlige landemodegudstjeneste i Domkirken, så er det fordi jeg synes, at den har så meget at sige til alle os, der kender til kirkens hverdag, ikke mindst her i storbyen.

For den fortæller om Guds lysende herlighed ligesom Davids lovprisningssalme Ps. 138, som vi hørte fra alteret for lidt siden – men det er netop dén herlighed, som Jesus Kristus bragte ind i vor verden til jordens skyggedale. Og ligeså lidt som Peter fik lov at bygge hytter på bjerget og blive dér – ligeså lidt får vi lov at leve i et stadig forklarelsens skær. Ja, tænk blot på, at det kun var 3 af de 12, som fik dette syn at se, og disse tre fik sidenhen besked på at tie stille dermed indtil opstandelsen påskemorgen. Indtil da var de henvist til at vandre videre med Jesus mod Jerusalem og opleve og gennemleve fortvivlelsen og nederlaget langfredag.

Men netop i jordens lave egne var Jesus der – og det er så vigtigt for os at have dette for øje i den hverdag, der ikke er enkel og ukompliceret, hverken derhjemme, på arbejdet eller i kirken.

Indimellem får vi måske glimtene af herligheden at se – pludselig er den der midt i alt det andet, på gaden eller i gudstjenesten. Sådan skrev Grundtvig om det i 1837:

»Sejer! Glæde over glæde!
Nu et lys for mig opgår:
Jesus, du var selv til stede,
nu jeg ved det, hvor og når:
hånd du på mit hoved lagde,
grant jeg ved nu, hvad du sagde,
hvor jeg døbt med dit ord,
hvor du bød mig til dit bord.«
(DDS 373, v. 2)

Jo, lyset gik pludseligt op for den gamle, og han så det hele i den store sammenhæng som disciplene på bjerget.

Sådan skal vi også bede om at få det at se, men vi kan ikke garantere det. Hverken præst eller menighed kan forlange eller forvente at se herlighedens lys hele tiden – ikke engang hver gang vi ringer til gudstjeneste. Som skuespillerforeningens formand i en anden sammenhæng sagde for nylig i en tale: »Den store kunst, de store øjeblikke, kan man ikke abonnere på!«

Men vi kan tro på, at lyset er der. »Tro er fast tillid til det man håber, overbevisning om ting, man ikke ser« – sådan udtrykte forfatteren til Hebræerbrevet det. Og det er den tro og det håb, vi skal holde fast ved: at midt i de kompliserede sammenhænge, midt i vore kampe og tvivl, er Gud lyset og livet. »Nu ser vi jo i et spejl, i en gåde, men da skal vi se ansigt til ansigt. Nu kender jeg stykkevis, men da skal jeg kende fuldt ud, ligesom jeg jo selv er kendt fuldt ud«. Sådan skrev Paulus om den klarhed, der engang skal komme. Og at være kirke er at tro på, at Guds lys gennem evangeliets ord og sakramenterne også midt i al det stykkevise, som vor virkelighed er, kan falde ind over vor gudstjeneste, ind i vor menighed og ind i den enkeltes liv.

Men tilsidst tilbage til billedet af bjerget og dalen: Jeg så for nylig et fotografi netop af sådan en dal hyllet i tåge. Der lå en by dernede – man kunne ikke se den. Men op gennem tågen stak een ting: et kirkespir. Må også vi lære at være kirke sådan, at vi er placeret midt i verden med al dens tåge og mørke, men samtidig er os bevidst, at kirkens virkelighed og vor virkelighed også rager op i Guds strålende lys.

Landemodeberetning 1990

Ved biskop Ole Bertelsen

Vi har i årets løb mistet følgende præster, der i deres sidste embedsperiode var ansat i Københavns stift:

Sognepræst Jørgen Ebbesen, Jesuskirken.

Sognepræst Carl Emil Blem, Nazaret kirke.

Sognepræst Per Bøgsted Erritzøe, Sct. Andreas kirke.

Sognepræst Jens Fassel, Østerlarsker/Gudhjem pastorat.

Vi nævner samtidig professor, dr. theol. Kristen Ejner Skydsgaard, som i en lang årrække ved siden af og i sammenhæng med sin universitetsgerning virkede som præst ved Trinitatis kirke. Professor Skydsgaard var en enestående inspirerende lærer for flere generationer af præster ved sin inciterende og anfægtende radikale evangeliske refleksion. Han var tillige en markant højagtet kender af den romersk/katolske kirke med umiskendelig dyb indflydelse på romersk teologi og på samtalerne mellem lutheranere og katolikker. Ligeledes nævner vi vor fremragende og afholdte stiftskontorchef Steen Danielsen. En glimrende jurist og kirkeligt informeret engageret personlighed. Vidt omkring blandt menighedsrådsmedlemmer og præster beklages hans, synes vi, alt for tidlige død.

Æret være alle disse medarbejders minde.

Færøerne – selvstændigt stift

Tiden var i en vis forstand moden – i alt fald politisk – til at fremsætte lovforslag om oprettelse af Færøerne som selvstændigt stift. Loven er ikke vedtaget endnu. Den er forelagt. Men det er bestemt sandsynligt, at Færøerne pr. 1. november i år er blevet et selvstændigt stift i Den danske Folkekirke.

På Færøerne har der kirkeligt set været delt hjemmestyre, idet man selv varetager kirkernes vedligeholdelse og drift samt kirkegårdene, medens de ca. kr. 6.000.000 årligt til præstelønninger (Fællesfondens 60% andel) og til præsteboliger kommer fra den øvrige folkekirkes ligningsmidler. Det bør fremhæves, at denne økonomiske særordning ikke bliver ændret, skønt det ville være en rimelig konsekvens af oprettelsen af et selvstændigt stift, at pågældende stift i lighed med de

øvrige stifter også selv i realiteten finansierer sine præstelønninger og -boliger.

Nu bliver det en udgift, som for fremtiden bæres af alle de øvrige stifter. Jeg finder det selvfølgelig, at bemærkningerne til lovforslaget burde have fremhævet, at den hidtidige økonomiske særordning fortsætter. Det er endvidere besynderligt, at det ikke siges, hvorfor den opretholdes, og hvorvidt en ændring af ordningen skal tilstræbes i de nærmeste år. Tavsheden på dette punkt kan medføre, at man på Færøerne vil finde, at særordningen først skal ændres, når man får en selvstændig færøsk folkekirke, hvilket jo ikke sker, så længe Grundloven gælder også på Færøerne.

Københavns Stiftsfond

Der er glædeligvis tale om en fortsat stigning i bidragene fra menighedsrådene. I september blev der bevilget tilskud eller garanti på i alt kr. 79.000 til opretholdelse og udbygning af Det religionspædagogiske Studieceners studiesamling, til udgivelse af stiftsårbogen for 1990 samt til stiftspræstekurset i 1991. Stiftsfonden vil imidlertid gerne ud over den situation, at der væsentligt set kun ydes støtte til formål, hvor der er en form for berettiget forventning om et årligt tilbagevendende tilskud. Stiftsfonden vil tillige yde støtte til såkaldte pilotprojekter, herunder projekter, der bygger på en frivillig indsats. Dette skal samtidig ses som en opfordring til at fremkomme med sådanne ansøgninger til stiftsfonden samt øge bidragene til fonden.

Stiftsudvalget for Ydre Mission i Københavns stift

På initiativ af menighedsrådsmedlemmer på Bornholm er der stiftet en særlig ø-komité for Ydre Mission. Pastor Peter Buch i Rønne er blevet stiftspræst for Bornholm. Komitéen sigter på at støtte menighedernes missionsindsats og formidle kontakt mellem de forskellige missionselskaber, som virker på Bornholm. Det sker ved at søge oprettet missionsarbejde de steder, hvor der ikke er noget, og stå for arrangementer, der er større end de enkelte selskabers kredse kan klare alene, og samtidig formidle gode ideer videre til sognene.

Der har været gennemført provstistævne i Søndre provsti i februar omkring arbejdet på Madagaskar. Endelig skal nævnes det årlige stiftsstævne i Grøndalskirken i september, hvor også Madagaskar var på programmet. De 2 tidligere sognepræster i Københavns stift, Anette og Gustav Søager har nu været 3 år som missionærer på Madagaskar og var naturligvis hovedbidragydere ved dette inspirerende

stævne. Gennem den anden stiftspræst for Ydre Mission, Inger Krogh Nielsen, søges impulser givet til de enkelte sogne og deres engagement i mission.

Der henvises i øvrigt til Inger Krogh Niensens beretning side 133.

Det mellemkirkelige arbejde i stiftet

Her henvises til sognepræst Anders Gadegaard's beretning side 128, hvor også udvalgets vedtægter står trykt.

Indledende konfirmandforberedelse

Det er i København af flere grunde vanskeligt at komme igang med den såkaldte forberedende konfirmationsforberedelse på 3.-4. klassetrin. Det kirkeministerielle udvalg for denne forberedelse har netop afgivet en redegørelse og en indstilling til ministeriet. Det er meget glædeligt, at man specielt er opmærksom på det, man kalder det stor-københavnske område. Udvalget indstiller til ministeren, at der sker en udvidelse af dispensationsmulighederne i forbindelse med ordningen, så flere forsøg også kan iværksættes i København.

Stiftsstævne om bibelen

Der planlægges et stiftsmøde i januar/februar 1992 om bibelen eller storbyen og bibelen. I november 1991 kommer formodentlig vor nye bibelovesættelse både G. T. og N. T. Det er en stor og væsentlig begivenhed for os i kirken og i folket. Det er vigtigt gennem et grundigt forarbejde at lægge op til et stiftsstævne, hvor vi skal hjælpes til at bruge og læse bibelen både som enkeltpersoner og i grupper, læse og bruge den som vor kulturs grundtekst og som vidnesbyrd om Guds frelse i Kristus vor herre.

Præstestillinger/pastoratsinddeling

Der har i landemødeårets løb været opslået 19 stillinger, som har været søgt af i alt 235 ansøgere – svarende til et gennemsnit på 12,4 ansøgere pr. opslag, hvilket er en stigning i forhold til sidste år.

Der er nu gennemført den nye ordning, at Kirkeministeriet har delegeret ansvaret for administration af lønbudgettet for præstestillingerne samt disses fordeling til stifterne, d.v.s. til biskopperne, idet der samtidig er givet instruks for Københavns stifts vedkommende om nedskæring af stillinger over de næste 4 år på 6,3. Med udgangen

af 1991 skal den samlede lønsum være reduceret med 2 fulde præstelønninger.

Som jeg nævnte i sidste års landemodeberetning, er det svært at tage ansvar for en stillingsstruktur uden at have indflydelse på antallet af stillinger, så vi argumenterer fortsat for, at storbysituationens klare udfordringer ikke kan imødekommes ved nedskæring af præstestillinger, men der er ingen udsigt til, at en forhandling kan ændre på instruksen fra Kirkeministeriet. Det er ekstra beklageligt, når vi betænker, at vi her i stiftet har nye opgaver, der venter på at blive løst i form af øget kirkelig betjening på vore hospitaler, øget og fornyet indsats i den kirkelige tjeneste for de studerende på Amager f.eks. samt i form af, at en præstestilling kan stilles til rådighed for en mulig skoletjeneste for København og Frederiksberg, som er under overvejelse, og som mange menighedsråd har udtrykt interesse for. Det er da klart, at alt dette kan ikke virkeliggøres under de nuværende vilkår, uden at der sker en omlægning af præsternes tjeneste og i det hele en nyvurdering af provstiernes samlede præstelige betjening og også en overvejelse af nye stillingskategorier, som f.eks. sognemedhjælpere. Det er endvidere klart, håber jeg, at de særlige udfordringer til os i den nuværende situation ikke kun har at gøre med, at der skal ske en nedskæring af stillinger, men også har at gøre med, at omlægningen må have det perspektiv, at den skal sigte på, at nye opgaver kan løses. Det er her stadig uklart, hvad der er de egentlige kriterier for Kirkeministeriets tildelinger af stillinger til de enkelte stifter. Selv om det kan og skal kunne lade sig gøre at revidere den nuværende arbejdsdeling, er det på den anden side uforståeligt, at det ikke er muligt at komme igennem med ønsket om flere stillinger til folkekirken generelt.

Kirke og folk/sogn i 90'erne

Forfatteren, tidl. folketingsmand Poul Dam har for nogle år siden sagt følgende: »Folkekirken behøver ikke at gøre undskyldning for sig selv. Den kan med sikkerhed vedkende sig at være en del af det danske folks liv og dermed et berettiget tilbud til det danske folk i dag. Der er og skal være frihed til at modtage eller afvise tilbuddet, men denne frihed eksisterer faktisk ikke, hvor tilbuddet aldrig når frem. Kirken skal ikke privatiseres. Tværtimod. Den skal frem i offentligheden, og det er kirkefolkets ansvar, at det kommer ud af sin isolation.«

Når det gælder offentlighed, så taler vi også om den danske kirkes

styreform. Staten tager et forvaltningsmæssigt ansvar i økonomisk og administrativ henseende og skaber den fornødne lovgivning. Nægtes kan det ikke, at den nuværende departementchef i Kirkeministeriet, Preben Espersen, med sin nye bog om folkekirkens styrelse, har bidraget til en vis opvågning, idet det bliver meget klart, stadigvæk ud fra folkekirken forstået som forvaltningsapparat, at det formelle styre er statskirkeligt.

Hvad betyder det ude i vore sogne. Ja, blandt meget andet betyder det, at vi er gode til, eller som det er blevet sagt: »Vi er som kirke rustede til at vedligeholde og bygge kirker, holde gudstjeneste, ansætte præster og kirkepersonale, holde kirkegårde pænt i stand, bygge sognegårde med gode lokaliteter og faciliteter for undervisningen af konfirmander, og de fleste præster og deres familier bor udmærket«, men, kan det tilføjes: »Selv om udviklingen går i retning af, at menighedsrådene får større og større mulighed for at bruge deres penge til at virkeliggøre den måde, de synes, der er behov for at være kirke på netop i deres sogn, så er vor kirke kun i yderst begrænset omfang i stand til at tage ungdomsopgaver og sociale opgaver og kommunikationsopgaver op rundt om i sognene« (Paul Honoré).

Og dette er en vigtig sag. Vi har verdensrekord i smukke kirker. Vi vedligeholder, rengør, bygger og restaurerer, og jeg tør nok sige i så dyre domme, at det er aldeles urimeligt, at det er de københavnske kirkeskatteydere, der alene skal stå for alt dette. Vi har noget at vise frem. Men der er ikke noget at vise, når henses til brugen af disse dyrebare klenodier, disse kostbare gæstekamre for vor Herres ånd. Jeg deltager ikke i nogen klagesang over gudstjenestebesøget. Jeg siger kun, at der er et skærende misforhold mellem hvad vi tillader os på orgel- og bygningsområdet, og så hvad vi formår både økonomisk og personligt, når det drejer sig ikke om mursten, men om de levende stene, om kirkens indre liv, om den frihed til at høre evangeliet om Kristus og leve menneskeliv som døbt og i menighedens fællesskab, som er helt afgørende.

Der sker en mærkværdig skævvridning inden for vor kirke i disse år, hvor vi på de områder, der drejer sig om forkyndelsen af Guds ord og om menighedsopbygning, om omsorg for de ensomme og dåbsundervisning til alle dem, som er døbt i menighedens midte, er sat på en sådan smalkost, at man kan få den tanke, at kirken kun kan få midler til dét, som alle kan være enige om, men at der sandt for dyden ikke skal drives mission for skatteydernes penge, som det er udtrykt. Men det er netop ikke dét, der er tale om hér. Der er tale om at virke-

liggøre dén frihed til at høre, som vi i tidens løb har lagt alt for lidt vægt på.

Når jeg siger sådan, vil der straks være nogle, der siger: »Ja, men kære biskop, hvad er det for en ugudelig snak. Din afskyelige vantro, når det drejer sig om, hvorvidt Vor Herre kan klare sig i verden med sit skrøbelige ord, står ham kun i vejen. Fri og bevar os dog vel fra denne indspiste skare ved en kirke, der lægger sig som en Midgårdsorm om Vor Herres eget hus, så de mere fjerntstående føler sig fremmede med det samme, de triner indenfor.«

Men samtidig med, at det er sandt, at uanset hvor sjældent mennesker kommer i forbindelse med deres kirke, skal de have fornemmelsen af, at de ikke er fremmede, men at det er deres kirke, uanset hvor sandt *det* er, så er den påståede forudsætning, at kirken kun kan være folkekirke, og det vil sige opleves som også de sækulariserede kristnes egen kirke, hvis man skyer enhver form for netværk og hverdagsfællesskaber omkring en sognekirke, falsk. Forudsætningen kan opretholdes, hvor fremmedgjortheden over for kirken er forholdsvis behersket. Men vi kender en anden virkelighed i København, hvortil må føjes, at hvor Herrens ånd bygger menighed, dér er det umuligt at vende ryggen til alle de andre. Det er da klart. Evangeliet er et budskab, som det er umuligt at gøre sig til herre over, al den stund det forkynder Kristus som den eneste herre og således forkynder friheden. Ja og fællesskab.

Lad mig vove denne dobbelttese: 1) Menighedens gudstjeneste bærer det hele og er for alle. 2) Kærnemeningen og dens tjenester gør det muligt at nå til alle. Det kan også siges på den måde, at mange præster er blevet totalt modløse, fordi det er, som om de helt alene skal være den synlige kirke i hverdagen. Og så bliver man naturligvis mast totalt. Erik A. Nielsen udtrykker det meget radikalt ved at sige, at når gudstjenestefejringen i folket er i krise, så hænger det i virkeligheden sammen med, at folket er i krise.

At skabe menneskelige fællesskaber i forbindelse med sognets kirke og dens gudstjeneste er ikke at lægge en Midgårdsorm omkring kirken, der forhindrer andre mennesker i at nærme sig den. Det er at udtrykke dét fællesskab, som gudstjenesten selv forudsætter, skaber og udtrykker, fællesskab, hvor mennesker kan mødes, tale sammen og opleve sig tiltalt i en ægte livsoplysning, netop hvad angår deres liv og deres situation. Præsten har en central rolle hér. Men det hviler ikke altsammen på ham. Og de opgaver, vi som præster har i disse fællesskaber, har i al fald intet med kunstig beskæftigelsesterapi for fru-

stredede præster at skaffe. Der er tale om en selvforvaltende menighed, hvori også præsten har en central rolle. Men hvis den enkelte præst tror, at han skal lave det hele, og at kun han kan det hele, så kan menighedens medlemmer i falsk ydmyghed finde på at mene, at denne eller hin opgave er præsten den nærmeste og bedste til at løse. Dette er udslag af præstetyranni og af menighedsdovenskab, slet og ret.

Den folkekirkelige struktur på sogneplan hviler i et samspil mellem det lokalt forankrede menighedsselvstyre og præsteembedet. Det er derfor en klar misforståelse af denne fintmærkende sammenhæng, når der samtidig med tendenser til øget menighedsrådsdemokrati går tendenser i retning af at reducere præstens stilling i menighedsrådene. Hvor dette samarbejde forsømmes, får vi de opslidende trakasserier og spændinger, der medfører, at intet udrettes for alvor med hensyn til at virke i troskab mod den evangelisk-lutherske folkekirke, så den kan frembyde gode vilkår for den kristne menigheds liv og vækst, som det så genialt er formuleret i menighedsrådsløftet.

Men ud over den, jeg havde nær sagt, selvvalgte umyndiggørelse, finder der også en umyndiggørelse sted på andre og væsentlige områder. Man delegerer flere og flere opgaver ud på stiftsplan, men den reelle fastsættende myndighed er naturligvis stadig Kirkeministeriet. Det opleves som en fastholdt centralisme. Men bortset fra, at det er væsentligt at være klart opmærksom på denne centralisme, må jeg alligevel sige, at der er mange flere muligheder i den kirkelige frihedslovgivning, end vi aner, og end vi udnytter. Det er helt afgørende, at menigheden gennem sit valgte råd får muligheder for at få ordentlige rammer omkring det kristne fællesskab både som forkyndende, som undervisende og som tjenende fællesskab.

De ressourcer, der er, slides i for vidt omfang op af ørkesløse og totalt interesseløse diskussioner af den interne navlebeskuende art. Vi savner virkelig i vor kirke en mulighed for at mødes i et fælles samtaleforum fra alle hjørner af kirken, så vi på ægte dansk og ægte evangelisk manér i fuld offentlighed kan yde vort bidrag til uenigheden, skændes om evangeliets rette forståelse og finde ud af, hvordan vi i nutiden kan virkeliggøre troskab mod kirken, så den frembyder gode vilkår for den kristne menigheds liv og vækst.

Hvordan svarer vi i moderne tid som kirke på evangeliets egne udfordringer og på tidens? Her taler vi jo ikke om en utidig tilpasning. Vi taler ikke om en kirke, der skal gøre sig lækker for enhver pris for sin samtid. Vi taler om noget helt andet. Vi taler om en kirke, der skal

have kår, der udtrykker ikke bare dens egen frihed til at forkynde evangeliet, men som udtrykker friheden for mennesker til at høre Guds vældige ord. Det *vil* nå frem. Det *skal* nå frem. I kamp mod ny-religiøse spekulationer og mod en afstumpet offentlig atmosfære, der frembyder slette vilkår for, at evangeliet overhovedet kan høres og forstås. *Dét* ord vil ikke beskyttes. Det vil forkyndes, og det skaber, hvad det nævner. Det er en gåde. Men en gåde, der giver, hvad det siger, og selv skaber betingelsen for at blive hørt og troet. Det kalder vi Helligånden. I kraft af Guds løfter er vi menighed. Kristus er i går og i dag og i 90'erne hele tiden den samme. Vilkårene skifter. At se *dét* og se *dem* og rette sig efter *dét* og efter *dem* er at rette sig efter den Herre, som netop selv ikke skifter, men er den samme.

Kirken i Grønland 1990

Ved vicebiskop Kristian Mørch

Vore bange anelser om at komme til at lide under præstemangel er ved at melde sig for alvor, da tilgangen til præsteuddannelsen ikke har været, som vi har forventet. Dette har blandt andet medført, at Scoresbysund præstegæld stadig er vakant, men betjenes af en overkateket, som jeg omtalte i min sidste beretning. Han udfylder sin plads tilfredsstillende såvel som prædikant som administrator af de løbende opgaver i præstegældet. Et andet præstegæld også i et yderdistrikt, Thule, blev også vakant, da dets præst kom alvorligt til skade under usigtbar slæderejse ved fald ned af en skrænt ved randen af en bræruete. Dette skete i begyndelsen af april måned. Heldigvis er han nu ved at komme til hægterne igen og bliver snart arbejdsdygtig, men vi har forflyttet ham til sydligere beliggende præstegæld, Sisimiut/Holsteinsborg, da han ikke længere kan klare det hårde rejseliv i Thuledistriktet. I min sidste beretning har jeg med glæde skrevet, at vi var begyndt at betjene Pituffik/Thule Air Base fra Sisimiut. Men den præst, som har arbejdet meget samvittighedsfuldt, måtte rejse hjem til Danmark af helbredsmæssige årsager. Vi havde ellers regnet med at nyde godt af hans indsats i den grønlandske kirke, idet han bare efter et halvt års tjeneste var i stand til at tage altertjenesten (på grønlandsk) ved grønlandske gudstjenester. En anden dansk præst, som havde virket i Qaqortoq/Julianehåb rejste hjem i juli og hendes afløser kom den 1. oktober. – Desværre måtte vi også foretage ret kostelige omrokeringer, som vi havde prøvet på at undgå i de senere år, da bare en enkelt forflyttelse plejer at forårsage større »lavineskred«... De vakante præstegæld incl. Pituffik vil blive besøgt med jævnlige mellemrum ikke mindst ved højtiderne.

Planlægningen af nødpræsteuddannelsen skrider godt fremad, så vi regner med at påbegynde den første halvdel af 1991. Den skal vare 2 år. I alt skal der optages 14 studerende, hvoraf halvdelen skal være seminarieuddannede lærere og resten håndplukkes blandt vore dygtigste kateketer. På den måde regner vi med at få dækket det meste af 90ernes behov for præster, men håber, at nogle af vore unge vil vælge det normale præsteuddannelsesforløb.

I tiden fra 13. til 24. august holdt vi præstekonvent på sømandshjemmet i Sisimiut. Det meste af konventet brugtes til kurser i prædi-

kenforberedelse og dogmatisk betonedede emner. Vi har nemlig fået lov til at oversætte Knud Hansens bog, Den kristne tro, til grønlandsk, og jeg mener at vi kommer til at nyde godt af den ikke mindst til undervisningsbrug. Foruden kurser var vi selvfølgelig optaget af emner, der vedrører vort arbejde som præster i andre sammenhænge. Det blev blandt andet påpeget meget klart, at præsterne har for meget kontorarbejde, som går ud over en af vore vigtigste opgaver, det sjælesørgeriske arbejde, og dette skyldes, at de fleste af vore præstekolleger, der er alene i præstegældet, ingen kontormedhjælp har. Kun i 2 præstegæld er der kordegnekateketer; derfor satser vi på at ansætte flere kordegnekateketer for at aflaste præsterne i deres kontorarbejde, så de kan få bedre tid til det sjælesørgeriske arbejde.

Udover præsternes arbejde i sjælesorg har vi landsdækkende telefontjeneste, som betjenes af præsterne i Nuuk/Godthåb. Vi skiftes til at holde nattevagt (fra kl. 19.30 til 07.30) fem gange om ugen. Tilbudet er godt brugt, men svagheden er, at der kun er én telefonlinie, og som følge deraf går vi ud fra, at mange har kaldt os forgæves, da de fleste af vore samtaler plejer at trække i langdrag. Da arbejdet for så få mennesker er ret belastende, er vi begyndt at søge flere frivillige medarbejdere hos socialvæsenet og andre, der kunne være interesserede i at give os håndsækning i dette meget tiltrængte arbejde i et samfund, hvis ydre påvirkning fra den store verden sommetider kan føles meget tung og håbløs, navnlig når det føles som nedbrydende for fællesskabsfølelsen, som kendetegner vort lille samfund. Derfor prøver vi på at spille på flere strenge »for ikke at tabe modet«.

Medens der ikke har været tilgang til den egentlige præsteuddannelse, går det godt med kateket- og organistuddannelsen. I midten af 1991 regner vi med, at 30 kateketelever vil gennemføre deres uddannelse, og på den måde er vi godt på vej til at forsyne alle bebyggelser med gudstjenestelokale med uddannede kateketer, ligesom 4 organistelever vil blive færdige med deres uddannelse nogenlunde samtidigt.

Netop i dag, den 28. september, har vi afleveret forelæggelsesnotat til udkast til landstingsforordning om kirkegårde. I følge dette er det meningen, at anlæggelse og drift af kirkegårde skal overtages af kommunerne, som jeg varslede i min sidste beretning.

I år er Upernavik kirke blevet renoveret og udvidet og blev genindviet 1. juli. Restaureringen af Isortoq kirke i Ammassalik præstegæld forventes fuldført ultimo november, ligesom en mindre kirke i min hjembygd,¹ Ukkusissat, Ummannaq præstegæld, er planlagt at blive

færdig inden udgangen af dette år. Jeg glæder mig til at indvie den, da den gamle kirke på 40 kvadratmeter længe har været for lille i forhold til indbyggertallet, selv om den havde virket stor, da vi var børn og gik i skole der.

2. Pinsedag i år var en stor dag for os her i Nuuk og resten af landet, da et rejsehold bestående af bibelselskabets folk og oversættergruppen afleverede den nye oversættelse af GT.

I de senere år er det glædeligt at kunne mærke menighedsrepræsentationernes aktive deltagelse i menighedsarbejdet; deri tænker jeg, at menighedsrepræsentanterne er blevet gode til at foretage indsamlinger og omsætte de indsamlede midler til kirkeinventar, der hvor det er mest tiltrængt. I nogle af byerne deltager menighedsrepræsentanterne i søndagsskolearbejde.

Også i år har præster, provster og undertegnede gennemført de nødvendige tjenesterejser. Selv om midlerne til hyppigere tjenesterejser er begrænsede og »råbene« fra byderne om at få bedre betjening bliver højere, så de sommetider kan være svære at honorere, er det alligevel rart at mærke, at vi har brug for hinanden for at værne om det fællesskab, der er bærende for os alle.

Kirken på Færøerne 1990

Ved vicebiskop Ejvind Vilhelm

Menighedsrådsvalg

I bekendtgørelse af 3. marts 1989 fastsatte kirkeministeren afholdelse af menighedsrådsvalg på Færøerne til tirsdag den 7. november 1989.

Af de ialt 60 menighedsråds kredse blev der afholdt valg i 6, mens der i resten af kredsene kun blev indleveret en valgliste. Man kunne have ønsket valg i flere af kredsene, men det lave procenttal skal dog ikke opfattes som manglende interesse for det kirkelige arbejde. Adskillige medlemmer har siddet i menighedsrådet i flere perioder og udført et ansvarsbevidst og dygtigt arbejde. En af de opgaver, der påhviler menighedsrådet, er at sørge for kirkens vedligeholdelse. I de senere år har flere af vore kirker fået en omfattende istandsættelse, og takket være bl.a. menighedsrådenes indsats er samtlige kirker på Færøerne i fin stand.

Kirkejubilæum

Den 17. december 1989 fejrede Hósvík kirke 60 års jubilæum. Arkitekt Einar Hansen, København, har tegnet kirken og var menigheden en god støtte under opførelsen af kirken.

Hósvík er en af de mindre bygder med ca. 250 indbyggere. Man havde lang vej til den nærmeste kirkebygd, så om søndagen blev der i de fleste hjem holdt andagt, hvor husfaderen læste en prædiken, og man sang salmerne til pågældende søndage i Kingosalmebogen. I 1897 fik bygden skole, og da samledes man i skolen til degnegudstjeneste, hvor der blev læst prædiken af en postille, især brugte man Albert Leths fra 1847, og senere blev der læst prædikener af C. Moe og Vilhelm Beck. Præsten kom til gudstjeneste nogle få gange om året, og til sognekirken i nabobygden søgte man til de kirkelige handlinger.

I midten af tyverne begyndte man at indsamle midler til opførelse af en kirke, men menigheden var fåtallig, og penge var der ingen, der havde ret mange af, så det syntes at være en uoverkommelig opgave, men man gav alligevel ikke op. Mange støttede sagen, og indsamlinger blev sat i gang, bl.a. foranstaltede De ferslewske Blade i Køben-

havn en indsamling blandt sine læsere, der gav 614 kr. som resultat. Bygdens fiskere gav ofte fortjenesten af en dags fangst.

Hósvík kirkes historie fortæller os om en fåtallig menighed, der i økonomisk trange tider satte alle kræfter ind på at få deres egen kirke. Arbejdet blev påbegyndt i 1926, og 3. s. i adv. 1929 stod kirken færdig til indvielse.

Fire år senere omkom 10 fiskere fra Hósvík, da deres fiskekutter forliste. De havde alle været med til at skaffe bygden sin kirke. Mange enker og 23 faderløse børn blev ladet tilbage. En mindsten over de omkomne fiskere blev rejst tæt ved kirken.

Skole – og orgelindvielse

I det forløbe år er to nye skoler blevet indviet. Den 11. november 1989 i Sørvágur og den 21. februar 1990 i Skála.

Ved gudstjenesten i Mióvágur kirke trinitatis søndag blev et nyt orgel taget i brug. Det er leveret af orgelbygger Christian Kruse, Tórshavn, har 19 stemmer og kostede 1,3 mill. kr. Orglet er en gave fra et medlem af menigheden, der har skænket det til erindring om sin afdøde mand og forældre.

Salmebogen

Arbejdet med den nye salmebog er omsider afsluttet efter ni års arbejde i salmebogskommissionen.

Den første færøske salmebog, »Sálmabók Føroya Fólks«, udkom i 1960 og er siden udgivet uændret i flere oplag. Desuden er der udgivet et par salmetillæg med især fastesalmer.

Salmebogskommissionen på 8 medlemmer med pastor Axel Tór-garó som formand holdt sit første møde den 12. maj 1981 og har siden holdt regelmæssige udvalgs møder som regel af en dags varighed.

Afdøde pastor Zacharias Brimnes gjorde et stort samarbejde af alle de salmer og oversættelser, der i årenes løb er blevet offentliggjort i blade og aviser. Kommissionen har gennemgået ca. 2000 salmer og af dette materiale valgt 592.

Af den gamle salmebogs 431 nr. er ialt 389 salmer medtaget i den nye. Med nogen utålmodighed har man i menighederne ventet på den nye salmebog, men nu er »Sálmabók Føroya kirkju« så udkommet, og vi håber, den får en god modtagelse. Uden tvivl vil den i de fleste kirker blive taget i brug adventsøndag.

Ny bispekåbe

Ved gudstjeneste i Havnar kirke sidste jul blev en ny bispekåbe taget i brug. Kåben er fremstillet af færøsk uld med færøske motiver. Den er tegnet af arkitekt Alan Havsteen-Mikkelsen, vævet af kunstvæverske Tita Vinther og syet af syerske Mona Jensen. Guldsmed Tummas Arge har lavet spændet, der holder kåben sammen foran, i sølv.

Farven er grøn i forskellig schattering, således som vi kender farvespillet i naturen om sommeren. Korsmotivet på kåbens ryg er i gul farve af forskellig styrke omgivet af akelejeblomstens kronblade, der skal symbolisere livet, glæden og håbet, der udspringer fra korset. Bræmmen foran er i mørkebrun farve med motiver fra korudskæringen i de gamle trækirker.

Ydre – Mission

Efter at et rejsehold fra Færøerne i januar 1985 havde været på besøg i Arcot-kirken i Sydindien, blev det aftalt med D.M.S.' bestyrelse, at kredsene på Færøerne som sin særlige opgave skulle støtte missionær Else Krogs arbejde.

Det har været til gensidig glæde.

I marts måned i år var Else Krog på en møderejse på Færøerne, holdt møder og besøgte D.M.S. – kredsene. Hun blev genudsendt til sin tjeneste i Arcot-kirken ved gudstjenesten i Havnar kirke søndag den 18. marts.

Lærer Anita Ellendersen blev udsendt som volontør i Arcot-kirken fra Fámjin kirke den 1. juli og skal i 8 måneder gøre tjeneste som lærer ved en af kirkens skoler.

I anledning af Arcot – kirkens 125 års jubilæum sidste år opfordrede D.M.S.' bestyrelse kredsene på Færøerne at være med til at skaffe midler til en ny kirke i Santhapettai i byen Tirukkoolor. Kirken var budgetteret til at koste 100.000 kr. Ved indsamling på Færøerne blev halvdelen af beløbet skaffet til veje, således at vi i juni sidste år kunne sende Arcot-kirken 50.000 kr. som jubilæumsgave til den nye kirke.

I maj måned havde vi besøg af biskop Ismail Hembron og fru Jubilee fra Santalkirken, der sammen med missionær Óluva Laksá var på en møderejse. Óluva Laksá, der er uddannet lærer, har i mange år arbejdet i Bangladesh og har haft forskellige opgaver i Santalkirken. Hun bliver nu udsendt af Dansk Santalmission via den norske Santalmission støttet af de færøske menigheder.

Præstestillinger

Til sognepræsteembedet i Suduroy søndre præstegæld, hvortil der var tre ansøgere, blev cand.theol. Heri Jógvan Joensen indstillet som nr. 1 og udnævnt fra 1. november 1989. Heri Joensen, der er kandidat fra Reykjavík universitet, blev ordineret og indsat i stillingen ved højmissen den 29. oktober i Vágur kirke, der er præstegældets hovedkirke.

Efter ansøgning fik undertegnede bevilget afsked fra stillingen som vicebiskop for Færøerne med udgangen af august måned 1990. Jeg blev udnævnt til kaldskapellan i Suduroy nordre præstegæld den 7. marts 1950 med bopæl i Hvalba og derefter ordineret i Kaper-naumskirken den 26. marts af biskop Fuglsang-Damgaard. Fra den 1. april 1954 blev jeg ansat som sognepræst i samme præstegæld med bopæl i Tvøroyri.

Efter 23 års tjeneste i Suduroy nordre præstegæld blev jeg fra den 1. juni 1973 udnævnt til sognepræst for Sudurstreymoy præstegæld og vicebiskop for Færøerne, bispeviet i Københavns domkirke den 3. juni af biskop Westergård Madsen og indsat i stillingen i Havnar kirke den 1. juli 1973. Ved deling af Sudurstreymoy præstegæld i to selvstændige præstegæld blev jeg fra den 7. august 1976 sognepræst for Sudurstreymoy østre præstegæld indtil 1. april 1978, hvorefter jeg kun har beklædt stillingen som vicebiskop.

Efter at kirkeministeriet ved bekendtgørelsen af 31. maj 1990 havde udskrevet valg af vicebiskop og fastsat fristen for anmeldelsen af kandidater til 1. august, var der ved udløbet af den fastsatte frist kun anmeldt en kandidat, sognepræst i Sudurstreymoy østre præstegæld Hans Jacob Djóni Debes Joensen, og dermed bortfaldt afstemningen. Af de ialt 408 mulige vælgere ved bispevalget havde 306 som stillere anbefalet Hans Jacob Joensen, hvorefter han ved kgl. resolution af 27. august 1990 er ansat som vicebiskop for Færøerne fra den 1. november 1990 at regne. Imidlertid vil kirkeministeren ved folketingets samling den 2. oktober fremsætte forslag til lov om oprettelse af Færøernes stift. Ifølge lovforslaget udskilles Færøerne fra Københavns stift som et nyt stift, der benævnes Færøernes stift (Biskupsdømi Føroya).

Samtidig oprettes et nyt bispeembede med Havnar kirke i Tórshavn som domkirke, og stillingen som biskop besættes med vicebiskoppen.

Stillingen som kirkebogsførende sognepræst ved domkirken omformes til en stilling som domprovst. Til besøgelse af stiftsøvrig-

hedsforretningerne oprettes en stiftsøvrighed bestående af biskoppen, rigsombudsmanden og landsstyremanden for kirkelige anliggender eller en person, som landsstyremanden udnævner.

Loven træder i kraft den 15. november 1990.

Hans Jacob Joensen bliver bispeviet i Havnar kirke den 25. november af biskop Ole Bertelsen.

Med oprettelsen af Færøernes stift og bispevielsen i Havnar kirke begynder et nyt afsnit af Færøernes kirkehistorie.

Man kender navnet på 38 biskopper fra omkring år 1100 til reformationen, men sandsynligvis nåede nogle af dem aldrig at komme til Færøerne. Ud over navnene ved man kun lidt om dem med undtagelse af biskop Erlendur (1269-1308), der begyndte opførelsen af en domkirke i Kirkjubø, der aldrig blev fuldført og i dag er kendt som »múrurin i Kirkjubø«.

Den sidste af de katolske biskopper, Ámundur Ólavson blev afsat 1538, og Jens Gregersen Riber blev udnævnt til superintendent, den første lutherske biskop på Færøerne, sandsynligvis omkring 1540. På grund af søøvernes hærgen flygtede han 1551 fra Færøerne og blev i 1557 biskop i Stavanger. Kong Christian den Tredje mente, at man da ligeså godt kunne spare bispelønnen, bispeembedet blev nedlagt og Færøerne omdannet til et provsti under Bergen stift. Omkring 1620 bliver Færø provsti lagt under Sjællands stift og fra 1923 under Københavns stift. Stillingen som Færøernes provst blev fra 1. juni 1963 omdannet til en stilling som vicebiskop for Færøerne, og nu forestår oprettelsen af Færøernes stift.

Ved min afgang som vicebiskop vil jeg bringe en varm tak til alle dem, jeg i årenes løb har haft et godt samarbejde med. Tak til menighedsråd, præster, degne, organister og klokkere for den tjeneste, vi har været fælles om; tak til alle i det frivillige kirkelige arbejde, som med glæde giver tid, kræfter og midler, hvor hver især har fået betroet en tjeneste i den kirke, der holder os fast ved Guds rige.

De bedste ønsker og hilsener sendes Landemodet med tak for godt fællesskab og inspirerende samvær gennem mange år.

Det har været en rig gerning, jeg fik betroet, som jeg er taknemmelig for – at være præst og vicebiskop for Færøerne.

Referat af landemodetforhandlingerne den 10. oktober 1990 i Københavns Bispegård

Ved stiftskontorchef Jørgen Christiansen

Forhandlingerne påbegyndtes i Københavns Bispegård onsdag den 10. oktober 1990 kl. 10. Forhandlingerne indledtes med salme nr. 690 i Den danske Salmebog: »Nu rinder solen op af østerlide«. Herefter holdt biskoppen en kort andagt, hvorefter man sang salme nr. 285: »Almindelig er Kristi kirke«.

I forhandlingerne deltog landemodets medlemmer, bortset fra de 2 vicebiskopper og provst Finn Allan Ellerbek, der har 1 års orlov fra stillingen som provst for nordøstre provsti.

Biskoppen bød velkommen til forhandlingerne og overbragte specielt en hilsen fra vicebiskop Ejvind Vilhelm. Biskoppen anmodede herefter domprovst Arne Bugge om at overtage forpligtelsen til at være ordstyrer.

Der var for mødet udsendt følgende emneliste:

1. Godkendelse/supplering af emnelisten.
2. Beretning ved biskoppen – herunder om kirken i Grønland og på Færøerne.
3. Fiscus, Nascous og Biskop Balles Legater.
4. Stiftsårbogen 1991. Indhold, udvalg og redaktør.
5. Stillingsstrukturspørgsmål.
6. Drøftelse af forhandlingsprocedure vedrørende fastlæggelse af tiden for konfirmationsforberedelsen i København
7. Fastlæggelse af forårsprovstemødet 1991.
8. Forslag til program for det udvidede landemøde 1991.
9. Valg af prædikant ved landemodegudstjenesten 1991.
10. Eventuelt.

Ad 1. Godkendelse/supplering af emnelisten.
Emnelisten blev godkendt.

Ad 2. Beretning ved biskoppen –

herunder om kirken i Grønland og på Færøerne.

Kirken i Grønland: Der henvises til vicebiskop Kristian Mørchs skriftlige beretning, som er gengivet i stiftsårbogen side 116.

Kirken på Færøerne: Der henvises til vicebiskop Ejvind Vilhelms skriftlige beretning, som er gengivet i stiftsårbogen side 119.

Provst Erik Norman Svendsen oplyste, at iværksættelsen af planerne om en færøsk kirke i København fortsat beror på, om der fra færøsk side kan skaffes en garanti for et årligt tilskud på 600.000 kr.

Den kapitaløkonomiske situation drøftedes. Stiftsøvrigheden har tidligere fra Kirkeministeriet fået tilsagn om overførsel af et beløb på 20-25 mill. kr., men således at vilkårene for overførelsen afhang af forhandlinger med Roskilde og Helsingør stiftsøvrigheder. Disse forhandlinger er først bragt til en foreløbig afslutning umiddelbart inden landemodet. Som grundlag for et pålæg over for de pågældende stiftsøvrigheder har Kirkeministeriet inden udgangen af oktober anmodet om en realistisk og ajourført opgørelse af stiftets lånebehov for en 5-årig periode.

I budgetterne for 1991 er der afsat 53 mill. kr. til synsudsatte arbejder. Såfremt beskatningsgrundlaget ikke falder drastisk, skulle der være rimelige muligheder for at selvfinansiere arbejderne. De samlede lån androg 17,5 mill. kr., der ikke er specificeret med hensyn til lån i stiftsmidlerne og andre lån.

En række eksempler på påtrængende istandsættelsesopgaver omtaltes, ligesom det samlede lånebehov drøftedes.

Stiftamtmand Henning Strøm fremhævede, at ministeriets krav om opgørelse af lånebehov ikke nødvendigvis betød, at eventuelle lånemidler skulle øremærkes til bestemte formål. Han fandt det væsentligt at få belyst, hvor store private lån, der var optaget ved siden af lån i stiftsmidlerne. Selv om man ikke kunne budgettere uforudsete udgifter, kunne man få et indtryk af disse ved at se bagud. Med andre ord, hvor store havde udgifterne været til uventet istandsættelsesarbejder/restaureringsopgaver i de sidste 3-4 år.

Der henvises i øvrigt til biskoppens udførlige beretning

på det udvidede landemøde, der er gengivet i stiftsårbogen side 108.

Ad 3. Fiscus, Nascous og Biskop Balles Legater.

De forelagte landemodelegater blev godkendt. Det tiltrådtes, at de legater, der hidtil var blevet revideret af sognepræst Carl Michael Petersen, fremtidig blev revideret af stud. theol. Thorkild Jensen.

Ad 4. Stiftsårbogen 1991. Indhold, udvalg og redaktør.

I anledning af, at sognepræst Anders Gadegaard har ønsket at fratræde som formand for redaktionsudvalget vedrørende stiftsårbogen, drøftedes spørgsmålet om ny formand. Sognepræst Jens Arendt, Rønne, udpegedes til redaktør af stiftsårbogen med sognepræst Hans Chr. Sørensen, Lundehus, som teknisk redaktør.

Ad 5. Stillingsstrukturspørgsmål.

Der fandt en omfattende drøftelse af stillingsstrukturproblematikken sted. For tiden arbejdes indgående med at analysere stillingsbehovet i provstierne. I øvrigt henvises til beretningen på det udvidede landemøde, s. 111 ff.

Ad 6. Drøftelse af forhandlingsprocedure vedrørende fastlæggelse af tiden for konfirmationsforberedelsen i København.

På baggrund af Undervisnings- og Forskningsministeriets nye vejledning om fastsættelse af tiden for konfirmationsforberedelsen spurgte provst Erik Norman Svendsen, hvad man gør i København, hvis tiden ønskedes ændret. Vejledningen lagde op til, at alle præster i sogne i Københavns kommune skulle forhandle med kommunen, hvilket ikke var realistisk. Betød det, at forberedelsestiden i København aldrig kunne ændres?

Det vedtoges, at to provster på alles vegne kunne forhandle med Københavns kommune. Hvis kommunen ikke kunne godkende denne forhandlingsprocedure, vil Kirkeministeriet være behjælpelig med en løsning, idet det nuværende regelsæt beklageligvis ikke tager hensyn til situationen inden for Københavns kommune.

- Ad 7. Fastlæggelse af forårsprovstemødet 1991.*
Forårsprovstemødet blev fastsat til onsdag den 13. marts 1991, kl. 13 – 17.
- Ad 8. Forslag til program for det udvidede landemøde 1991.*
Det blev vedtaget at bede overborgmester Jens Kramer Mikkelsen om at holde et foredrag ved det udvidede landemøde over emnet: »Hvor går København hen?«. Overborgmesteren har indvilget heri.
- Ad 9. Valg af prædikant ved landemodegudstjenesten 1991.*
Provst Hans Lundsteen og i hans forfald provst Jørgen Jesen prædikere ved landemodegudstjenesten 1991.
- Ad 10. Eventuelt.*
Biskoppen omtalte, at allehelgensandagterne igen blev gennemført på sædvanlig måde på de københavnske kirkegårde. Folkekirken overtager delvis udgifterne i forbindelse hermed.

Forhandlingerne afsluttedes kl. 16.15.

Rapport fra Det Mellemkirkelige Stiftsudvalg

Ved sognepræst Anders Gadegaard

Det Mellemkirkelige Stiftsudvalg har nu eksisteret i et lille års tid og er langsomt, men sikkert ved at lære sit område at kende og finde sine naturlige arbejds gange.

Opbakningen fra stiftets menighedsråd har været stor og positiv. Mere end 80% afgav deres stemmer ved valget sidste år. Fraregner man det naturlige forfald ved menighedsrådsmøder, peger det på en stemmeprocent blandt de fremmødte på tæt ved 100. På nuværende tidspunkt (nov. 90) har 48 menighedsråd indbetalt 61.343 kr. for 1990 – et pænt resultat, når man tager i betragtning, at det ikke har været muligt at budgettere med denne udgift. Vi håber, flere menighedsråd får plads til et tilskud, når vi nærmer os årets udgang.

Ikke så få menighedsråd har valgt at skrive til os om deres principielt positive indstilling, men at de dog afventer de første resultater af udvalgets arbejde før end de beslutter, om de vil bidrage økonomisk.

Små resultater er der da allerede. Udvalgets vedtægter (se senere) godkendtes endeligt på et møde den 14. februar. Heraf fremgår det, at udvalget ser det som en af sine hovedopgaver at formidle kontakt og bistå med hjælp og råd til menigheder/sogne eller andre kirkelige grupper, som på lokalt plan ønsker forbindelse med andre kirkesamfund. For os at se har to parter med det fundament tilfælles, at de er del af en kirke, en glimrende indfaldsvinkel til at mødes, lære af hinanden og dermed også lære hinanden at kende – også selvom man måske har en helt forskellig kulturel, politisk og social baggrund.

Sådanne kontakter er allerede i enkelte tilfælde etableret. I Klemsker på Bornholm har man i sommer med hjælp fra udvalget fået kontakt til den lutherske menighed i Slupsk i Polen, og det er ved at udvikle sig til et nærmere bekendtskab.

I Kapernaum på Nørrebro havde man allerede kontakt til en østtysk menighed, men manglede økonomisk mulighed for et besøg derfra; det problem har midler fra udvalget afhjulpet. FDF/FPF på Vesterbro har inviteret en gruppe unge fra en kirke i DDR til Vesterbro i november bl.a. v.hj.a. penge fra udvalget. I Frihavns kirke på Østerbro har man bedt os hjælpe med en kontakt til en menighed i

Estland eller Letland, idet man agter at arrangere en grupperejse der-til næste år. Vi sender Niels Bartholdy (Sct. Matthæus, Vesterbro) med Det Mellemkirkelige Råd og Folkekirkens Nødhjælp på en rejse til de baltiske lande 9.-17. nov. bl.a. med henblik på at undersøge mulighederne for nærmere kontakt fra folk til folk og menighed til menighed.

Via Det Mellemkirkelige Råd har stiftsudvalget modtaget invitation til et par konferencer, hvor opholdet betales af arrangørerne. Sognepræst Jens Johansen (Maria, Vesterbro) har været til racismekonference i Paris, arr. af Kirkernes Verdensråd. Og kordegnevnikar Grethe Hamborg (Kastrup, Amager) har deltaget i læresamtaler mellem reformerte og lutherske i Berlin.

Det er indlysende, at når vi modtager den slags invitationer, søger vi at komme bredt rundt i sognene m.h.t. personvalg, men selvfølgelig skal de nødvendige forudsætninger og kvalifikationer være til stede. – Skulle nogen have særlige interesser (eller kende nogen, der har), er man *meget* velkommen til at kontakte os.

Den 19.-21. november får vi vores første opgave af repræsentativ art. Da vil en delegation fra den ungarske lutherske kirke med biskop Béla Harmati i spidsen besøge Københavns stift, og vi har lovet at stå for arrangementet. Det er vores plan, at de skal deltage i en aften-gudstjeneste og et efterfølgende arrangement i en lokal menighed, at de skal høre om forskelligt socialt og diakonalt arbejde i stiftet og på besøg på det teologiske fakultet og i bispegården.

Endvidere er vi igang med at planlægge en **stiftsdag lørdag den 13. april 1991 kl. 14 – 17.30**. Her vil vi invitere stiftets menighedsråds-medlemmer og andre interesserede til en eftermiddag med information og debat om mellemkirkelige emner.

Kirkernes Verdensråd holder generalforsamling i Canada i begyndelsen af '91, og en af de danske delegater er tidl. kirkeminister *Dorte Bennedsen*. Hun vil på stiftsdagen berette om mødets betydning og hendes personlige oplevelse af det. Og formand for Det mellemkirkelige Råd *Britta Schall Holberg* vil fortælle om rådets virke, hvor langt man er kommet, og hvilke intentioner man har med det fremtidige arbejde.

Naturligvis vil der også blive lejlighed til at udveksle erfaringer, stille spørgsmål og debattere forhold omkring det mellemkirkelige arbejde i vort eget stift.

Til sidst gør vi opmærksom på, at her sidst på året udgiver vi et lille blad om mellemkirkelige emner og aktiviteter med relation til Kø-

benhavns stift. Bladet vil blive rundsendt til alle menighedsrådsmedlemmer via formændene. Skulle andre have lyst til at modtage det, kan det rekvireres hos Københavns stiftsøvrighed, Nørregade 11, 1165 Kbh., tlf. 33 13 28 83.

Udvalgsmedlemmernes navne og adresser kan findes side 152.

Vedtægter for Stiftsudvalget for mellemkirkeligt arbejde i Københavns Stift

1. Udvalgets navn er Stiftsudvalget for mellemkirkeligt arbejde i Københavns Stift. Udvalgets hjemsted er København.

Udvalget er nedsat i medfør af bekendtgørelse nr. 471 af 27. juli 1989 om Folkekirkens deltagelse i mellemkirkeligt arbejde.

2. Udvalget har til formål at varetage og inspirere til mellemkirkeligt arbejde i Københavns Stift.

3. Udvalget formidler information om dansk kirkeliv og teologi, om mellemkirkeligt arbejde, om konferencer, kirkebesøg o.a.

Udvalget bistår menigheder i stiftet, som ønsker kontakt med lutherske og andre kirke og menigheder. Udvalget forestår besøg fra udlandet eller til udlandet og hjælper menighedsmedlemmer og præster til deltagelse i mellemkirkelige konferencer.

Udvalget formidler kontakt til mellemkirkelige organisationer som Folkekirkens Nødhjælp, Det Økumeniske Fællesråd, Det danske Bibelselskab, folkekirkelige missionsselskaber, børne- og ungdomsorganisationer, og til andre kirkesamfund i stiftet.

Udvalget indstiller deltagere i mellemkirkelige konferencer til Det mellemkirkelige Råd.

Udvalget træffer i øvrigt selv beslutning om arten og omfanget af sin virksomhed efter formålet.

4. Udvalget kan inddrage særligt sagkyndige til at deltage i udvalgets arbejde og møder uden stemmeret.

5. Til varetagelse af konkrete arbejdsopgaver kan udvalget nedsætte særlige arbejdsgrupper, hvori personer uden for udvalget kan inddrages.

6. Udvalget består af stiftets biskop som født medlem og af 6 valgte medlemmer, 4 læge og 2 gejstlige.

Hvis et medlem dør eller udtræder af stiftsudvalget, indtræder stedfortræderen i udvalget.

Et udvalgsmedlem, der fraflytter stiftet, kan ikke forblive i stiftsudvalget, med mindre udvalget tillader det. Et medlem, der ønsker at udtræde af udvalget, skal have udvalgets samtykke, med mindre medlemmet er fraflyttet stiftet.

Har et medlem forfald, indtræder stedfortræderen i udvalget midlertidigt, hvis det må forventes, at medlemmet er forhindret i at varetage sit hverv i mindst 2 måneder.

7. Udvalget vælger af sin midte formand, næstformand og af eller uden for sin midte tillige kasserer og sekretær.

8. Udvalget vælger blandt sine valgte medlemmer et medlem til Det mellemkirkelige Råd.

9. Udvalgets sekretariatsforretninger og kasserervirksomhed varetages af stiftsøvrigheden.

10. Udvalgets udgifter, bortset fra udgifter i forbindelse med varetagelse af sekretariatsforretningerne og kasserervirksomheden, udredes af de enkelte menighedsråds kirkekasser uden for rådighedsbeløbet.

Inden udgangen af februar måned udsender udvalget et budget for dets udgifter i det følgende regnskabsår til samtlige menighedsråd, de døves menighedsråd og valgmenighedsbestyrelser i stiftet ledsaget af en redegørelse for udvalgets hidtidige og forestående virksomhed.

11. Udvalgets regnskabsår følger kalenderåret. Regnskabet revideres af Rigsrevisionen i lighed med Fællesfondens regnskaber.

Formanden, kassereren, og regnskabsføreren (Stiftskassereren) kan hver for sig kvittere for beløb, der indbetales til udvalget, og underskrive giro- og udbetalingskort.

12. Udvalget træffer beslutning om, hvornår ordinære møder skal holdes, dog holdes budgetmøde inden den 15. februar.

Ekstraordinært møde indkaldes, når formanden, biskoppen eller mindst 2 af udvalgets medlemmer fremsætter ønske derom. Mødet

skal afholdes senest 3 uger efter, at ønsket er fremsat.

Alle møder indkaldes med mindst 14 dages varsel med angivelse af dagsorden. Dagsordenens første punkt er altid: »Godkendelse/supplering af dagsorden«.

13. Udvalgets beslutninger, herunder valg til enkeltposter, afgøres ved almindelig stemmeflerhed. Beslutninger under supplerende punkter på dagsordenen kræver dog absolut flertal. I tilfælde af stemmelighed bortfalder et forslag. Opstår der stemmelighed ved valg til enkeltposter efter to afstemninger, foretages lodtrækning blandt de to, som har opnået højeste stemmeantal.

14. Udvalget er beslutningsdygtigt, når mindst 4 af medlemmerne er til stede.

15. Der føres en beslutningsprotokol ved sekretæren over udvalgets møder. I protokollen opføres, hvem der har været til stede, dagsorden for møderne, de beslutninger, der træffes, samt budgetter og regnskaber.

16. Vedtægtsændringer besluttet med mindst 5 stemmer på to på hinanden følgende møder.

Vedtaget i København den 14. december 1989.

Stiftsudvalget for Ydre Mission

Ved stiftspræst Inger Krogh Nielsen

Stiftsudvalget for ydre mission i Københavns stift har fungeret i 13 år og består af repræsentanter fra de forskellige folkekirkelige missionselskaber og støtteforeninger, samt repræsentanter fra ungdomsorganisationerne KFUM & KFUK, KFUM & KFUK-spejderne og FDF/FPF og desuden repræsentanter fra Distriktsforeningerne af menighedsrådsmedlemmer i København, Frederiksberg og på Bornholm. Stiftets biskop er formand, og biskoppen har udpeget en provst som medlem af udvalget.

Udvalgets formål

Ud fra det synspunkt, at evangeliets udbredelse er hele kirkens sag, ser udvalget det som sit formål at styrke interessen for ydre missions arbejde, at støtte menighedernes missionsindsats og at formidle kontakt mellem de forskellige folkekirkelige missionselskaber, der virker i stiftet. Stiftsudvalget ser det som sin væsentlige opgave at få gjort ydre mission til en naturlig del i sognemenighedernes arbejde bl.a. ved et årligt stævne for hele stiftet, ved stævner i de forskellige provstier, ved udstillinger og konfirmand- og ungdomstræf.

Også i det forløbne år er der blevet arbejdet netop på denne måde.

Årets arrangementer

Provstistævne i Søndre Provsti den 3. februar 1990

blev afholdt i Simon Peters Kirkes menighedslokaler, København S. Emnet var »Madagaskar«. Stiftssekretæren cand.theol. Betty From Jensen indledte med »Glimt fra Madagaskars historie«. Derefter fortalte volontør Mette Samuelson for DMS om et års ophold på Madagaskar (+ lysbilleder derfra). Endelig fortalte Jytte Isgaard om FDF/FPF's projekt (Madagaskar 1986-1989 ligeledes med lysbilleder). Til stævnet havde man desuden en udstilling fra DMS om Madagaskar. Det var et velbesøgt stævne, hvor man på en levende og engageret måde fik noget at vide om arbejdet på Madagaskar.

Provstikomiteen i Søndre Provsti har nu bestået i 3 år og har hvert år haft et stævne for ydre mission.

Kontakt til sognene

Inden for Søndre Provsti har stiftssekretæren i årets løb kontaktet alle sogne i provstiet for at danne sig et indtryk af, hvilke sogne, der allerede er engageret i mission, og hvilke sogne, der er i gang med projekter, eller om man er interesseret i noget sådant.

Desuden er der sendt velkomsthilsener til nye præster i provstiet med orientering om Stiftsudvalget for ydre mission, Ydre Missionsudvalget for Søndre Provsti og Dansk Missionsråds projektmappe.

Provsti eller Ø-komite på Bornholm

Initiativet til en sådan komite kom fra Distriktsforeningen af menighedsrådsmedlemmer på Bornholm, som har en repræsentant i Stiftsudvalget i Københavns Stift. Man havde længe følt behovet for at interessen for ydre mission burde vækkes lokalt og fandt det derfor tjenligt, at der udpegedes en stiftspræst for Bornholm, og Peter Buch, Rønne, blev derfor udnævnt og gik i gang med opgaven. Der sammenkaldtes til stiftende møde i Rønne, hvor man sammen drøftede muligheder og principper og fordeling af arbejdsopgaver. De forskellige folkekirkelige missionselskaber og ungdomsgrupper var med i udvalget. Og man enedes om at samle sig om en ø-komite, hvor begge provstier var sammen om opgaven. Begge provster var til stede og blev i komiteen som medlemmer.

Adskillige arrangementer er blevet gennemført i årets løb, således fastegudstjenester, hvor der samledes ind til arbejdet i Afrika, eftermiddagsmøde for menighedsrådsmedlemmer og præster, desuden et aftenmøde, hvor emnet var Rumænien. Desuden har man haft en bod på torvedagene i turistsæsonen og på forskellige måder fået sagt mission ind i menighedernes hverdag.

Ny Brochure

En ny brochure om stiftsudvalget for ydre mission er nu trykt. Midler dertil har vi modtaget fra Stiftsfonden.

Det årlige stiftsstævne for ydre mission

blev holdt i Grøndalskirken, lørdag den 22. september kl. 14-17. Præsteparret Anette og Gustav Søager, som begge var præster i stiftet, forlod i 1987 Danmark for at blive missionærer i den lutherske kirke på Madagaskar. De er nu hjemme på deres første orlov og var begge i stand til at være med. Desuden var der to unge, der havde været på Madagaskar og taget del i arbejdet der, den ene, Christian Pug-

gaard, ved FDF/FPF projektet og den anden, Bente Hjul Andersen, lige hjemkommet fra arbejdslejr i kirken derude. Gustav Søgers emne var: Dansk præst på Madagaskar – spændende og anstrengende hvad både tale og lysbilleder viste i rigeligt mål. Et panel bestående af Anette og to unge om emnet »Madagaskar som jeg så det« tog os vidt omkring, kultur, sociale forhold og kirken midt i det hele. Intet under at spørgsmålene blev stillet af mange og besvaret kontant af panelet.

Det var en meget inspirerende dag, med en meget levende og engageret forsamlet tilhørersflokk.

Foran os venter nye opgaver, og der skal planlægges om aktiviteter i året som kommer.

Adresser og kontakter, se side 154.

Folkekirkens skoletjeneste – En ny kontaktflade mellem kirke og skole

Ved sognepræst Gert Mogensen

En ny kontaktflade mellem kirke og skole vover vi at kalde den Folkekirkens Skoletjeneste, som har været i støbeskeen i de sidste tre år. Det vover vi, fordi det slet ikke er så forfærdelig mange år siden, at der var en ganske naturlig kontaktflade mellem skole og kirke rundt omkring i det danske land. Langt op i vores århundrede har henholdsvis lærer og præst haft opgaver i hinandens institutioner. Læreren var degn, præsten var censor ved den årlige eksamen. Ingen, og slet ikke børnene, kunne drømme om, at der skulle være nogen egentlig forskel på skolen og på kirken, det var to sider af samme sag.

Men i efterkrigstiden, frem til den nye og meget omtalte skolelov i halvfjerdserne, skete der et brud mellem de to institutioner, som nogen har beklaget, men mange fandt sundt og rigtigt. Under alle omstændigheder kan man tale om, at den kontaktflade, som blev tilbage mellem kirke og skole, alt for mange steder, og ikke mindst i det stor-københavnske område, ikke rigtig kunne bruges til noget konstruktivt. Det blev i bedste fald til en årlig julegudstjeneste for de mindste klasser, hvis eleverne ellers bestemte sig for det.

I dag blæser der mildere vinde mellem de to store institutioner, der begge smykker sig med benævnelsen »folke«, og med den ny undervisningsvejledning i faget kristendom gives der mulighed for at skabe en ny og tidssvarende kontaktflade mellem kirke og skole.

Inden en kort redegørelse for hvad Folkekirkens Skoletjeneste egentlig er for noget, er det nødvendigt at nævne det forløb som førte til, at en arbejdsgruppe af præster i Københavns Stift fandt frem til den model for samarbejde, som kaldes skoletjeneste.

For snart fire år siden blev der i Præsteforeningen arrangeret et ekstraordinært kredsmøde i kreds 1 og 2, de fagforeningskredse som blandt andet tæller præsterne i Københavns og Frederiksberg kommuner. På dette møde blev der talt en hel del om kirkens rolle i lokalsamfundet rundt omkring i bydelene. Man ønskede, at kirken kunne være med til at styrke lokalbevidsthed og lokalfællesskab mellem de borgere, som stadig for hovedpartens vedkommende er medlemmer af folkekirken. I den forbindelse blev skolen nævnt som en naturlig samarbejdspartner.

Kirkens kontakt til de opvoksende generationer var et andet emne som optog præsterne. Det var med bekymring man konstaterede, at kontakten kun bevarede til en minimal brøkdel af hver enkelt årgang. Der var en resignerende holdning til det tidligere så blomstrende frivillige kirkelige børne- og ungdomsarbejde. Det var prøvet så mange gange og så mange steder at blæse nyt liv i det, men uden held. I nogle sogne trivedes det frivillige børne- og ungdomsarbejde fint, men langt de fleste meldinger lød, at det forlængst var gået i stå.

Den indledende konfirmandundervisning på 3. eller 4. klassesetrin, som allerede dengang kørte som forsøg i provinsen, var der ikke mange københavnerpræster, der troede ville kunne fungere i en stor by, hvor lokalsamfundets børn går i skoler, ofte spredt rundt i hele byen og i mindst lige så mange forskellige fritidshjem og pasningsordninger.

Efter det lidet opmuntrende kreds møde besluttede de to kredsbestyrelser, at man ville følge mødet op med et fællesmøde mellem lærere og præster i København. Det fandt sted sent på efteråret 1987. Det blev et møde, som for alvor fik sat skub i tingene. Der var en overraskende stor imødekommenhed fra lærerside overfor tanken om at få etableret et fornuftigt samarbejde til gavn for såvel præster som lærere, kirke som skole, og til glæde for de børn, som der klart fornemmedes et fælles ansvar for.

For at de mange oplysninger og ideer ikke skulle løbe ud i sandet, bestemte kredsbestyrelserne sig for at nedsætte en arbejdsgruppe af præster, der kunne arbejde videre med de mange tanker, som var sat igang. Det var ikke nogen let opgave at få samlet præster med tid og overskud til at gå ind i arbejdet, men det lykkedes at få etableret en gruppe med rimelig repræsentation fra de forskellige bydele, bestående af 6 præster.

Hvordan skabe en ny og tidssvarende kontaktflade mellem to store institutioner, hvis forhold ikke altid har været lige hjerteligt? Ja – det blev arbejdsgruppens opgave, i bestræbelse på at styrke forholdet mellem skole og kirke i storbyens mange lokalområder.

Da var det, at skoletjenestemodellen dukkede op. En Folkekirkens Skoletjeneste med tilbud til lærerne om at gøre brug af de lokale kirker, når der var behov for alternativ undervisning. Skoletjeneste er en betegnelse for institutioner, som langt de fleste lærere kender, agter som noget aldeles værdifuldt og bruger flittigt i deres undervisning. Anderledes i kirkesammenhæng, hvor de flestes viden om skoletjenester begrænser sig til, at det vist nok er noget med Zoologisk

Have og så nogle museer. Det var måske ikke ligefrem det, vi som kirke og præster ønskede os sammenlignet med.

Gennem en nøje undersøgelse af eksisterende skoletjenesters opbygning og funktion fandt arbejdsgruppen ud af, at modellen måtte være brugbar, at den ville kunne tilpasses også de formål og hensigter, som gruppen havde mandat til at arbejde frem imod.

Til forskel fra allerede eksisterende skoletjenester med ét budskab, én institution og to til fire medarbejdere, måtte arbejdsgruppen konstatere, at en folkekirkens skoletjeneste nok ville have ét budskab, men mange institutioner og mindst ligeså mange medarbejdere eller formidlere. Hvordan skulle information og indhøstede erfaringer kunne spredes rundt til alle, både lærere og præster og på en måde, så arbejdsopgaven ikke blev alt for voldsom for præsterne? Hvor enkelt man end kunne tænke sig en skoletjeneste etableret, viste det sig at være umuligt at komme udenom et centralt led, der kunne formidle information til lærerværelser og præsteværelser og medvirke til at fremskaffe nødvendige undervisningsmaterialer.

Det er vigtigt at fastholde, at selvom der nødvendigvis må være en eller anden form for sekretariat centralt, er samarbejdet mellem kirke og skole noget, der foregår lokalt med dyb respekt for allerede eksisterende bånd mellem lokalinstitutioner.

Endelig må man nok regne med, at det bliver nødvendigt med en koordinator i hvert skoledistrikt eller provsti. En præst, valgt blandt kollegerne, til at varetage fordelingen af skoler og kirker, der hvor det ikke er umiddelbart nærliggende at følge sognegrænser. F.eks. er der på Østerbro et lille sogn med to store skoler, mens det store nabosogn slet ikke har nogen skole. Her må opgaverne fordeles i fællesskab og med støtte af en koordinator, og det ekstraarbejde, som opgaven påfører, må kunne placeres under rådighedsordningen, som i forvejen dækker sognepresterens hospitalstjeneste og værnspæsterens tjeneste i forsvaret. Således skulle det under ingen omstændigheder kunne komme til at gå ud over det sogn, pågældende er præst i.

Projektet har løbende været forelagt Københavns Biskop, der har støttet det og medvirket til, at ideen kunne fremlægges for kirkeministeren, der var positivt stemt overfor dette nødvendige tiltag. Ligeledes har arbejdsgruppen haft orienterende møder og forhandlinger med viceskoledirektørerne i København og på Frederiksberg, der begge ser med stor velvilje på projektet, på Frederiksberg med så stor velvilje, at man har givet tilsagn om, at skoletjenestens sekretariat

kan huses på Pædagogisk Center, et sted som lærerne kender, og hvis tilbud lærerne også i andre sammenhænge benytter sig flittigt af.

Men positiv holdning og stor velvilje gør det ikke alene, der skal også økonomi i projektet. Kirkeministeren har derfor lovet at financiere igangsættelsen og driftsudgifterne indtil de sogne, der ønsker at støtte projektet, bruge det og bakke det op økonomisk, via lov om samarbejde mellem menighedsråd, har mulighed for at budgettere de nødvendige penge til projektet.

Derfor har det været glædeligt at konstatere, at omkring 50 menighedsråd i København og Frederiksberg kommuner har vist interesse for projektet, mens kun 4 menighedsråd har fundet projektet ligegyldigt i deres lokalsammenhæng. Det skal understreges, at de beløb som interesserede menighedsråd ønsker at afsætte til projektet, ikke skal tages fra rådighedsbeløbet, og derfor heller ikke vil blokere for de aktiviteter, som menighedsrådene vælger at støtte rundt omkring i sognene.

Det er arbejdsgruppens håb, at de fleste menighedsråd i København og på Frederiksberg vil kunne være sammen i dette forsøg på at få skabt en kontaktflade mellem kirke og skole, som er tidssvarende og brugbar såvel for lærere som for præster i lokalområderne, og til glæde for sognenes trivsel.

Inden man afgør sig for at støtte projektet eller undlade at gøre det, bør man gøre sig klart, at Folkekirkens Skoletjeneste ikke bare er endnu en bureaukratisk nyskabelse, men langt snarere et tiltag, der kan medvirke til, at kirken bliver synlig i barnets verden. Som kirke har vi et ansvar for børnene, ikke blot dem der er så privilegerede, at de har forældre, der finder det nødvendigt at fortælle om kirken og dens budskab, men for alle børn.

Arbejdsgruppen udgøres af: Erik Balslev-Clausen, Heike Friis, Helle Krogh Madsen, Gert Mogensen, Hans Nebel og Mariann Schilder-Knudsen.

Folkekirkens Lønservice

Ved stiftskontorchef Jørgen Christiansen

Da reglerne på løn-, pensions- og skatteområdet bliver mere og mere komplicerede, udgør den lønadministration, der varetages af kirkekasserne vedrørende kirkefunktionærer m.fl., i flere tilfælde en uforholdsmæssig stor belastning af kassererhvervet i menighedsrådene.

Fra årsskiftet 91/92 er der imidlertid mulighed for at få hjælp. I et samarbejde mellem kirkeministeriet, stiftsadministrationerne, Den Danske Provsteforening, Landsforeningen af Menighedsrådsmedlemmer og i samråd med de faglige organisationer er der i 1989 blevet iværksat et udviklingsarbejde med henblik på at etablere en lokal edb-løsning i landets 10 stifter, som kan håndtere de komplekse lønregler.

Den nye serviceordning – Folkekirkens Lønservice – vil blive tilbudt menighedsrådene fra september 91 og med start på selve lønberegningen fra årsskiftet 91/92, og det skal understreges, at der er tale om et tilbud til menighedsrådene.

Folkekirkens Lønservice vil ikke medføre nogen begrænsning i menighedsrådenes kompetence og ansvar på lønområdet, ligesom det heller ikke vil påføre kirkekassen nogen udgifter ud over porto til indsendelse af lønbilag til det lokale stift.

I det følgende skal kort skitseres nogle af de muligheder, Folkekirkens Lønservice indeholder for såvel lønrammelønnede som honorarlønnede kirkefunktionærer. Ud over selve lønberegningen vil ordningen også omfatte tilbud på selve lønanvisningen i form af løn- og pensionsoverførelser via pengeinstitutternes Betalings Service. Det nye lønsystem vil dernæst kunne klare ferieregnskab og afregning af Ferie Giro samt indhentning af skatteoplysninger fra Told- og Skattestyrelsen.

Lønsystemet vil kunne håndtere alle relevante former for ydelser – det vil sige ikke kun løn og honorarer, men også diæter og andre særlige ydelser. Dette indebærer, at lønsystemet vil kunne udskrive en fyldestgørende skatteoplysningsseddel til brug for skattevæsenet ved årets udgang.

Den nye serviceordning medfører endvidere, at løntabeller fremover vil ligge klar til brug hurtigere. Kombineret med lønsystemets

faciliteter til automatisk beregning af efterregulering betyder det, at de nye lønninger vil være tilgængelige hurtigere end tidligere, og at den nødvendige efterregulering vil kunne foretages automatisk af lønsystemet.

Såfremt menighedsrådene måtte ønske det, kan de også vælge kun at udnytte en del af systemets faciliteter.

I løbet af foråret 91 gennemføres et pilotprojekt med inddragelse af ca. 20 menighedsråd, hvor lønsystemet vil blive afprøvet af »rigtige brugere«. Samtidig vil der blive udsendt detaljeret information til alle menighedsråd om, hvorledes den nye serviceordning fungerer, og hvordan man tilmelder sig.

Præster: Tilgang – afgang

1/10 1989 – 30/9 1990

1. Førstegangs-ansatte og forflyttede fra embeder i andre stifter.
2. Embedsskifter inden for stiftet.
3. Afskedigelser.
4. Døde.
5. Forflyttelser til embeder i andre stifter.

1. Førstegangs-ansatte og forflyttede fra embeder i andre stifter

1/10 1989 – 30/9 1990

- 1/10 1989 Ulrich Paul Georg Vogel Konstitueret præst ved Den danske Diakonissestiftelse.
- 1/11 1989 Heri Jógvan Joensen Suderø sdr. præstegæld, sognepræst k/b
- 1/12 1989 Mogens Lindhardt Petersen Sømandspræst i Antwerpen og præst for den derværende danske menighed.
- 1/12 1989 Mogens Lindhardt Vor Frelsers kirke, midl. hjælpepræst
- 1/12 1989 Jørgen Bruun Johannes Døbers kirke sognepræst
- 1/12 1989 Birgit Friis Filipss kirke, sognepræst k/b.
- 1/2 1990 Lise Mortensen Ålholm kirke, sognepræst k/b.
- 1/2 1990 Tage Johannes Rasmussen Vigerslev kirke, sognepræst.
- 1/2 1990 Knud Vad Vor Frue kirke, delt. midl. hjælpepræst til 31.1.1991.
- 1/3 1990 Lisbeth Inga Smedegaard Andersen Holmens kirke, sognepræst.
- 1/5 1990 Finn Risum Helligånds kirke, delt. midl. hjælpepræst til 30.4.1991.
- 1/5 1990 Jesper Høgenhaven Flintholm kirke, sognepræst.
- 1/5 1990 Elisabeth Øllgaard Mariendals kirke, sognepræst.
- 1/6 1990 Erik Ejvind Thordahl Jørgensen Pedersker og Åker sogne med forpligtelse som k/b i Pedersker.

- 15/6 1990 Elisabeth Møller Larsen Fungerende sømandspræst i Tokyo-Yokohama og præst for den derværende danske menighed til 1.10.1990.
- 1/8 1990 Hans Henrik Fuglsang-Damgaard Enghave kirke, fungerende sognepræst til 30.11.1990.
- 1/8 1990 Erik Hviid Larsen Bethlehem kirke, andenpræst.
- 1/8 1990 Birgitte Bjørn Kristensen Skt. Andreas kirke, delt. midl. hjælpepræst til 31.7.1991.
- 15/8 1990 Peter Birch Petersen Grøndals kirke, sognepræst.
- 1/9 1990 Henrik Bo Jacobsen Kingos kirke, konstitueret sognepræst med forpligtelse til Brønshøj sogn til 31.8.1991.
- 15/9 1990 Lissi Rasmussen Sct. Johannes kirke, delt. midl. hjælpepræst til 30.9.1991.

2. Embedsskift inden for stiftet

1/10 1989 – 30/9 1990

- 1/10 1989 Margrethe Tranberg Timotheus kirke, sognepræst.
- 1/11 1989 Christian Bjørn Landberger Skelgårds kirke, delt. midl. hjælpepræst.
- 1/12 1989 Ida Marie Brandt Vor Frelzers kirke, sognepræst.
- 1/1 1990 Jenny Duvier Liisberg Gethsemane kirke, sognepræst k/b.
- 1/2 1990 Hanne Storebjerg Utterslev kirke, sognepræst k/b.
- 15/2 1990 Elisabeth Friis Sørensen Skt. Johannes kirke, sognepræst og præst ved De gamle By og plejecentret Sølund.
- 1/3 1990 Lisbeth Müller Lindevang kirke, fungerende sognepræst.
- 1/4 1990 Peter Konggaard Sundby og Højdevang kirker, sognepræst.

- 1/7 1990 Mogens Munk Lindevang kirke,
sognepræst k/b.
- 1/7 1990 Jens Robert Boje Tagensbo kirke, fungerende
sognepræst til 30.6.1991.
- 1/8 1990 Johan Aage Petersen Maria kirke, sognepræst med
forpligtelse som
korshærspræst.

3. Afskedigelser 1/10 1989 – 30/9 1990

- 30/11 1989 Jens Kristian Enevoldsen Utterslev kirke.
- 30/11 1989 Ralf Bjarke Thorp Vor Frelsers kirke.
- 31/12 1989 Henning Talman Tagensbo kirke.
- 31/1 1990 Anette Jensen Flintholm kirke.
- 31/5 1990 Provst Ove Berg Lindevang kirke.
- 30/6 1990 Carl Michael Petersen Frederiksberg slotskirke.
- 31/7 1990 Holger Schierff Fredens kirke
- 31/8 1990 Vicebiskop Ejvind P. Vilhelm Færøerne
- 30/9 1990 Ole Godtfredsen Skt. Markus kirke.

4. Døde 1/10 1989 – 30/9 1990

- 15/10 1989 Poul Jørgen Ebbesen Jesuskirken
- 9/2 1990 Prof., dr. theol.
Kristen Ejner Skydsgaard Trinitatis kirke,
Kbh. Universitet
- Febr. 1990 Carl Emil Blem Nazaret kirke.
- Marts 1990 Per Bøgsted Erritzøe Sct Andreas kirke
- 26/7 1990 Jens Fassel Østerlarsker/Gudhjem
pastorat.

5. Forflytninger til embeder i andre stifter 1/10 1989 – 30/9 1990

- 1/11 1989 Jens Erik Juhl Jakobsen Bogense pastorat,
sognepræst k/b.
- 1/5 1990 Signe Dorthe Voldby Græse-Sigerslevvester pasto-
rat, sognepræst k/b.
- 1/8 1990 Hardy Lund Olesen Vordingborg pastorat,
sognepræst k/b.
- 1/9 1990 Lull Ross Vallensbæk pastorat,
fungerende sognepræst.

Landemodeberetning fra 1/10 1989 – 30/9 1990

Der har i det forløbne landemodeår været afholdt i alt 5 ordinationer med tilsammen 12 ordinander. I samme periode har der i Københavns stift været opslået i alt 19 præstestillinger. Disse stillinger har været søgt af i alt 235 ansøgere – et gennemsnit på 12,4 ansøgere pr. opslag.

Der har ingen genopslag været.

Ledige embeder/ansøgertal 1/10 1989 – 30/9 1990

Holmens kirke, sognepræst	20
Vor Frue kirke, deltidsbeskæftiget midlertidig hjælpepræst	15
Skt. Johannes kirke og De gamles By og Plejecentret Sølund, sognepræst	8
Flintholm kirke, sognepræst	26
Lindevang kirke, sognepræst (konstitution)	13
Mariendals kirke, sognepræst	25
Helligåndskirken, deltidsbeskæft., midlertidig hjælpepræst	9
Pedersker og Åker pastorater, sognepræst med forpligtelse som k/b i Pedersker	7
Lindevang kirke, sognepræst k/b	12
Tagensbo kirke, sognepræst	8
Skt. Andreas kirke, deltidsbeskæftiget midlertidig hjælpepræst	9
Kingos kirke, sognepræst med forpligtelse til at bistå provst Karsten Woll i Brønshøj kirke (konstitution)	3
Frederiksberg Slotskirke, sognepræst k/b	16
Grøndals kirke, sognepræst	20
Maria kirke, sognepræst med forpligtelse til at gøre tjeneste som korshærspræst	11
Sct. Johannes kirke, deltidsbeskæftiget, midlertidig hjælpepræst	6
Fredens-Nazaret pastorat, sognepræst k/b	9
Skt. Markus kirke, sognepræst k/b	15
Aaker pastorat, sognepræst k/b	3
<hr/>	
I alt	235

Kirkejubilæer 1/10 1989 – 30/9 1990

1/10 1989 Godthåbs kirke	80 år
8/10 1989 Aalholm kirke	50 år
19/1 1990 Helligkors kirke	100 år
6/5 1990 Kristkirken	90 år
24/6 1990 Tejn kirke	50 år
3/6 1990 Hans Egedes kirke	60 år

Nedlagte embeder 1/10 1989 – 30/9 1990

Eliaskirken	hjelpepræst
-------------------	-------------

Oprettede embeder 1/10 1989 – 30/9 1990

1/4 1990 Sundby og Højdevang kirker	sognepræst
---	------------

Navne og adresser

Biskop Ole Bertelsen, Nørregade 11 1165 København K	33 13 35 08
Stiftamtmand Henning Strøm, Nannasgade 28 2200 København N	31 85 42 00
Københavns stiftsadministration, Nørregade 11 1165 København K Tlf.: 33 13 35 08 (bispekontoret) 33 13 28 83 (stiftsøvrigheden) 33 12 40 40 (stiftskassereren) Giro nr. 5 91 00 05	
Stiftskontorchef, amanuensis, cand.jur. Jørgen Christiansen	lokal 237
Stiftsfuldmægtig, cand.jur. Anne Margrethe Andersen	lokal 223
Stiftskasserer Frank Menzel	lokal 241
Grethe Herss	lokal 220
Lili Jespersen	lokal 231
Sysette Rosengreen	lokl 235
Joan Brodersen	lokal 225
Anne Margrete Hvass/Inge Wulff Christensen	lokal 226
Birte Amsinck	lokal 242
Kirsten Frisenvang	lokal 243
Jørgen Nielsen	lokal 244
Tina Thorsted	lokal 246
Portner Ole Hilden	lokal 229
Københavns kirkelige budgetkontor, Nørregade 11 1165 København K Budgetprovst Jørgen Jessen Mogens Østergaard Jensen	33 13 62 14
Provster: Domprovst Arne Bugge, Fiolstræde 8 1165 København K	33 14 74 32
Provst Claus Harms, Holmens Kirke Holmens Kanal, 1060 København K	33 11 37 40

Provst Finn Allan Ellerbek, Bragesgade 35 2200 København N	31 86 09 39
Provst Erik Norman Svendsen, E.C. Hammersvej 8 2791 Dragør	31 53 01 80
Provst Jørgen Jessen, Vesterbrogade 46, 3.th. 1620 København V	31 24 17 42
Provst Hans Lundsteen, Dronningensvej 25 2000 Frederiksberg	31 87 45 83
Provst Karsten Arboe Woll, Brønshøj Kirkevej 6 2700 Brønshøj	31 28 00 43
Provst Hans Hermansen, Chr. Bergs Allé 3 2500 Valby	31 16 13 68
Provst Henning Hansen, Snorrebakken 54 B Knudsker, 3700 Rønne	53 95 32 95
Provst Børge R. Pedersen, Rønnevej 46 Bodilsker, 3730 Neksø	53 98 83 44
Feltprovst Jens Rode, Kastellet 16 2100 København Ø	33 15 13 06
Flyverprovst Vilhelm E. Værge, Grove Præstegaard 7540 Haderup	97 14 30 73

Provstiudvalgene:

Vor Frue provsti: Formand domprovst Arne Bugge
Cai Svendsen, Hvedemarken 19, 2860 Søborg
Arne Zeltner, Lundegårdsvej 25, 2900 Hellerup
Christian Poulsen, Egely Allé 4 B, Slagslunde, 3660 Stenløse
Peter Windfeld, Sirgræsvej 76, 1.th., 2770 Kastrup

Holmens provsti: Formand provst Claus Harms
Aage Deleuran, Carl Johansgade 1, 2100 København Ø
Jørgen Ougård, Følfodvej 200, 2300 København S
Elisabeth Hertz, Willemoesgade 50, st., 2100 København Ø

Københavns nordøstre provsti: Formand provst Finn Ellerbek
Knud Cardél, Ryparken 50 st., 2100 København Ø
Helge Juul Nielsen, Vølundsgade 32, 1.th., 2200 København N
Jenny Bisgaard Larsen, Tagensvej 35, 2.tv., 2200 København N
Ellen Bodil Christensen, Lundtoftegade 84 st.tv., 2200 Kbhvn. N

Københavns søndre provsti: Formand provst Erik Norman
Svendsen

Anne Knudsen, Kastanievej 28, 2791 Dragør
Axel Carlsen, John Tranums Allé 13, 2770 Kastrup
Knud Aksel Jensen, Gl. Kirkevej 134, lejl. 213, 2770 Kastrup
Rolf Kallesøe, Gyldenlakvej 20, 2300 København S

Københavns vestre provsti: Formand provst Jørgen Jessen
Haldis Jeppesen, Ernst Kapersvej 18 st.tv., 2450 København SV
Mogens Nissen, Rytterhusene 72, 2620 Albertslund
Hans Ove Jensen, Sønder Boulevard 122, 4.th., 1720 København V
Paul Wandt, Sønder Boulevard 129, st.tv., 1720 København V

Frederiksberg provsti: Formand provst Hans Lundsteen
Erik Rønnow Larsen, Nitivej 3, 2000 Frederiksberg
Gerd Pelle Hansen, Bernhard Bangs Allé 3, 2000 Frederiksberg
Povl Eiler Hansen, Vibeholmen 2, 2500 Valby
Leif Bjørn Sørensen, Glahns Allé 33, 4., 2000 Frederiksberg

Bornholms vestre provsti: Formand provst Henning Hansen
Poul Møller Gregersen, Stengade 63, 3700 Rønne
Bernt Kristian Lind, Storegade 21, 3790 Hasle
Dagmar Westh, Hallebakken 11, Knudsker, 3700 Rønne
Robert Peter Kure, Assereng 3, 3770 Allinge

Bornholms østre provsti: Formand provst Børge R. Pedersen
Jens Otto Dam-Larsen, Klinteby Kirkevej 2, 3730 Neksø
Arne Kjøller, Gudhjemvej 66, 3760 Gudhjem
Birthe Kjøller, Lærkevej 11, 3751 Østermarie
Erik Dam Nygaard, Møllevænget 3, 3730 Neksø

Bispebjerg-Brønshøj provsti: Formand provst Karsten Woll
Carl Emil Nielsen, Nøkkerosevej 26, 2400 København NV
Hans Georg Hegelund, Trekløvervej 3 B, 2400 København NV
Jens-Ole Termansen, Skovgårds Allé 101, 3500 Værløse
Viggo Petersen, Grønnemose Allé 28, 2400 København NV

Valby-Vanløse provsti: Formand provst Hans Hermansen
Erik Nielsen, Perlevej 34, 2650 Hvidovre
John Birkemose Nielsen, Lørenskogvej 18, 2610 Rødovre
Poul Nedergaard, Nystedvej 23, 2500 Valby

Stiftsøkonomiudvalgets medlemmer:

Vor Frue provsti:

Cai Svendsen, Hvedemarken 19, 2860 Søborg. 31 67 34 37

Holmens provsti:

Iris Friland, Harald Kildesvej 10, 4.tv., 2500 Valby. 31 30 25 01

Sommeradresse: Irisvænget 30, Tjørnebjerg, 2750 Ballerup

Københavns nordøstre provsti:

Knud Cardél, Ryparken 50, 2100 København Ø. 31 20 39 17

Københavns søndre provsti:

Axel Carlsen, John Tranum Allé 13, 2770 Kastrup. 31 50 28 41

Københavns vestre provsti:

Haldis Jeppesen, Ernst Kapersvej 18, st.tv., 2450 København SV.

31 31 68 86

Frederiksberg provsti:

Kjeld Ivar Arnberg, Mariendalsvej 85, 2000 Fr.berg. 31 34 33 45

Bornholms vestre provsti:

Bernt K. Lind, Storegade 21, 3790 Hasle. 53 96 41 86

Bornholms østre provsti:

Jens Otto Dam-Larsen, Klinteby Kirkevej 2, Ibsker, 3730 Nexø.

53 99 40 64

Bispebjerg-Brønshøj provsti:

Carl Emil Nielsen, Nøkkerosevej 26, 2400 København NV.

31 56 10 91

Valby-Vanløse provsti:

Poul Nedergaard, Nystedvej 23, 2500 Valby. 31 46 86 56

Kgl. Bygningsinspektører:

Kgl. bygningsinspektør, arkitekt m.a.a. David Bretton-Meyer,

Tuborg Havnevej 7, 2900 Hellerup. 39 27 14 11.

Område: Frederiksberg kommune (Frederiksberg provsti) samt Københavns kommune bortset fra de til arkitekt Gehrdt Bornebusch henlagte kirker, jvf. nedenfor.

Kgl. Bygningsinspektør, arkitekt m.a.a. Gehrdt Bornebusch,

Frederiksholms Kanal 16 B, 1220 København K. 33 13 35 19.

Område: Bornholms amt, Københavns amt (herunder Dragør og Tårnby kommuner, der udgør en del af søndre provsti) samt i Køben-

havns kommune: Den resterende del af søndre provsti samt følgende kirker: Brønshøj kirke, Vanløse kirke, Hyltebjerg kirke, Utterslev kirke, Grøndals kirke, Adventskirken, Ansgarkirken, Bellahøj kirke, Husum kirke, Husumvold kirke og Tingbjerg kirke.

Bygningskonsulenter:

For præstegårde i Københavns og Frederiksberg kommuner:
Arkitekt m.a.a. Peter Brogaard, Lundtoftevej 294,
2800 Kgs. Lyngby. 42 87 48 58.

For præstegårde i Københavns amt:
Arkitekt m.a.a. Mads Drosted, Strandgade 91, 3000 Helsingør.
49 21 12 22

For præstegårde i Bornholms amt:
Arkitekt m.a.a. Jørn Appel, Dampmøllegade 14, 3700 Rønne.
53 95 58 44

Præstegårdskonsulent for præstegårde i Københavns amt:
Gårdejer Frede Nielsen, Maglemosegård, Holløselundvej 57,
3210 Vejby. 42 30 60 15

Præstegårdskonsulent for præstegårde i Bornholms amt:
Borgmester, gårdejer Harald Kjøller, Valnøddegård,
Bohnebakken 22, Tejn, 3770 Allinge. 53 98 41 38.

Kirkegårdskonsulent:
Landskabsarkitekt m.d.l. Torben Michelsen, Krøjerup
Overdrev 12, 4180 Sorø. 43 63 16 53

Øvrige konsulenter:

Orgelkonsulent:
Organist H. Hildebrandt-Nielsen, Frederiksdals Allé 15, 7800 Skive.
97 52 15 14

Klokkekonsulent:
Organist Bendt Gammeltoft-Hansen, Strandvej 13,
5700 Svendborg. 62 21 39 68

Varmekonsulent:
Professor, civilingeniør Vagn Korsgaard, Donsevej 3,
2970 Hørsholm. 45 93 12 22 (direkte nr. Danmarks tekniske
Højskole) eller 45 93 44 77. Privat 42 18 01 04

Nationalmuseet/Det særlige Kirkesyn:
Nationalmuseet/Det særlige Kirkesyn, Frederiksholms Kanal 12,
1220 København K. 33 13 44 11

Akademiet for de skønne Kunster v/Akademirådets udvalg for
Kirkekunst, Kgs. Nytorv 1, 1150 København K. 33 12 68 60

Landsforeningen for Bedre Hørelse, Kong Georgs Vej 13,
2000 Frederiksberg. 38 88 16 44

Handels- og Søfartsmuseet på Kronborg (kirkeskibe),
3000 Helsingør. 42 21 06 85

Den særlige sagkyndige i sager vedr. vurdering af præsteboliger:
Fuldmægtig Gorm Føgh-Nielsen, Skt. Knudsvej 20,
1903 Frederiksberg C. 31 24 38 48.

Kirkeministeriet, Frederiksholms Kanal 21,
1220 København K. 33 92 33 90

Medlemmer af bestyrelsen for Københavns Stiftsfond:

Biskop Ole Bertelsen, Nørregade 11, 1165 København K.
33 13 35 08. **Formand**

Stiftamtmand Henning Strøm, Nannasgade 28, 2200 Kbh.n. N

Provst Karsten Woll, Brønshøj Kirkevej 6, 2700 Brønshøj

Sognepræst Gurli Vibe Jensen, Nørrebrogade 8, 3.tv.,
2200 Kbh.n. N

Gårdejer Poul Nielsen, Aspevej 29, 3751 Østermarie

Museumsleder Inge Nørballe, Gl. Kongevej 120, 1850 Frb. C

Sekretær Anne-Marie Andersen, Østrigsgade 34, 1.th., 2300 Kbh.n. S

Stud.theol. Gitte Raun Iversen, Ø. Søgade 100, 4.th., 2100 Kbh.n. Ø.

Sekretær: Stiftskontorchef, amanuensis, cand.jur.

Jørgen Christiansen

Kasserer: Stiftskasserer Frank Menzel

Giro nr. 1 00 11 91

Stiftsudvalget for det mellemkirkelige arbejde i Københavns stift:

Biskop Ole Bertelsen, Nørregade 11, 1165 Kbh.n. K. 33 13 35 08

Cand.polit. Niels Bartholdy, Esbern Snaresgade 4, 3.th.,
1725 Kbh.n. V

Universitetslektor Karsten Fledelius, Holsteinsgade 9, 3.th.,
2100 Kbh.n. Ø

Stud.theol. Sabine Kleinbeck, Ålestrupvej 25, 2500 Valby
Forlagsredaktør, cand.theol. Birgitte Larsen, Ådalsvej 50, 2.tv.,
2720 Vanløse

Sognepræst Anders Gadegaard, Svanevænget 5,
2100 Kbh. Ø. **Formand**

Generalsekretær, pastor Niels Jørgen Cappelørn,
Upsalagade 22, st.tv., 2100 Kbh. Ø

Stiftsinitiativudvalget:

Biskop Ole Bertelsen, Nørregade 11, 1165 København K
Sognepræst Birte Andersen, Emdrupvej 42, 2100 København Ø
Generalsekretær, pastor Niels Jørgen Cappelørn,
Upsalagade 22, st.tv., 2100 Kbh. Ø

Programredaktør, pastor Mogens Hansen, Torvegade 35,
1400 Kbh. K

Sognepræst Helge Lundblad, Pile Allé 1, 2000 Frederiksberg
Lektor Karen Lundblad, Pile Allé 1, 2000 Frederiksberg
Generalsekretær, pastor Jens Christian Nielsen,
Strindbergsvej 12, 2500 Valby

Skoleinspektør C.J. Stoklund, Anemonevej 37, 2970 Hørsholm
Provst Erik Norman Svendsen, E.C. Hammers Vej 8, 2791 Dragør
Pastor em. Johannes Langhoff, Dronninggårdsvej 2, 3., 2840 Holte

Stiftsudvalget for børne- og familierarbejdet:

Forstander Sven Gudman, Sveasvej 4, 1917 København V
Sognepræst Corrie de Place Hansen, Eskildstrupvej 1,
2700 Brønshøj

Birthe Ahlmann Jensen, Dronningensvej 14, 2000 Frederiksberg
Sognepræst Mariann Schilder-Knudsen, Østerbrogade 59,
2100 Kbh. Ø

Seminarielektor Karen Lundblad, Pile Allé 1, 2000 Frederiksberg

Stiftsudvalget for gudstjenesteliv:

Sognepræst Henrik Ellegaard-Frederiksen,
Skansebjerg 12, 3., 2700 Brønshøj

Programredaktør, pastor Mogens Hansen, Torvegade 35,
1400 København K

Sognepræst Frederik Hjerrild, Strindbergsvej 34, 2500 Valby
Sekretær, stud.theol. Anne Birthe Holck, J.P.E. Hartmanns
Allé 2 A, 2500 Valby

Civilingeniør Lisbet Vraa-Jensen, Kastelsvej 1, 2100 København Ø.
Organist Ole Olesen, Nørre Voldgade 54, 4.th., 1358 Kbhn. K
Organist Gunnar Svensson, Hagbardsvej 22, 2300 Kbhn. S

Stiftsudvalget for kirkelig voksenundervisning:

Sognepræst Erling Agnild, Møllegade 1, 2791 Dragør
Lektor Nina Tange Kristensen, Charlottenlundvej 7, st.tv.,
2900 Hellerup

Afdelingsleder Anne Marie Boile Nielsen, Materialecentralen,
Frederiksberg Allé 10, 1820 Frederiksberg C

Sognepræst Karen Marie Mortensen, Brønshøjvej 24, 2700 Brønshøj

Stiftsudvalget for Ydre Mission i Københavns stift:

Cand.theol. Betty From Jensen, Ingolfs Allé 40, 2300 Kbhn. S
Stiftspræst Inger Krogh Nielsen, Vinkelager 62, 1.th., 2720 Vanløse
Pastor Erik Gerner, Sophus Clausensvej 10, lejl. 1,
2920 Charlottenlund

Viceskoleinspektør Kirsten Due, Aldersrogade 45 D, 2.tv.,
2200 Kbhn. N

Sognepræst Ole Askov Olsen, Gl. Kongevej 25, 5., 1610 Kbhn. V
Laborant Flemming Vangsgaard, Ålækkevej 34, 2720 Vanløse

Vibeke Lind, Vingårdsstræde 22, 4.tv., 1070 Kbhn. K

Skoleleder Allan Bäck, Lindegårdsvej 37 A, 2920 Charlottenlund
Elsebeth Juul, St. Kannikestræde 19, 1169 Kbhn. K.

Grete Petersen, Normasvej 37, st.th., 2000 Frederiksberg

Personalechef Linda Holst Nielsen, Folkekirkens Nødhjælp,
Skt. Peders Stræde 3, 1453 Kbhn. K

Driftsleder Karen-Lisbeth Rasmussen, Bentzonsvej 50 B, 4.tv.,
2000 Frederiksberg

Sognepræst Erik Balslev-Clausen, A.F. Kriegersvej 5 E,
2100 Kbhn. Ø

Sognepræst Niels Henrik Lyngbye, Svanekevej 9, 3751 Østermarie

Biskop Ole Bertelsen, Nørregade 11, 1165 Kbhn. K. **Formand**

Provst Hans Hermansen, Chr. Bergs Allé 3, 2500 Valby

Stiftspræst Peter Buch, Blykøbbevej 41, 3700 Rønne

Københavns Stiftsfond

Regnskab for 1989

Resultatopgørelse

Indtægter:

Indkomne bidrag	167.716,49		
Renter bank	1.814,57		
Renter giro	1.113,10		
			<hr/>
			170.644,16

Udgifter:

Stiftsårbog 1989:

Trykning	38.984,45		
Honorarer	7.200,00		
Diverse	629,44		
	<hr/>		
	46.813,89		
+ betaling	29.925,75	16.888,14	
Kontorhold, gebyrer m.v.		377,64	
Rejsegodtgørelse bestyrelsesmedlem fra Bornholm		1.127,40	

Uddelinger:

Stiftsudvalg for Ydre Mission	3.000,00		
Kontakttjenesten for handicappede	10.000,00		
Religionspædagogisk studiecenter	4.000,00		
Dansk Kinesisk Fællesskab	3.000,00		
Stiftspræstekursus	67.048,95		
Kommissionen for kirke og ungdom	6.000,00		
Arbejdsgruppen vedr. Folkekirkens skoletjeneste	2.917,00		
Udvalg for gudstjenesteliv (tilbagebetaling) vedr. uddeling kr. 15.000,00 i 1988)	+ 7.500,00		
Udvalg for Børne- og familiearbejde	15.463,40		
Diverse bevillinger	16.395,57	120.324,92	138.718,10
		<hr/>	
Driftsresultat			31.926,06

<i>Balance</i>			
<i>Aktiver</i>			
Bankkonto SDS 870-17-40026		19.369,86	
Girokonto 1 00 11 91		91.449,94	
Debitorer		<u>101.134,29</u>	211.954,09
 <i>Passiver</i>			
Kreditorer		46.584,45	
 <i>Egenkapital</i>			
Saldo pr. 1/1-1989	133.443,58		
Driftsresultat overført fra resultatopgørelse	<u>31.926,06</u>		
		165.369,64	
Overført til særlig reserve	<u>÷ 7.697,31</u>		
		157.672,33	
Særlig reserve indkommet i 1987			
til biskoppens 60 årsdag	<u>7.697,31</u>	<u>165.369,64</u>	211.954,09

Regnskabet er periodiseret, således at indtægter og udgifter vedr. 1989, der er afholdt i 1990, er medtaget i regnskabet.

København, den 26. april 1990

Frank Menzel

Foranstående regnskab for Københavns Stiftsfond for 1989 har vi revideret.

København, den 18. juli 1990
MORTENSEN & BEIERHOLM A/S
 Statsautoriserede Revisorer, København

Valdemar Hansen
 statsautoriseret revisor

Oversigt over sognenes bidrag til Københavns Stiftsfond 1989:

Absalons	4.000,00	Helligkors	1.000,00	Sct. Matthæus	4.500,00
Advents	1.500,00	Holmens	3.000,00	Sct. Nicolais	800,00
Allehelgens	1.000,00	Husum	3.676,00	Sct. Stefan	2.000,00
Ansgar	1.055,84	Husumvold	1.500,00	Sct. Thomas	3.000,00
Apostel	2.000,00	Hyltebjerg	2.000,00	Simeons	2.000,00
Bellahøj	5.000,00	Højdevang	4.000,00	Simon Peters	1.500,00
Bethlehems	2.000,00	Johs. Døbers	1.000,00	Sions	2.000,00
Bodilsker	1.000,00	Kapernaums	2.500,00	Sjælør	3.500,00
Brorsons	2.000,00	Kastels	2.000,00	Skelgårds	1.500,00
Brønshøj	5.000,00	Kastrup	1.500,00	Skt. Jakobs	500,00
Christians	2.400,00	Kingos	2.500,00	Solvang	1.000,00
Davids	6.000,00	Knudsker	1.300,00	Store Magleby	2.000,00
Dragør	1.000,00	Kristkirken	2.060,00	Sundby	4.000,00
Elias	3.000,00	Lindevang	500,00	Sundskirken	800,00
Emdrup	2.500,00	Lundehus	4.000,00	Svaneke	500,00
Enghave	2.000,00	Luther	1.000,00	Tagensbo	2.000,00
Esajas	1.000,00	Margrethe	1.500,00	Timotheus	2.500,00
Filips	1.000,00	Maria	1.827,00	Tingbjerg	3.500,00
Flintholm	1.000,00	Mariendals	2.500,00	Trinitatis	4.000,00
Fredens	1.000,00	Nazaret	1.000,00	Tårnby	1.500,00
Frederiksberg	1.200,00	Nexø	500,00	Utterslev	3.000,00
Frederiksb. slots	2.500,00	Nyker	250,00	Valby	1.500,00
Frederiksholms	1.000,00	Olsker	1.000,00	Valnøse	1.600,00
Frihavns	1.000,00	Pedersker	500,00	Vigerslev	1.000,00
Gethsemane	420,00	Poulsker	700,00	Vor Frelser	2.000,00
Grundtvigs	4.827,65	Samuels	1.000,00	Østerlars	500,00
Grøndals	1.500,00	Sct. Andreas	2.000,00	Østermarie	800,00
Gudhjem	500,00	Sct. Ibs	500,00	Aaker	500,00
Hans Egede	1.000,00	Sct. Johannes	3.000,00	Aalholm	1.500,00
Hans Tausens	2.500,00	Sct. Lukas	500,00		
				I alt	167.716,49

Vedrørende indsendelse af ansøgninger til og afholdelse af møder i bestyrelsen for Københavns Stiftsfond:

Bestyrelsen afholder ordinære møder hvert år i marts og september måned

Ansøgninger, der ønskes behandlet af bestyrelsen, må derfor være bestyrelsen i hænde *senest henholdsvis 15. februar og 15. august.*

Bestyrelsen har i øvrigt vedtaget, at man ikke vil yde tilskud til arrangementer, der har fundet sted på tidspunktet for ansøgningens indsendelse.

Ansøgninger indsendes til:

Københavns Stiftsfond, Bispegården, Nørregade 11, 1165 København K

Fiscus Ecclesiasticus

1. januar – 31. december 1989

Driftsregnskab

Indtægter

Renter af kapital pr. 11.06.89	kr.	3.104,75	
Renter af kapital pr. 11.12.89	kr.	3.262,63	
Refusion Helsingør stift 1987	kr.	318,00	
Refusion Helsingør stift 1988	kr.	318,00	7.003,38

kr. 7.003,38

Udgifter

Udbetalte legatportioner pr. 11.12.89	kr.	300,00	
Renter ved køb af obligationer	kr.	61,11	
Revisionshonorar 1988	kr.	50,00	
			kr. 411,11
Saldo overført til formueregnskab	kr.	6.592,27	

kr. 7.003,38

Formueregnskab

Aktiver

Obligationsbeholdning pr. 01.01.1989				kr.	70.800,00
Udtrukne obligationer:					
02.01.89:					
KD0763424	0860425			kr.	÷ 1.000,00
11.06.89:					
104016059218	0790028		kr.	200,00	
	0790044		kr.	200,00	
	0790168		kr.	100,00	
	0790311		kr.	100,00	
106034001301	0730392		kr.	100,00	
	0730106		kr.	100,00	
	0730432		kr.	200,00	kr. ÷ 1.000,00
01.07.89:					
KD0763424	0860425			kr.	÷ 2.000,00
11.12.89					
KD0763424	0710210		kr.	200,00	
104016059218	0790311		kr.	100,00	
106034001301	0730092		kr.	200,00	
	0760432		kr.	100,00	kr. ÷ 600,00
					kr. 66.200,00
Indkøbte obligationer:					
17.01.89:					
KD0763424	0860425			kr.	5.000,00
21.07.89:					
KD0763424	0860425			kr.	5.000,00
					kr. 76.200,00
Kontant beholdning pr. 01.01.1989		kr.	5.951,98		
Udtrukne obligationer		kr.	4.600,00		
Anvendt til køb af obligationer		kr.	÷ 10.387,50		
Overført fra driftsregnskab		kr.	6.592,27	kr.	6.756,75
					kr. 82.956,75

Passiver

Obligationsbeholdning pr. 31.12.1989:

KD0722913	0860409	10,0	1999			kr.	4.000,00
KD0763424	0710210	5,0	2022	kr.	3.600,00		
	0860271	9,0	2004	kr.	800,00		
	0860417	10,0	2004	kr.	800,00		
	0860425	10,0	2009	kr.	38.000,00		
	0860492	10,0	2001	kr.	2.000,00		
	0860557	12,0	2001	kr.	3.000,00	kr.	48.200,00
104000163597	0850276	7,0	2014	kr.	2.900,00		
	0850365	9,0	2014	kr.	2.700,00	kr.	5.600,00
104016059218	0790028	3,5	2011	kr.	2.400,00		
	0790044	4,0	2000	kr.	1.400,00		
	0790087	4,5	2022	kr.	900,00		
	0790168	5,0	2014	kr.	2.400,00		
	0790311	6,0	1997	kr.	1.200,00	kr.	8.300,00
106034001301	0730025	3,5	2007	kr.	1.700,00		
	0730092	4,0	2007	kr.	3.100,00		
	0730106	4,0	2021	kr.	1.800,00		
	0730270	5,0	2021	kr.	1.000,00		
	0730432	6,0	2006	kr.	1.500,00	kr.	9.100,00
10101935567	0780030	4,0				kr.	1.000,00
						kr.	76.200,00
Kontant beholdning pr. 31.12.89						kr.	6.756,75
						kr.	82.956,75

Københavns Stiftskassererkontor 12. marts 1990

Ole Bertelsen/Frank Menzel

Pastor emer. Mathias Nascou's Legat

1. januar – 31. december 1989

Driftsregnskab

Indtægter

Renter af kapital pr. 11.06.89	kr. 3.852,64	
Renter af kapital pr. 11.12.89	<u>kr. 3.932,93</u>	kr. 7.785,57
Overført fra 30324 Ministerium Hafniense 1989		kr. 13,58
		<u>kr. 7.799,15</u>

Udgifter

Udbetalte legatportioner pr. 11.06.89	kr. 320,00	
Udbetalte legatportioner pr. 11.12.89	<u>kr. 400,00</u>	kr. 720,00
Revisionshonorar 1988		kr. 50,00
Renter ved køb af obligationer		<u>kr. 57,77</u>
		kr. 827,77
Saldo overført til formueregnskab		<u>kr. 6.971,38</u>
		kr. 7.799,15

Formueregnskab

Aktiver

Obligationsbeholdning pr. 01.01.89			kr. 84.400,00
Udtrukne obligationer:			
11.06.89:			
106033053188	0730270	kr. 100,00	
	0730432	kr. 100,00	kr. ÷ 200,00
		<hr/>	
01.07.89:			
KD0763432	0860557	kr. 1.000,00	
	0860425	kr. 1.000,00	kr. ÷ 2.000,00
		<hr/>	
11.12.89:			
104016059234	0790311	kr. 100,00	
106033053188	0730106	kr. 100,00	
	0730462	kr. 200,00	kr. ÷ 400,00
		<hr/>	
			kr. 81.800,00
Indkøbte obligationer:			
17.01.89:			
KD0763432	0860425		kr. 7.000,00
21.07.89:			
KD0763432	0860425		kr. 3.000,00
			<hr/>
			kr. 91.800,00
Kontant beholdning pr. 01.01.89	kr. 7.087,14		
Udtrukne obligationer	kr. 2.600,00		
Anvendt køb af obligationer	kr. ÷ 10.412,50		
Overført fra driftsregnskab	kr. 6.971,38		kr. 6.246,02
		<hr/>	
			kr. 98.046,02

Passiver

Obligationsbeholdning pr. 31.12.89:

KD0763432	0670995	7,0	2017	kr.	1.000,00	
	0710210	5,0	2022	kr.	1.900,00	
	0860271	9,0	2004	kr.	1.200,00	
	0860409	10,0	1999	kr.	6.000,00	
	0860417	10,0	2004	kr.	3.700,00	
	0860425	10,0	2009	kr.	46.000,00	
	0860492	10,0	2001	kr.	4.000,00	
	0860557	12,0	2001	kr.	2.000,00	kr. 65.800,00
104000163601	0850365	9,0	2014			kr. 1.900,00
104016059234	0790028	3,5	2011	kr.	1.600,00	
	0790052	4,0	2020	kr.	3.500,00	
	0790087	4,5	2022	kr.	3.000,00	
	0790311	6,0	1997	kr.	1.200,00	
	0790346	7,0	2032	kr.	1.000,00	kr. 10.300,00
1060330353188	0730025	3,5	2007	kr.	5.400,00	
	0730092	4,0	2007	kr.	1.400,00	
	0730106	4,0	2021	kr.	1.800,00	
	0730270	5,0	2021	kr.	900,00	
	0730432	6,0	2006	kr.	3.300,00	kr. 12.800,00
10101935554	0780030	4,0				kr. 1.000,00
						kr. 91.800,00
Kontant beholdning pr. 31.12.89						kr. 6.246,02
						kr. 98.046,02

Københavns stiftskassererkontor 12. marts 1990

Ole Bertelsen/Frank Menzel

Biskop N. E. Balle's Legat

1. januar – 31. december 1989

Driftsregnskab

Indtægter

Renter af kapital pr. 11.06.89	kr.	649,50
Renter af kapital pr. 11.12.89	kr.	692,88
		<hr/>
	kr.	1.342,38

Udgifter

Depotafgift 01.12.88 – 31.05.89	kr.	25,10
Depotafgift 01.06.89 – 30.11.89	kr.	25,10
Revisionshonorar 1988	kr.	25,00
Renter ved køb af obligationer	kr.	12,22
		<hr/>
	kr.	87,42
Saldo overført til formueregnskab	kr.	1.254,96
		<hr/>
	kr.	1.342,38

Formueregnskab

Aktiver

Obligationsbeholdning pr. 01.01.89 kr. 15.600,00

Udtrukne obligationer:

02.01.89:

10500A05429 0890014 kr. ÷ 100,00

kr. 15.500,00

Indkøbte obligationer:

17.01.89:

KD0799886 0860425 kr. 1.000,00

21.07.89:

KD0799886 0860425 kr. 1.000,00

kr. 17.500,00

Kontant beholdning pr. 01.01.89 kr. 1.684,37

Udtrukne obligationer kr. 100,00

Anvendt køb af obligationer kr. ÷ 2.237,50

Overført fra driftsregnskab kr. 1.254,96 kr. 801,83

kr. 18.301,83

Passiver

Obligationsbeholdning pr. 31.12.89:

KD0778184 0670081 3,5 2011 kr. 400,00

0670146 4,0 kr. 200,00

0670170 4,0 2010 kr. 100,00

0670243 4,0 2022 kr. 200,00

0670715 6,0 2028 kr. 1.200,00

0670995 7,0 2017 kr. 600,00

0671134 10,0 2013 kr. 100,00

0860425 10,0 2009 kr. 1.000,00 kr. 3.800,00

KD0769886 0860409 10,0 1999 kr. 1.000,00

0860417 10,0 2004 kr. 700,00

0860425 10,0 2009 kr. 7.000,00

0860492 10,0 2001 kr. 1.000,00 kr. 9.700,00

3102106989 0990159 3,5 kr. 4.000,00

kr. 17.500,00

Kontant beholdning pr. 31.12.89 kr. 801,83

kr. 18.301,83

Københavns stiftskassererkontor 12. marts 1990

Ole Bertelsen/Frank Menzel

**Biskoppen træffes som regel telefonisk tirsdag, onsdag,
torsdag og fredag kl. 12-13 og iøvrigt efter aftale,
telefon 33 13 35 08.**